

IMPACTSTUDIE TERRORISTISCHE AANSLAGEN IN BELGIË

AD Statistiek – Statistics Belgium

AD Economische Analyses en Internationale Economie

Afdeling Economische Analyses

Dienst Concurrentievermogen, Dienst Conjunctuur en sectorale ontwikkelingen
en Dienst Methodologie en data processing

Inhoud

Inleiding.....	3
1. Analyse van de resultaten	3
1.1. Belangrijkste economische indicatoren	4
1.1.1. Curve van het consumentenvertrouwen	4
1.1.2. Tijdelijke werkloosheid (overmacht).....	7
1.1.3. Toerisme.....	9
1.2. Econometrische analyse	10
1.2.1. Analyse kader	10
1.2.2. Resultaten van het model.....	13
1.2.2.1 Kwartaalgegevens.....	13
Resultaten per gewest	14
A. Brussels Hoofdstedelijk Gewest	15
B. Vlaams Gewest	20
C. Waals Gewest	22
1.2.2.2 Maandgegevens	26
2. Informatie van andere bronnen	30
Besluit	34
Bijlage 1. Kwartaalgegevens	36
Bijlage 2. Maandelijks impact, gesimuleerd in de 3 gewesten.....	68

Inleiding

Minister van Economie en Consumentenzaken Kris Peeters vroeg de FOD Economie om de economische impact van de terreurdreiging en de terroristische aanslagen op de Belgische economie in kaart te brengen. De eerste studie die na de terroristische aanslagen van Parijs op 13 november 2015 werd uitgevoerd, had uitsluitend betrekking op het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Eind november ondervond het leven in Brussel enkele dagen ernstige hinder: metro's reden niet, scholen, winkelcentra en restaurants bleven dicht, evenementen werden afgelast en ook bepaalde ondernemingen in het Brusselse hielden de deuren gesloten of riepen hun personeel op om te telewerken. De huidige oefening evalueert de gevolgen van de terroristische aanslagen in België op 22 maart 2016 en heeft bijgevolg betrekking op de drie gewesten van het land.

Het spreekt voor zich dat dit alles een impact heeft gehad op het economische leven. Het is echter geen evidente opgave om de gevolgen van de boven genoemde maatregelen op de economische bedrijvigheid te becijferen. Bovendien is het aantal beschikbare macro-economische conjunctuur-indicatoren momenteel beperkt. Uit de laatste gegevens van de handel in diensten van de lopende rekening blijkt er voor de categorie reisverkeer¹ sprake te zijn van een vermindering van de uitvoer met 34 % tussen het derde en het vierde kwartaal van 2015 (na een daling van 37 % voor dezelfde periode in 2014). Ook het verloop over de tijdspanne van een jaar (Q4 2015 – Q4 2014) blijkt voor reisverkeer negatief (-4 %). De evolutie over twee jaar (Q4 2015 – Q4 2013) en drie jaar (Q4 2015 – Q4 2012) is echter positief (respectievelijk 8 % en 11 %). De impact van de aanslagen op de categorie reisverkeer blijkt duidelijker als we het verloop over een jaar bekijken.

Volgens de gegevens van de FOD Financiën zouden de fiscale inkomsten met 760 miljoen euro verminderd zijn als gevolg van de aanslagen. De horeca en de toeristische sector werden daarbij in het bijzonder getroffen, met een daling van de globale indirecte fiscale inkomsten (btw) van 359 miljoen euro tot gevolg.

Volgens het jaarverslag 2015 van de Nationale Bank van België zijn de gevolgen van de terroristische aanslagen en de daaruit volgende terreurdreiging globaal genomen beperkt gebleven. De eerste schattingen van het INR voor dit jaar geven aan *“dat er in het eerste kwartaal sprake zou zijn van een erg bescheiden economische groei van 0,2 %, wat beduidend minder is dan het gemiddelde in de eurozone. Doordat de aanslagen van Brussel pas op het einde van het eerste kwartaal plaatsvonden, zou hun impact op de economie nog waarneembaar zijn in de loop van het tweede kwartaal en zich daarbij voornamelijk laten gevoelen op het vlak van toerisme (in het bijzonder de horeca) en slechts in mindere mate op het vlak van de privéconsumptie”*. Op macro-economisch niveau zou het verlies zich beperken tot 0,1 % van het bbp in het eerste kwartaal van 2016.

Het Federaal Planbureau is van zijn kant van mening dat *“de aanslagen van 22 maart een ongunstige macro-economische impact hebben gehad, zij het tijdelijk en beperkt”*.

Voorts moet men voor de berekening en voorspelling van tijdsreeksen gebruikmaken van hypothesen. Bovendien zijn er ook andere factoren buiten de genomen terreurmaatregelen die de afwijkingen van de trend in de evaluatiemodellen kunnen verklaren.

¹ De typebestanddelen voor reisverkeer zijn zakenreizen en privéreizen.

Niettemin zal de FOD Economie deze gevolgen cijfermatig in kaart te brengen. De klemtoon van deze studie ligt op de detailhandel en op de horecasector, omdat er verondersteld wordt dat deze zonder twijfel het zwaarst hebben geleden onder de terroristische aanslagen en de verhoging van de veiligheidsmaatregelen.

In het eerste deel wordt het verloop van vier officiële beschikbare economische indicatoren geschetst volgens een regionale indeling. De vertrouwensenquête van de NBB bij de consumenten wordt aangevuld met RSZ-gegevens over tijdelijke werkloosheid en met kwantitatieve indicatoren van de AD Statistiek-Statistics Belgium, respectievelijk de overnachtingen in hotels en de omzet volgens de btw-aangiften in de horeca, de detailhandel, de exploitatie van taxi's, de vertoning van films alsook creatieve activiteiten, kunst en amusement.

De omzetgegevens vormen een belangrijke indicator voor onze impactanalyse. Er worden twee methoden voorgesteld, namelijk 'auto regressie' en 'exponentiële afvlakking', waarbij het verschil tussen de geraamde omzet en het vastgestelde cijfer wordt weergegeven. De impact werd geraamd op basis van de meest recente (btw-omzet-)gegevens voor deze sectoren (NACE 4). In de eerste sectie werden drie perioden onderzocht, namelijk het eerste kwartaal van 2016, de maand maart 2016 en de maand april 2016. Alle geselecteerde subsectoren op NACE 4-niveau staan in voor minimaal 0,5 % van de omzet op NACE 2-niveau, voor ten minste één van de 3 perioden.

In de tweede sectie vindt u gegevens over de impact van de terreurdreigingen en -aanslagen in België die verzameld werden bij andere bronnen 'op het terrein', zoals de beroepsfederaties en de pers.

Het derde deel vat de belangrijkste gevolgtrekkingen van de analyse samen.

In de eerste bijlage vindt u de grafische weergave van de econometrische benadering die gekozen werd voor de 32 activiteitstakken op basis van de kwartaalaangiften voor de btw (via het SAS-programma). De tweede bijlage stelt de resultaten voor van de gesimuleerde maandelijkse impact in de drie gewesten.

1. Analyse van de resultaten

Op korte termijn worden bepaalde sectoren, zoals bijvoorbeeld de horeca en de detailhandel, sterker geraakt dan de verwerkende nijverheid. De detailhandel lijdt wellicht minder onder de terreurdreiging dan de horeca. Een extra sluitingsdag betekent voor de horeca een dag geen inkomsten, terwijl de detailhandel alsnog op een later tijdstip profiteert van de uitgestelde aankopen die oorspronkelijk gepland waren tijdens de genoodzaakte sluitingsdagen.

1.1. Belangrijkste economische indicatoren

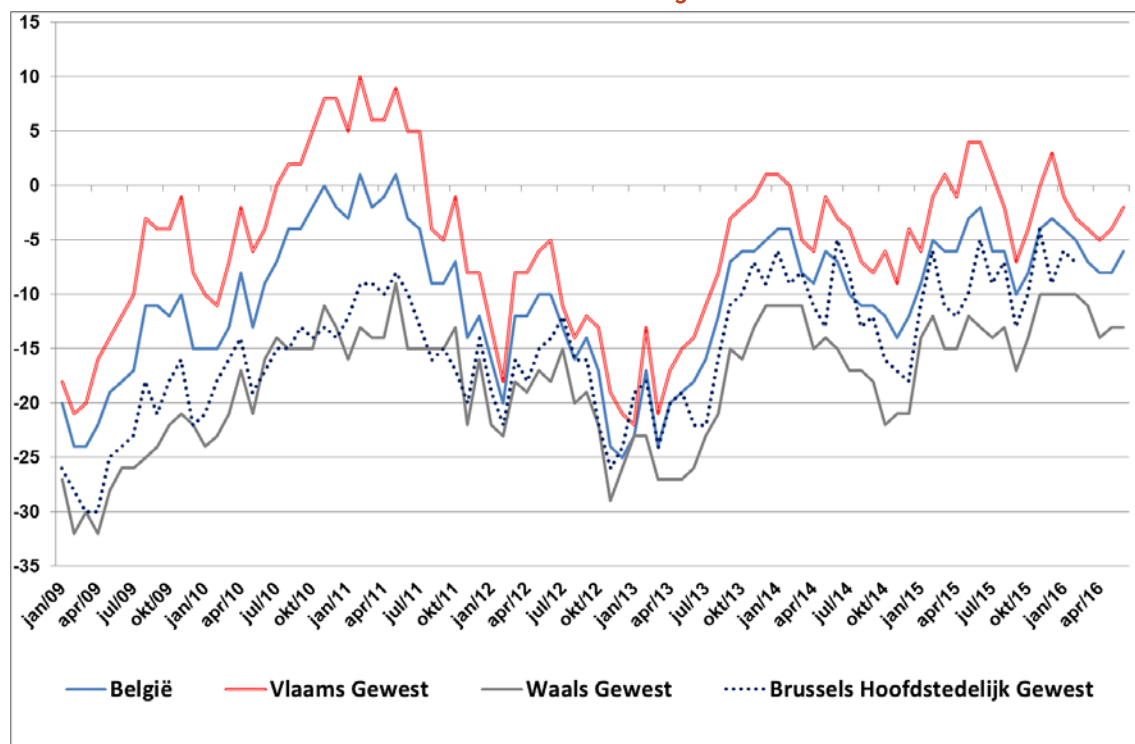
1.1.1. Curve van het consumentenvertrouwen

Uit de vertrouwensindicatoren kunnen we afleiden dat de bevolking een afweging maakt tussen enerzijds de noodtoestand door de tijdelijke blokkering van Brussel en anderzijds een terugkeer naar het normale leven. De werkelijkheid geworden terroristische dreiging, op 22 maart jongstleden, lijkt echter een merkbare impact te hebben gehad op het consumentenvertrouwen. Zo daalde het vertrouwen in april 2016 (aangezien de gegevens voor maart vóór de aanslagen verzameld wer-

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

den, kan de impact ervan pas vanaf april gemeten worden²) vrij gevoelig in het Waals Gewest en sterker nog in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (tussen maart 2016 en april 2016 zakte de indicator met 6 punten, voornamelijk als gevolg van de verslechtering van de vraag over de werkloosheid en de vooruitzichten met betrekking tot de economische situatie voor de volgende 12 maanden). Het behaalde peil bleef niettemin boven het gemiddelde dat sinds januari 2009 in deze twee gewesten werd waargenomen. In het Vlaams Gewest bleek de volatiliteit van de indicator kleiner en vestigde die zich sinds maart 2016 onder het peil dat sinds januari 2009 gemeten werd. Voor België daalde de indicator tot -11 punten in april (-4 punten in maart) en zette deze dalende trend zich door in mei (-13 punten) en in juni 2016 (-14 punten). Daarmee deden we het niettemin beter dan in 2014 maar kwamen we in april, mei en juni 2016 op een peil onder het sinds januari 2009 gemeten gemiddelde uit.

Grafiek 1. Index van het consumentenvertrouwen in België

Bron: NBB, NBB.STAT.

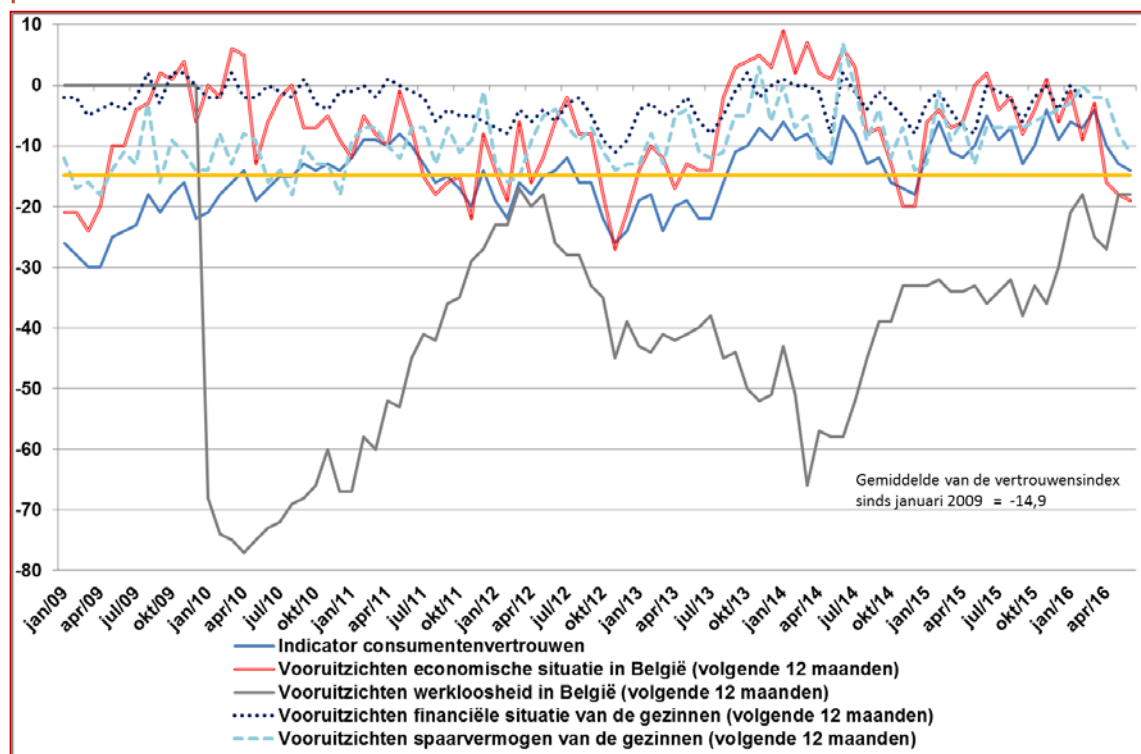
Het vertrouwensgevoel lijkt dus sterker beïnvloed te worden door aanhoudende conjunctuurfactoren (zoals een economische crisis) dan door kortstondige factoren. Het zijn inderdaad voornamelijk zaken in verband met het macro-economische klimaat (de macro-economische situatie en de werkloosheid) die het vertrouwensgevoel van de consumenten, in stijgende of dalende zin, op een opvallendere wijze beïnvloeden.

Omwille van de ernst van de gebeurtenissen is de daling niettemin groter dan tijdens de periode die volgde op de lockdown van Brussel in november 2015.

² Voormeld onderzoek werd uitgevoerd in het begin van de maand en werd rond de 20ste à 25ste van diezelfde maand gepubliceerd.

Belangrijk te weten is dat de enquêtevragen niet naar de veiligheid peilen. De NBB licht haar methodologie als volgt toe: "Vier hoofdthema's worden aan de orde gesteld: de algemene economische situatie in België, de persoonlijke financiële toestand en het spaargedrag, de voornemens inzake de aankoop van duurzame consumptiegoederen, en tot slot de voornemens inzake de aankoop, bouw of verbetering van de woning." En verder: "De vertrouwensindicator wordt opgesteld aan de hand van de antwoorden op een reeks van vier vragen. De eerste twee vragen zijn van macro-economische aard en hebben respectievelijk betrekking op de economische situatie en de werkloosheid in België³ gedurende de volgende twaalf maanden. De overige twee vragen zijn meer gericht op de ondervraagde persoon zelf, en hebben betrekking op de financiële situatie en de besparingen van het gezin gedurende de volgende twaalf maanden."

Grafiek 2. Index van het consumentenvertrouwen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en zijn 4 componenten.

Bron: NBB, NBB.STAT.

³ Opmerkingen: de respondenten worden bevraagd in de drie gewesten, maar de vragen hebben betrekking op België.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

1.1.2. Tijdelijke werkloosheid (overmacht)

Er bestaan verschillende redenen voor het terugvallen op tijdelijke werkloosheid⁴ en de terreurdreiging valt onder de noemer overmacht⁵. Op basis van de **voorlopige**⁶ gegevens van de RVA werd de analyse van het aantal vergoedbare **dagen** voor de handelsector en voor de maaltijden-, dranken- en logiesverstrekken sector uitgevoerd voor de jaren 2014, 2015 en januari 2016 tot mei 2016. Om de gevolgen van de aanslagen en het invoeren van de veiligheidsmaatregelen te evalueren, werd aandacht besteed aan de periode oktober 2015 - mei 2016.

Zoals blijkt uit tabel 1 vertoont het recente verloop over de tijdspanne van een jaar van het aantal dagen tijdelijke werkloosheid een grotere stijging in april (+27 %) en mei (+20 %) van 2016 in de sector groothandel, recuperatie, tussenpersonen in de handel en kleinhandel. Voor de maaltijden-, dranken- en logiesverstrekken sector nam het aantal dagen tijdelijke werkloosheid elke maand van het laatste kwartaal van 2015 alsook in januari, maart, april en mei van 2016 gestaag toe (behalve in februari 2016, -22 %). **Voor deze laatste sector moet echter ook de aanzienlijke stijging van het aantal dagen tijdelijke werkloosheid in april en mei 2016 ten opzichte van het vorige jaar benadrukt worden (respectievelijk +186 % en +157 %).**

Tabel 1. Verloop van de tijdelijke werkloosheid wegens overmacht in dagen in de sector groothandel/recuperatie/tussenpersonen in de handel/kleinhandel en de sector maaltijden, dranken en logies

Overmacht: dagen				
Maand - Jaar	Groothandel/Recuperatie/Tussenpersonen in de handel/Kleinhandel	Jaar-op-jaar (in %)	Maaltijden, dranken en logies	Jaar-op-jaar (in %)
jan/14	6.204	-24	2.630	30
feb/14	6.714	-25	2.041	-12
mrt/14	8.361	-15	1.999	-25
apr/14	5.784	-32	1.777	-25
mei/14	6.875	-23	1.964	-9
jun/14	6.853	-13	1.792	-37
jul/14	6.001	-18	1.649	-29
aug/14	7.656	3	2.201	-10
sep/14	7.111	-8	1.974	-34

⁴ Bij 'tijdelijke werkloosheid' gaat het om werknemers die gebonden blijven aan een arbeidsovereenkomst, maar van wie de arbeidsprestaties tijdelijk verminderd of geschorst worden. Wanneer de werknemer tijdens deze schorsing geen inkomen ontvangt, kan hij aanspraak maken op een werkloosheidsuitkering als tijdelijk werkloze. Een werknemer kan onder meer in tijdelijke werkloosheid geplaatst worden wegens: economische redenen, slechte weersomstandigheden (enkel voor arbeiders), technische storing (enkel voor arbeiders), overmacht, sluiting van het bedrijf wegens jaarlijkse vakantie, staking.

⁵ Volgens de RVA veronderstelt overmacht een plotse, onvoorzienbare gebeurtenis, onafhankelijk van de wil van de partijen die de uitvoering van de overeenkomst tijdelijk volledig onmogelijk maakt. Zie: <http://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/e24>.

⁶ Er zijn negen maanden nodig vooraleer de definitieve data beschikbaar zijn, bv. de gegevens van januari 2016 zijn pas definitief in september 2016. Een betaling waarop een individu recht heeft voor een bepaalde referentiemaand, kan namelijk verschillen van de maand waarin de betaling werd geïntroduceerd.

Overmacht: dagen				
Maand - Jaar	Groothandel/Recuperatie/Tussenpersonen in de handel/Kleinhandel	Jaar-op-jaar (in %)	Maaltijden, dranken en logies	Jaar-op-jaar (in %)
okt/14	6.188	0	2.054	-12
nov/14	7.458	-9	2.642	-4
dec/14	5.411	-11	1.970	-13
jan/15	6.687	8	2.542	-3
feb/15	6.893	3	3.177	56
mrt/15	7.058	-16	3.326	66
apr/15	6.275	8	2.538	43
mei/15	8.378	22	3.698	88
jun/15	6.734	-2	2.990	67
jul/15	6.346	6	2.699	64
aug/15	6.846	-11	2.771	26
sep/15	6.233	-12	2.718	38
okt/15	7.739	25	3.176	55
nov/15	7.671	3	3.291	25
dec/15	5.485	1	3.632	84
jan/16	8.531	28	3.884	53
feb/16	8.450	23	2.490	-22
mrt/16	5.901	-16	3.741	12
apr/16	7.952	27	7.261	186
mei/16	10.093	20	9.499	157

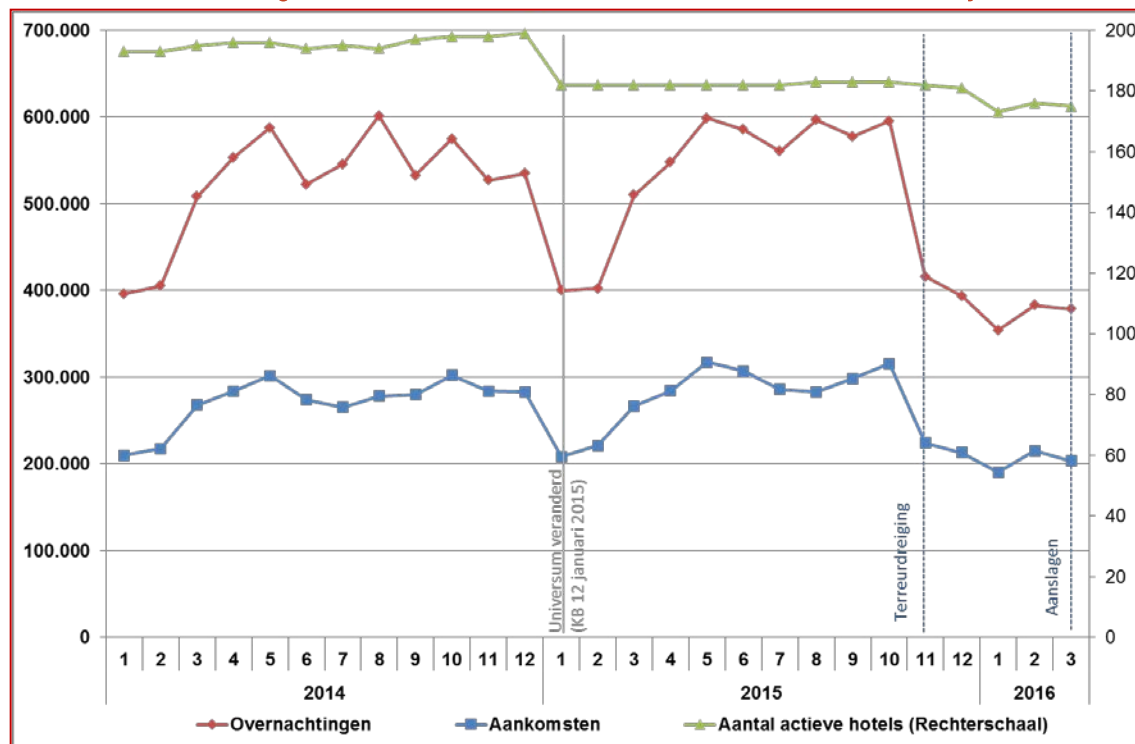
Bron: Statistieken RVA.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

1.1.3. Toerisme

De gegevens die de AD Statistiek verzamelt over de hotelovernachtingen gebruiken we bij het ramen van de impact van de terroristische aanslagen op het economische leven, en meer bepaald op de hotelsector. Onderstaande cijfers geven het aantal hotels, overnachtingen en aankomsten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest weer voor de periode januari 2014 tot maart 2016. Er moet worden aangestipt dat deze gegevens uiteraard seizoens- en kalendergebonden zijn (schoolvakanties en feestdagen). In januari 2015 veranderde bovendien het ondervraagde universum (KB 12 januari 2015) en dit bevat nu vergunde, aangemelde, erkende of geautoriseerde logies.

Grafiek 3. Overnachtingen en aankomsten in hotels in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: AD Statistiek – Statistics Belgium.

Het aantal overnachtingen in Brusselse hotels in maart 2016, zo'n 378.820 in 175 hotels, lag fors lager dan een jaar eerder (-25,7 % of ruim 130.000 overnachtingen). Twee kanttekeningen zijn echter noodzakelijk bij de interpretatie van deze cijfers: enerzijds waren er in 2015 meer actieve hotels (182) dan in 2016 (175), anderzijds begon de paasvakantie dit jaar al in maart (28.3 tot 10.04), terwijl deze in 2015 pas in april startte (06 tot 19.04). Het eerste feit veronderstelt een daling van de overnachtingen op jaarbasis, het tweede een stijging. Niettemin is op de grafiek duidelijk te zien dat het aantal overnachtingen in maart 2016 lager lag dan eender welke maand in 2014 en 2015. Ook het aantal overnachtingen per hotel, om het steekproefeffect uit te zuiveren, lag fors lager in 2016. In november en december van 2015, en in wat mindere mate begin dit jaar, was het aantal hotelovernachtingen omwille van de terreurdreiging al afgenomen.

De bezettingsgraad⁷ van de Brusselse hotels lag bijzonder laag in maart 2016 en bedroeg 36,3 %. Ter vergelijking, in maart van 2015 bedroeg de bezettingsgraad nog 46,1 % (-9,8 procentpunt). Het aantal bezette bedden daalde bijgevolg met 21,3 % ten opzichte van een jaar eerder, ondanks de paasvakantie, die al in maart begon in 2016.

Het gaat hierbij echter om voorlopige gegevens: nog niet alle aangiften voor april werden ingediend, waardoor overnachtingen met aankomst in maart maar die doorliepen tot april nog niet werden opgenomen in de cijfers. Onderschatting is daardoor mogelijk. Het gaat om de aangiften van 16 hotels. Bovendien is het universum verschillend van maand tot maand. Niettemin, wanneer een gelijk universum bekeken wordt (enkel de 143 actieve hotels die ook alle maanden een aangifte deden over de periode januari 2015-april 2016) ligt het aantal overnachtingen eveneens fors lager in maart 2016 dan in maart 2015 (-22,8 %) voor deze aangevers.

1.2. Econometrische analyse

1.2.1. Analyse kader

In verschillende evaluatiemodellen van beleidsmaatregelen wordt er vaak beroep gedaan op het concept 'counterfactual'. Dit concept komt overeen met het (onbekende) niveau dat een economische variabele zou bereiken, wanneer er zich geen schok of maatregel voordoet. Het verschil tussen het bereikte niveau van de economische variabele en het niveau uit de 'counterfactual' analyse laat toe om de impact van de maatregel of schok te meten.

De geanalyseerde economische variabele is de omzet van de verschillende sectoren. De vergelijking tussen de voorspelde reeksen en de geobserveerde reeksen wordt gemaakt voor 3 sleutelperiodes: het eerste kwartaal van 2016, maart 2016 en april 2016. Aangezien de aanslagen van Brussel plaatsvonden op 22 maart, kan het louter in aanmerking nemen van het eerste kwartaal van 2016 leiden tot een onderschatting van de reële gevolgen voor de Belgische economie. De getroffen veiligheidsmaatregelen beperkten zich immers niet tot louter de maand maart. Bijgevolg is het belangrijk om ook de impact op de omzet van het tweede kwartaal op te nemen, zodra de cijfers in kwestie beschikbaar zullen zijn.

Om de counterfactual waarden te voorspellen, werden er twee modellen in aanmerking genomen: ARIMA (Auto Regressive Integrated Moving Average model) en de exponentiële afvlakking van Holt-Winters. Deze modellen maken gebruik van de tijdreeksen van de omzetgegevens vanaf begin 2005 tot de periode die aan de analyseperiode voorafgaat.

De subsectoren die weerhouden werden voor de analyse van de impact van de aanslagen, zijn afkomstig uit de detailhandel (NACE 47), de exploitatie van taxi's (NACE 49.32), de horeca (NACE 55 en 56), de creatieve activiteiten, kunst en amusement (NACE 90) en de vertoning van films (NACE 59.14).

⁷ De bezettingsgraad werd berekend als het totaal aantal overnachtingen in een bepaalde maand ten opzichte van het totaal aantal slaapplekken (volgens het aantal dagen in deze maand). Deze is gebaseerd op een vaste steekproef van 153 hotels die aangifte deden voor maart en april van zowel 2015 en 2016. Door enkel deze hotels in rekening te nemen zijn geen schattingen nodig.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Sommige subsectoren werden niet in aanmerking genomen vanwege breuken in de reeksen als gevolg van classificatie wijzigingen bij de nieuwe toekenning van de NACE-codes of veranderingen in de samenstelling van deze subsectoren als gevolg van fusies of bedrijfsovernames.

Verder dient hier eveneens gewezen op het feit dat het eerste kwartaal van 2016 91 dagen telt en dat de potentiële impact van de weerslag van de aanslagen in de loop van deze periode maar betrekking heeft op 10 dagen. Vandaar ook dat het opportuun lijkt om een nieuwe evaluatie te verrichten, eenmaal de definitieve gegevens van het tweede kwartaal en april 2016 beschikbaar zullen zijn.

Evenzo moet er op diverse vlakken een voorbehoud worden gemaakt voor een juiste interpretatie van de resultaten.

Het eerste voorbehoud is dat voor alle weerhouden subsectoren de waargenomen waarde van de omzet zich in het betrouwbaarheidsinterval van voormelde waarde bevindt, wat het trekken van de overhaaste conclusies beperkt, die men geneigd zou zijn te formuleren bij het doorlopen van onderstaande resultaten.

Ten tweede kunnen sommige ontwikkelingen van de omzet toe te schrijven zijn aan een verschil in het aantal aangiften naargelang de periode (m.a.w. naargelang het kwartaal of de maand) als gevolg van ontbindingen van ondernemingen, nieuwe ondernemingen, fusies, veranderingen of als gevolg van het prijsverloop of de regelgeving.

De voor de analyse gebruikte gegevens zijn afkomstig van de btw-aangiften⁸. Daarbij maakten we gebruik van maandelijks aangiften (grotere ondernemingen) en van kwartaalaangiften (voor kleine ondernemingen met een jaarlijkse omzet kleiner dan 2,5 miljoen euro). In dat kader moet worden aangestipt dat bij de berekening van de kwartaalcijfers enkel de btw-aangiften van de ondernemingen die op dat moment actief zijn, worden meegenomen. Het is dus mogelijk dat het kwartaalcijfer afwijkt van de som van eerder berekende maandcijfers én van de kwartaalaangiften van dat kwartaal, omdat het aantal bedrijven dat een maandelijks btw-aangifte indient, niet meer hetzelfde is.

Verder moet ook rekening gehouden worden met de effecten van de techniek van de regionalisering die toegepast werd op de omzet van de btw-plichtigen met meerdere vestigingen: de omzetgegevens (verzameld volgens hoofdzetel) worden verdeeld over de gewesten volgens het aantal werknemers van alle vestigingen in een bepaald gewest. Bij het gebruik van geregionaliseerde cijfers is verder een vertekening mogelijk aangezien er geen controle is op de samenstelling van de omzet, met name in de subsectoren:

- van de kleinhandel: er kunnen mogelijke 'grensoverschrijdende' aankopen geweest zijn in de andere gewesten tijdens de periode van waakzaamheid;
- van de horeca: voor hotelketens die in meer dan een gewest vestigingen hebben is het onmogelijk om het aandeel van het Brussels Gewest correct te berekenen.

Het onderzoeksstaal voor de zes grote weerhouden sectoren (NACE 47, 49, 55, 56, 59, 90) kan als vrij compleet worden beschouwd. De technische haalbaarheid noopt de FOD Economie er welis-

⁸ De AD Statistiek ontvangt elke maand de btw-gegevens van de FOD Financiën. De ontbrekende aangiften worden gesimuleerd door de AD Statistiek.

waar toe om subsectoren die de drempel van 0,5 % in hun sectortotaal in geen enkele van de drie gewesten haalden, uit te sluiten van het onderzoek. En om de coherentie tussen de maandelijkse en driemaandelijkse analyses te verzekeren, werd verder eveneens beslist om de subsectoren te behouden, die op basis van de kwartaalgegevens geselecteerd werden, kwestie van op die manier voor een grotere dekking van de bedrijfstakken te zorgen. Te midden van de zes weerhouden sectoren die deel uitmaken van de NACE-BEL nomenclatuur, zijnde kleinhandel (NACE 47), vervoer te land en vervoer via pijpleidingen (NACE 49), hotels (NACE 55), eet- en drinkgelegenheden (56), productie van films en video- en televisieprogramma's; maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen (59) alsook creatieve activiteiten, kunst en amusement (90), werden er 32 subsectoren geselecteerd:

- twintig (van de 37) uit de kleinhandel⁹ (NACE 47.19, 47.22, 47.24, 47.25, 47.29, 47.41, 47.51, 47.52, 47.54, 47.59, 47.61, 47.64, 47.65, 47.71, 47.72, 47.75, 47.76, 47.77, 47.78 en 47.79);
- één (van de 8) uit het vervoer te land en het vervoer via pijpleidingen (NACE 49.32);
- drie (van de 4) uit de hotelsector (NACE 55.10, 55.20 en 55.30);
- vier (van de 4) uit de sector restaurants en cafés (NACE 56.10, 56.21, 56.29 en 56.30);
- één (van de 5) de productie van films en video- en televisieprogramma's; maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen (NACE 59.14) en
- drie (van de 4) uit de sector creatieve activiteiten, kunst en amusement (NACE 90.01, 90.02 en 90.03).

In de analyse (1.2.2) starten we met een onderzoek van de impact op kwartaalniveau (waarbij maandaangiften en kwartaalaangiften gecumuleerd worden). Vervolgens wordt deze analyse aangevuld met een onderzoek van de maandcijfers (dus uitsluitend voor grotere ondernemingen).

Tabel 2. Aandeel geselecteerde subsectoren (NACE 4-niveau) in de sector (NACE 2-niveau), op basis van de gecumuleerde kwartaalaangiften

(In %)

Sectoren	Totaal aandeel geselecteerde subsectoren per gewest (K1 2016)		
	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Vlaams Gewest	Waals Gewest
47	27,9	39,6	41
47, excl. 47.11	67	69,2	60,4
49	2,6	1,9	1,6
55	99,8	99,5	99,2
56	100	100	100
59	30,1	7,2	31,8
90	91,8	86,9	88,8

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie.

⁹ Subsector 47.11 werd niet weerhouden omdat deze, weliswaar grote, subsector een aantal zeer grote btw-eenheden bevat, waardoor regionalisering niet afdoende betrouwbaar blijkt. Bovendien oefent één van de grootste btw-eenheden ook andere activiteiten uit dan louter kleinhandel.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

1.2.2. Resultaten van het model

1.2.2.1 Kwartaalgegevens

Tabel 3 geeft de resultaten van de impact van de aanslagen in de drie gewesten weer voor 32 in aanmerking genomen bedrijfstakken op basis van de gegevens van het eerste kwartaal van 2016. Om de interpretatie van de resultaten te vergemakkelijken zijn de rode en groene kleur bedoeld als toelichting bij de verschillen ten opzichte van de verwachte waarden (waarbij rood voor een negatieve impact en groen voor een positieve impact staat). De meer gedetailleerde resultaten van de impactstudie voor elk gewest zijn opgenomen in de tabellen 4, 5 en 6 hieronder.

Tabel 3. Gesimuleerde kwartaalimpact voor de 32 in de drie gewesten in aanmerking genomen sectoren

Nace Code	Activiteiten	Impact Kwart. 1 (2016) (in %)		
		Brussel	Vlaanderen	Wallonië
47	Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	-10,6%	-0,3%	-1,0%
4719	Overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels	-14,3%	-4,4%	-1,9%
4722	Detailhandel in vlees en vleesproducten in gespecialiseerde winkels	-0,5%	-6,4%	2,4%
4724	Detailhandel in brood, banketbakkerswerk en suikerwerk in gespecialiseerde winkels	5,4%	12,9%	-4,6%
4725	Detailhandel in dranken in gespecialiseerde winkels	4,8%	-6,4%	-4,4%
4729	Overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels	6,9%	15,8%	4,8%
4741	Detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels	-5,9%	-6,6%	-7,6%
4751	Detailhandel in textiel in gespecialiseerde winkels	-6,9%	-2,7%	-3,3%
4752	Detailhandel in ijzerwaren, verf en glas in gespecialiseerde winkels	-7,3%	4,7%	-5,6%
4754	Detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels	-19,2%	14,0%	20,5%
4759	Detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels	6,4%	3,9%	0,9%
4761	Detailhandel in boeken in gespecialiseerde winkels	-0,8%	-17,5%	-4,4%
4764	Detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels	5,2%	13,6%	-4,9%
4765	Detailhandel in spellen en speelgoed in gespecialiseerde winkels	4,5%	-0,05%	37,4%
4771	Detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels	-17,8%	-2,6%	-3,7%
4772	Detailhandel in schoeisel en lederwaren in gespecialiseerde winkels	-10,2%	-9,0%	-0,2%
4775	Detailhandel in cosmetica en toiletartikelen in gespecialiseerde winkels	-1,5%	-2,8%	-7,8%
4776	Detailhandel in bloemen, planten, zaden, kunstmeststoffen, huisdieren en voedsel voor huisdieren in gespecialiseerde winkels	4,5%	-2,3%	-2,0%
4777	Detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels	-28,2%	0,9%	3,6%
4778	Overige detailhandel in nieuwe artikelen in gespecialiseerde winkels	-7,6%	-6,0%	-1,0%
4779	Detailhandel in antiquiteiten en tweedehandsgoederen in winkels	-10,2%	22,6%	-14,6%
49	Vervoer te land en vervoer via pijpleidingen	6,8%	5,6%	11,5%
4932	Exploitatie van taxi's	6,8%	5,6%	11,5%
55	Verschaffen van accommodatie	-7,5%	-0,6%	2,5%
5510	Hotels en dergelijke accommodatie	-6,6%	-6,0%	-5,1%
5520	Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf	-22,4%	12,6%	20,5%
5530	Kampeerterreinen en kampeerauto- en caravanterreinen	27,2%	20,3%	48,2%
56	Eet- en drinkgelegenheden	-1,4%	1,2%	0,7%
5610	Restaurants en mobiele eetgelegenheden	-3,9%	2,5%	-0,04%
5621	Catering	2,7%	-3,9%	-6,0%
5629	Overige eetgelegenheden	-0,1%	4,8%	18,7%
5630	Drinkgelegenheden	6,2%	-1,9%	4,9%
59	Productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	8,4%	-14,5%	1,6%
5914	Vertoning van films	8,4%	-14,5%	1,6%
90	Creatieve activiteiten, kunst en amusement	12,3%	-14,1%	-15,4%
9001	Uitvoerende kunsten	3,7%	29,5%	-67,7%
9002	Ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten	30,5%	-28,1%	22,8%
9003	Scheppende kunsten	-3,8%	-2,0%	12,6%
Totaal van de 32 subsectoren - 3 Gewesten		-6,0%	-0,4%	-0,7%

De activiteiten in het geel in de eerste kolom vertegenwoordigen minder dan 0,5 % van de omzet van hun sector.

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

Over het algemeen (voor alle geselecteerde subsectoren samen) werd het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** harder getroffen dan de twee andere gewesten, met een negatieve impact van **6,0 %** op de omzet tegenover **-0,4 %** voor het Vlaams Gewest en **-0,7 %** voor het Waals Gewest.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Op sectoraal niveau kende sector 47 (kleinhandel) in Brussel (-10,6 %) een sterke impact op de omzet, terwijl er in Vlaanderen (-0,3 %) en Wallonië (-1,0 %) een beperktere impact werd waargenomen ten opzichte van de verwachte waarden.

De omzet in de sector verschaffen van accommodatie (55) liet eveneens een sterke impact optekenen in Brussel (-7,5 %), terwijl de impact in Vlaanderen minder uitgesproken was (-0,6 %) en in Wallonië zelfs positief was (+2,5 %).

De sector eet- en drinkgelegenheden (56) vertoonde een negatieve impact van 1,4 % in Brussel tegenover een licht positief verschil in de twee andere gewesten (+1,2 % in Vlaanderen en +0,7 % in Wallonië). Achter deze ontwikkelingen gaan echter wel regionale verschillen schuil op het niveau van de subsectoren. Zoals we kunnen zien in tabel 3 werd er voor “catering, 56.21” een positieve invloed waargenomen in Brussel, terwijl er in de twee andere gewesten net sprake blijkt van een negatief effect. De “restaurants en mobiele eetgelegenheden, 56.10” getuigen dan weer van een lagere omzet dan verwacht in Brussel en Wallonië (zij het hier een erg beperkt negatief verschil) tegenover een hogere in Vlaanderen.

Voor de sector creatieve activiteiten, kunst en amusement (90) werd er in Brussel een positief verschil van +12,3 % opgetekend met de verwachte waarden, maar een negatieve impact in beide andere gewesten, nl. -14,1 % in Vlaanderen en -15,4 % in Wallonië.

De film-, video, en...-productiesector (59) lijkt dan weer niet getroffen te zijn in Brussel (+8,4 %), terwijl de impact in Vlaanderen sterk negatief is (-14,5 %) en in Wallonië licht positief (+1,6 %).

En tot slot werd er voor de sector vervoer te land en vervoer via pijpleidingen (49) een hogere omzet dan verwacht waargenomen in de drie gewesten. Gelet op de context van de aanslagen en gezien de beperking van de toegang tot het openbaar vervoer, zouden de waargenomen positieve verschillen daarbij echter - minstens toch gedeeltelijk - toegeschreven kunnen worden aan een effect van substitutie van het openbaar vervoer door de taxi.

Resultaten per gewest

De geraamde omzet voor elk gewest die in de vierde kolom van de tabellen 4, 5 en 6 is opgenomen, stelt de prognose voor het eerste kwartaal van 2016 voor. Dit verwachte cijfer wordt vervolgens vergeleken met de omzet die werd waargenomen tijdens de beschouwde periode. Het verschil dat uit de vergelijking van de twee reeksen resulteert, geeft in absolute cijfers de impact van de getroffen maatregelen op de geselecteerde sectoren weer (zie de vijfde kolom). De relatieve waarde (in %) van deze impact wordt in de laatste kolom van diezelfde tabellen getoond.

De kwartaalresultaten in voormelde tabellen geven aan dat **van de 32 onderzochte activiteiten er 18 activiteiten voor Brussel, 18 activiteiten voor Vlaanderen en 18 activiteiten voor Wallonië geleden lijken te hebben onder de aanslagen.**

Daarbij kenden de sectoren ook een verschillend verloop in functie van de commerciële geografie en de specificiteit van de gewesten:

- voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest was de impact in de horeca over het algemeen negatief net als in de detailhandel, terwijl de productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsopnames en uitgeverijen van muziekopnamen, het vervoer te land en vervoer

via pijpleidingen en de creatieve activiteiten, kunst en amusement een omgekeerd verloop doormaakten in het eerste kwartaal van 2016. Een reeks factoren (de dreigingsperiode had slechts betrekking op 10 van de 91 kwartaaldagen, een verschillend aantal aangiften, enz.) kan dit verloop verklaren;

- voor het Vlaams Gewest was de impact negatief in de detailhandel, het verschaffen van accommodatie, de productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsopnames en uitgeverijen van muziekopnamen alsook in de creatieve activiteiten, kunst en amusement, terwijl de sectoren eet- en drinkgelegenheden en vervoer te land en vervoer via pijpleidingen over het algemeen een tegenovergesteld beeld vertonen in het eerste kwartaal van 2016;
- voor het Waals Gewest was de impact in de detailhandel en de creatieve activiteiten, kunst en amusement negatief, terwijl er voor de andere onderzochte sectoren een omgekeerd ontwikkelingsprofiel werd opgetekend.

A. Brussels Hoofdstedelijk Gewest

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kenden 18 van de 32 geselecteerde bedrijfstakken negatieve gevolgen van de aanslagen in het eerste kwartaal van 2016.

Te midden van deze 18 takken beantwoordt 1 in het geel gemarkeerde tak in tabel 4 (kolom 1) niet aan het criterium van 0,5 % van het omzettotaal voor hun sector (47.61), maar werd de tak in kwestie niettemin weerhouden, omdat deze drempel in minstens één van de twee andere gewesten wel bereikt werd. Deze negatief beïnvloede tak even buiten beschouwing gelaten, heeft de hoofdmoot van de impact betrekking op de 17 andere subsectoren.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Tabel 4. Gesimuleerde kwartaalimpact voor de 32 in aanmerking genomen subsectoren (Brussel)

Nace Code	Activiteiten	Reële omzet Kwart. 1 (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte omzet Kwart. 1 (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd verschil Kwart. 1 (2016) (in 1.000 euros)	Impact Kwart. 1 (2016) (in %)
47	Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	1.062.715	1.188.102	-125.387	-10,6%
4719	Overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels	66.397	77.459	-11.062	-14,3%
4722	Detailhandel in vlees en vleesproducten in gespecialiseerde winkels	31.130	31.298	-168	-0,5%
4724	Detailhandel in brood, banketbakkerswerk en suikerwerk in gespecialiseerde winkels	20.354	19.316	1.038	5,4%
4725	Detailhandel in dranken in gespecialiseerde winkels	7.421	7.078	343	4,8%
4729	Overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels	13.402	12.539	863	6,9%
4741	Detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels	40.135	42.633	-2.498	-5,9%
4751	Detailhandel in textiel in gespecialiseerde winkels	19.699	21.156	-1.457	-6,9%
4752	Detailhandel in ijzerwaren, verf en glas in gespecialiseerde winkels	108.789	117.398	-8.609	-7,3%
4754	Detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels	23.557	29.140	-5.583	-19,2%
4759	Detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels	93.312	87.719	5.593	6,4%
4761	Detailhandel in boeken in gespecialiseerde winkels	12.873	12.983	-110	-0,8%
4764	Detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels	7.637	7.262	375	5,2%
4765	Detailhandel in spellen en speelgoed in gespecialiseerde winkels	6.024	5.766	258	4,5%
4771	Detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels	341.734	415.924	-74.190	-17,8%
4772	Detailhandel in schoeisel en lederwaren in gespecialiseerde winkels	71.022	79.055	-8.033	-10,2%
4775	Detailhandel in cosmetica en toiletartikelen in gespecialiseerde winkels	54.891	55.704	-813	-1,5%
4776	Detailhandel in bloemen, planten, zaden, kunstmeststoffen, huisdieren en voedsel voor huisdieren in gespecialiseerde winkels	8.778	8.403	375	4,5%
4777	Detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels	31.024	43.234	-12.210	-28,2%
4778	Overige detailhandel in nieuwe artikelen in gespecialiseerde winkels	74.870	81.015	-6.145	-7,6%
4779	Detailhandel in antiek en tweedehandsgoederen in winkels	29.666	33.019	-3.353	-10,2%
49	Vervoer te land en vervoer via pijpleidingen	25.240	23.637	1.603	6,8%
4932	Exploitatie van taxi's	25.240	23.637	1.603	6,8%
55	Verschaffen van accommodatie	133.707	144.585	-10.878	-7,5%
5510	Hotels en dergelijke accommodatie	126.680	135.585	-8.905	-6,6%
5520	Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf	6.908	8.906	-1.998	-22,4%
5530	Kampeerterreinen en kampeerauto- en caravanterreinen	119	94	25	27,2%
56	Eet- en drinkgelegenheden	501.792	509.171	-7.379	-1,4%
5610	Restaurants en mobiele eetgelegenheden	275.648	286.855	-11.207	-3,9%
5621	Catering	50.729	49.399	1.330	2,7%
5629	Overige eetgelegenheden	131.701	131.773	-72	-0,1%
5630	Drinkgelegenheden	43.714	41.143	2.571	6,2%
59	Productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	86.518	79.834	6.684	8,4%
5914	Vertoning van films	86.518	79.834	6.684	8,4%
90	Creatieve activiteiten, kunst en amusement	117.435	104.556	12.879	12,3%
9001	Uitvoerende kunsten	7.116	6.864	252	3,7%
9002	Ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten	62.067	47.549	14.518	30,5%
9003	Scheppende kunsten	48.252	50.144	-1.892	-3,8%
Totaal van de 32 subsectoren - Brussel		1.927.407	2.049.884	-122.477	-6,0%

De activiteiten in het geel in de eerste kolom vertegenwoordigen minder dan 0,5 % van de omzet van hun sector.

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

In de detailhandel ervoeren 13 van de 20 in aanmerking genomen takken negatieve gevolgen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met als belangrijkste in termen van gewicht: “overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels, 47.19” (-14,3 %), “detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels, 47.54” (-19,2 %), “detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels, 47.71” (-17,8 %) en “detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels, 47.77” (-28,2 %).

De overige 7 activiteiten van de detailhandel doen het echter min of meer goed met positieve verschillen tussen de waargenomen en de geraamde gegevens. We hebben het dan met name over “detailhandel in brood, banketbakkerswerk en suikerwerk in gespecialiseerde winkels, 47.24” (+5,4 %), “overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels, 47.29” (+6,9 %), “detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels, 47.59” (+6,4 %) en “detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels, 47.64” (+5,2 %).

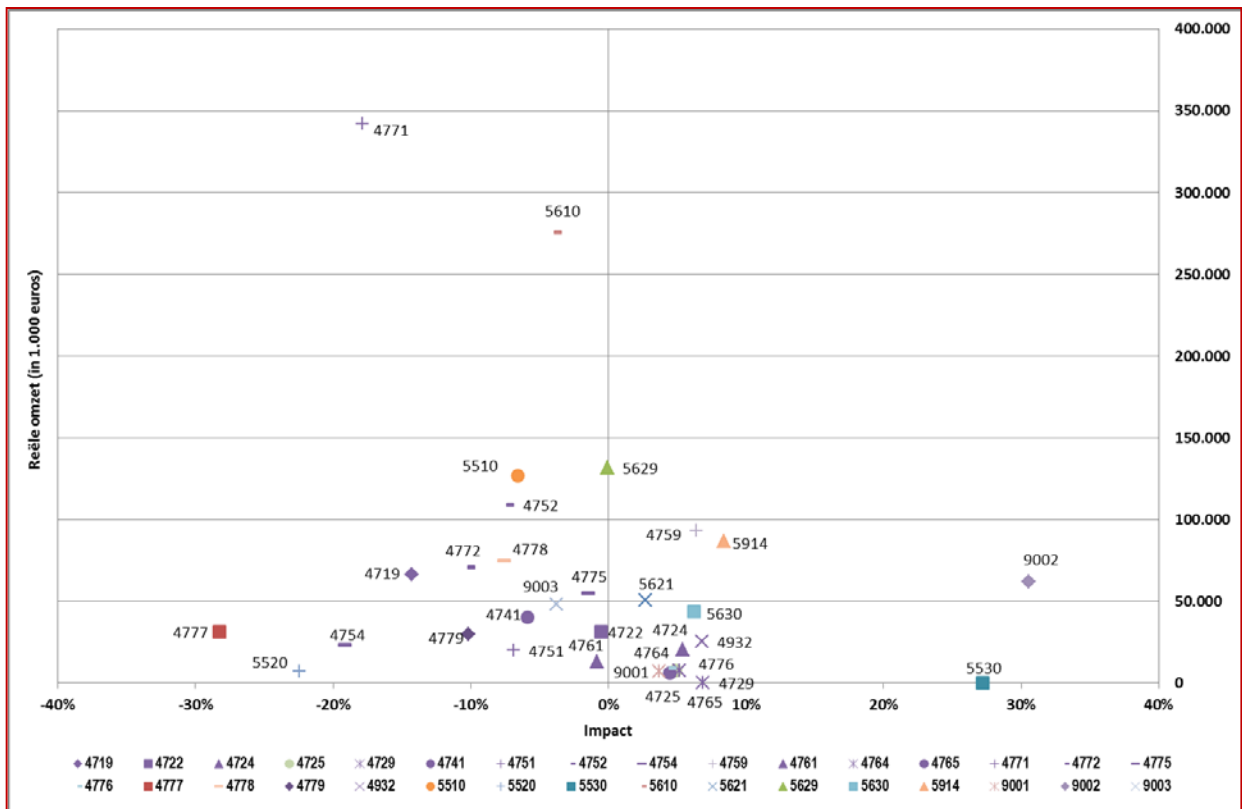
In de horecasector werden 4 takken negatief getroffen. Zo werd er voor de activiteiten “hotels en dergelijke accommodatie (55.10)”, “vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf (55.20)”, “restaurants en mobiele eetgelegenheden (56.10)” en “overige eetgelegenheden (56.29)” een negatieve impact opgetekend ten opzichte van de verwachte waarde van respectievelijk -6,6 %, -22,4 %, -3,9 % en -0,1 %. Omgekeerd was er voor de activiteiten “kampeerterreinen en kampeer-auto- en caravanterreinen (55.30)”, “catering (56.21)” en “drinkgelegenheden (56.30)” dan weer sprake van positieve gevolgen (respectievelijk +27,2 %, +2,7 % en +6,2 %).

En ook de sector van de creatieve activiteiten, kunst en amusement (90) ervoer in zijn geheel een positieve impact van de aanslagen en de getroffen veiligheidsmaatregelen, wat zich vertaalde in het eerste kwartaal van 2016 in een verschil van 12,3 %. Het positieve verloop van deze sector valt voornamelijk op rekening te schrijven van de twee takken “uitvoerende kunsten (90.01)” (+3,7 %) en “ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten (90.02)” (+30,5 %). Voor de sector productie van films en video- en televisieprogramma's; maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van geluidsopnamen (59) was er eveneens sprake van een positieve impact (+8,4 %).

De tak “exploitatie van taxi's (49.32)” profiteerde ten slotte van het substitutie-effect en kende een hogere omzet (+6,8 %) dan verwacht in het eerste kwartaal van 2016.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 4. Impact van de terreuraanslagen op de geanalyseerde sectoren (Brussels Hoofdstedelijk Gewest)

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

B. Vlaams Gewest

In het Vlaams Gewest hadden 18 van de 32 in aanmerking genomen bedrijfstakken te maken met gevolgen van de aanslagen en de verstrenging van de veiligheidsmaatregelen in het eerste kwartaal van 2016.

Tabel 5. Gesimuleerde kwartaalimpact voor de 32 in aanmerking genomen subsectoren (Vlaanderen)

Nace Code	Activiteiten	Reële omzet Kwart. 1 (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte omzet Kwart. 1 (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd verschil Kwart. 1 (2016) (in 1.000 euros)	Impact Kwart. 1 (2016) (in %)
47	Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	5.413.106	5.430.517	-17.411	-0,3%
4719	Overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels	301.922	315.884	-13.962	-4,4%
4722	Detailhandel in vlees en vleesproducten in gespecialiseerde winkels	329.140	351.595	-22.455	-6,4%
4724	Detailhandel in brood, banketbakkerswerk en suikerwerk in gespecialiseerde winkels	83.981	74.377	9.604	12,9%
4725	Detailhandel in dranken in gespecialiseerde winkels	154.763	165.418	-10.655	-6,4%
4729	Overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels	85.780	74.054	11.726	15,8%
4741	Detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels	219.831	235.411	-15.580	-6,6%
4751	Detailhandel in textiel in gespecialiseerde winkels	90.486	93.003	-2.517	-2,7%
4752	Detailhandel in ijzerwaren, verf en glas in gespecialiseerde winkels	517.190	494.044	23.146	4,7%
4754	Detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels	523.466	459.045	64.421	14,0%
4759	Detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels	608.454	585.857	22.597	3,9%
4761	Detailhandel in boeken in gespecialiseerde winkels	70.689	85.660	-14.971	-17,5%
4764	Detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels	81.770	71.997	9.773	13,6%
4765	Detailhandel in spellen en speelgoed in gespecialiseerde winkels	43.203	43.223	-20	-0,05%
4771	Detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels	1.044.017	1.072.100	-28.083	-2,6%
4772	Detailhandel in schoeisel en lederwaren in gespecialiseerde winkels	255.945	281.110	-25.165	-9,0%
4775	Detailhandel in cosmetica en toiletartikelen in gespecialiseerde winkels	173.640	178.565	-4.925	-2,8%
4776	Detailhandel in bloemen, planten, zaden, kunstmeststoffen, huisdieren en voedsel voor huisdieren in gespecialiseerde winkels	227.094	232.331	-5.237	-2,3%
4777	Detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels	94.357	93.552	805	0,9%
4778	Overige detailhandel in nieuwe artikelen in gespecialiseerde winkels	440.639	468.849	-28.210	-6,0%
4779	Detailhandel in antiek en tweedehandsgoederen in winkels	66.739	54.443	12.296	22,6%
49	Vervoer te land en vervoer via pijpleidingen	50.566	47.882	2.684	5,6%
4932	Exploitatie van taxi's	50.566	47.882	2.684	5,6%
55	Verschaffen van accommodatie	279.170	280.980	-1.810	-0,6%
5510	Hotels en dergelijke accommodatie	201.095	214.037	-12.942	-6,0%
5520	Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf	35.966	31.940	4.026	12,6%
5530	Kampeertreinen en kampeerauto- en caravanterreinen	42.109	35.003	7.106	20,3%
56	Eet- en drinkgelegenheden	1.576.271	1.557.808	18.463	1,2%
5610	Restaurants en mobiele eetgelegenheden	1.082.414	1.055.749	26.665	2,5%
5621	Catering	167.937	174.763	-6.826	-3,9%
5629	Overige eetgelegenheden	75.591	72.107	3.484	4,8%
5630	Drinkgelegenheden	250.329	255.190	-4.861	-1,9%
59	Productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	13.604	15.902	-2.298	-14,5%
5914	Vertoning van films	13.604	15.902	-2.298	-14,5%
90	Creatieve activiteiten, kunst en amusement	198.756	231.465	-32.709	-14,1%
9001	Uitvoerende kunsten	52.204	40.301	11.903	29,5%
9002	Ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten	112.590	156.510	-43.920	-28,1%
9003	Scheppende kunsten	33.962	34.654	-692	-2,0%
Totaal van de 32 subsectoren - Vlaanderen		7.531.473	7.564.554	-33.081	-0,4%

* De activiteiten in het geel in de eerste kolom vertegenwoordigen minder dan 0,5 % van de omzet van hun sector.

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

In de sector van de kleinhandel ervoeren in Vlaanderen 12 van de 20 weerhouden bedrijfstakken negatieve gevolgen. We hebben het dan met name over: “overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels, 47.19” (-4,4 %), “detailhandel in vlees en vleesproducten in gespecialiseerde winkels, 47.22” (-6,4 %), “detailhandel in dranken in gespecialiseerde winkels, 47.25” (-6,4 %), “detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels, 47.41” (-6,6 %), “detailhandel in boeken in gespecialiseerde winkels, 47.61” (-17,5 %), “detailhandel in schoeisel en lederwaren in gespecialiseerde winkels, 47.72” (-9,0 %) en “overige detailhandel in nieuwe artikelen in gespecialiseerde winkels, 47.78” (-6,0 %).

Acht activiteiten van de detailhandel doen het echter min of meer goed met positieve verschillen tussen de waargenomen en de geraamde gegevens, met name: “detailhandel in antiquiteiten en tweedehandsgoederen in winkels, 47.79” (+22,6 %), “detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels, 47.54” (+14,0 %), “detailhandel in brood, banketbakkerswerk en suikerwerk in gespecialiseerde winkels, 47.24” (+12,9 %), “overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels, 47.29” (+15,8 %) en “detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels, 47.64” (+13,6 %).

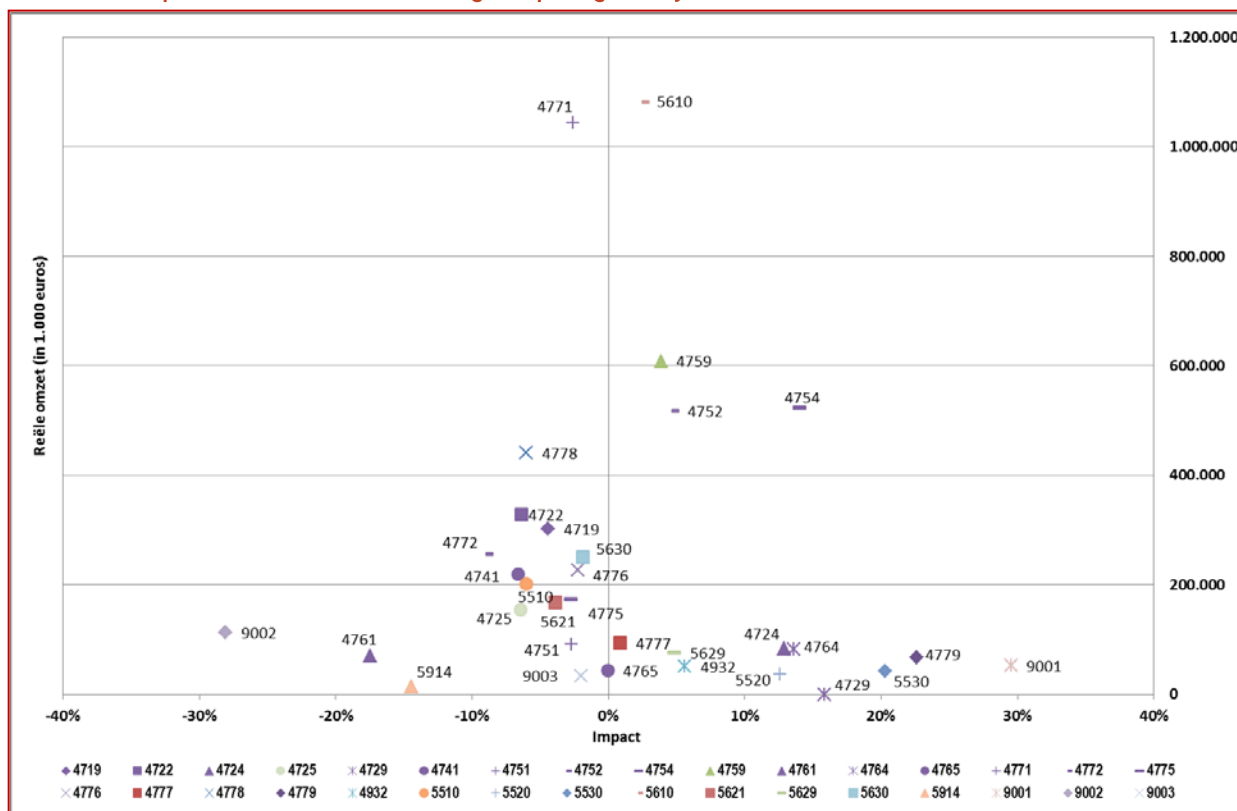
In de horecasector werden 3 van de 7 in het Vlaams Gewest in aanmerking genomen bedrijfstakken negatief beïnvloed. Concreet hebben we het dan over de sectoren “hotels en dergelijke accommodatie [55.10]”, “catering [56.21]” en “drinkgelegenheden [56.30]” van respectievelijk -6,0 %, -3,9 % en -1,9 %. Voor de takken “vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf [55.20]”, “kampeerterreinen en kampeerauto- en caravanterreinen [55.30]”, “restaurants en mobiele eetgelegenheden [56.10]” en “overige eetgelegenheden [56.29]” werd er echter een positief effect waargenomen van respectievelijk +12,6 %, +20,3 %, +2,5 % en +4,8 %.

De sector van de creatieve activiteiten, kunst en amusement (90) ervoer in zijn geheel dan weer een negatieve impact van de aanslagen en de getroffen veiligheidsmaatregelen, wat zich vertaalde in het eerste kwartaal van 2016 in een verschil van -14,1 %. De negatieve evolutie van deze sector valt voornamelijk op toe te schrijven aan de twee takken “ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten (90.02)” (-28,1 %) en “scheppende kunsten” (-2,0 %).

Voor de sector “productie van films en video- en televisieprogramma's; maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van geluidsopnamen (59)” blijkt er eveneens sprake van een negatieve impact in het eerste kwartaal van 2016, met een verschil van -14,5 %.

Net zoals in het Brussels Gewest profiteerde ook hier de tak “exploitatie van taxi's” (49.32) van het substitutie-effect, wat zich vertaalde in een positief verschil ten opzichte van de verwachte waarde van +5,6 % van de omzet in het eerste kwartaal van 2016.

Grafiek 5. Impact van de terreuraanslagen op de geanalyseerde sectoren (Vlaams Gewest)

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

C. Waals Gewest

In het Waals Gewest ervoeren 18 van de 32 in aanmerking genomen bedrijfstakken gevolgen van de aanslagen en de verstrenging van de veiligheidsmaatregelen in het eerste kwartaal van 2016.

Deze 18 takken omvatten ook 2 takken die niet de drempel van 0,5 % van het totaal van hun sector halen, maar die toch weerhouden werden, omdat deze drempel wel bereikt werd in minstens een van de twee andere gewesten.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Tabel 6. Gesimuleerde kwartaalimpact voor de 32 in aanmerking genomen subsectoren (Wallonië)

Nace code	Activiteiten	Reële omzet Kwart. 1 (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte omzet Kwart. 1 (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd verschil Kwart. 1 (2016) (in 1.000 euros)	Impact Kwart. 1 (2016) (in %)
47	Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	1.974.467	1.994.362	-19.895	-1,0%
4719	Overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels	175.072	178.423	-3.351	-1,9%
4722	Detailhandel in vlees en vleesproducten in gespecialiseerde winkels	134.842	131.700	3.142	2,4%
4724	Detailhandel in brood, banketbakkerswerk en suikerwerk in gespecialiseerde winkels	34.866	36.544	-1.678	-4,6%
4725	Detailhandel in dranken in gespecialiseerde winkels	34.031	35.582	-1.551	-4,4%
4729	Overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels	33.242	31.704	1.538	4,8%
4741	Detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels	47.197	51.081	-3.884	-7,6%
4751	Detailhandel in textiel in gespecialiseerde winkels	27.624	28.577	-953	-3,3%
4752	Detailhandel in ijzerwaren, verf en glas in gespecialiseerde winkels	251.890	266.913	-15.023	-5,6%
4754	Detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels	63.663	52.850	10.813	20,5%
4759	Detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels	244.197	242.046	2.151	0,9%
4761	Detailhandel in boeken in gespecialiseerde winkels	14.476	15.138	-662	-4,4%
4764	Detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels	28.621	30.084	-1.463	-4,9%
4765	Detailhandel in spellen en speelgoed in gespecialiseerde winkels	56.130	40.849	15.281	37,4%
4771	Detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels	349.552	363.087	-13.535	-3,7%
4772	Detailhandel in schoeisel en lederwaren in gespecialiseerde winkels	64.501	64.662	-161	-0,2%
4775	Detailhandel in cosmetica en toiletartikelen in gespecialiseerde winkels	59.868	64.921	-5.053	-7,8%
4776	Detailhandel in bloemen, planten, zaden, kunstmeststoffen, huisdieren en voedsel voor huisdieren in gespecialiseerde winkels	88.528	90.296	-1.768	-2,0%
4777	Detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels	36.148	34.907	1.241	3,6%
4778	Overige detailhandel in nieuwe artikelen in gespecialiseerde winkels	213.390	215.525	-2.135	-1,0%
4779	Detailhandel in antiek en tweedehandsgoederen in winkels	16.629	19.473	-2.844	-14,6%
49	Vervoer te land en vervoer via pijpleidingen	13.539	12.144	1.395	11,5%
4932	Exploitatie van taxi's	13.539	12.144	1.395	11,5%
55	Verschaffen van accommodatie	99.190	96.799	2.391	2,5%
5510	Hotels en dergelijke accommodatie	73.147	77.087	-3.940	-5,1%
5520	Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf	13.749	11.414	2.335	20,5%
5530	Kampeerterreinen en kampeerauto- en caravanterreinen	12.294	8.298	3.996	48,2%
56	Eet- en drinkgelegenheden	630.243	626.143	4.100	0,7%
5610	Restaurants en mobiele eetgelegenheden	456.580	456.772	-192	-0,04%
5621	Catering	59.357	63.120	-3.763	-6,0%
5629	Overige eetgelegenheden	24.930	21.011	3.919	18,7%
5630	Drinkgelegenheden	89.376	85.240	4.136	4,9%
59	Productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	15.617	15.374	243	1,6%
5914	Vertoning van films	15.617	15.374	243	1,6%
90	Creatieve activiteiten, kunst en amusement	46.104	54.506	-8.402	-15,4%
9001	Uitvoerende kunsten	7.231	22.378	-15.147	-67,7%
9002	Ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten	32.510	26.475	6.035	22,8%
9003	Scheppende kunsten	6.363	5.653	710	12,6%
Totaal van de 32 subsectoren - Wallonië		2.779.160	2.799.330	-20.170	-0,7%

De activiteiten in het geel in de eerste kolom vertegenwoordigen minder dan 0,5 % van de omzet van hun sector.

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

In de sector van de kleinhandel werden 14 van de 20 in het Waals Gewest in aanmerking genomen bedrijfstakken negatief getroffen, waaronder “overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels, 47.19” (-1,9 %), “detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels, 47.41” (-7,6 %), “detailhandel in ijzerwaren, verf en glas in gespecialiseerde winkels, 47.52” (-5,6 %), “detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels, 47.71” (-3,7 %), “detailhandel in cos-

metica en toiletartikelen in gespecialiseerde winkels, 47.75" (-7,8 %) en "detailhandel in antiquiteiten en tweedehandsgoederen in winkels, 47.79" (-14,6 %).

De overige 6 activiteiten van de detailhandel doen het echter min of meer goed met positieve verschillen tussen de waargenomen en de geraamde gegevens. We hebben het dan met name over "detailhandel in spellen en speelgoed in gespecialiseerde winkels, 47.65" (+37,4 %), "detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels, 47.54" (+20,5 %), "overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels, 47.29" (+4,8 %) en "detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels, 47.77" (+3,6 %).

In de horecasector werden 3 van de 7 in aanmerking genomen bedrijfstakken negatief beïnvloed in het Waals Gewest. Het gaat om de takken "hotels en dergelijke accommodatie (55.10)" (-5,1 %), "restaurants en mobiele eetgelegenheden, 56.10" (-0,04 %) en "catering (56.21)" (-6,0 %). Voor de takken "vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf (55.20)" (+20,5 %), "kampeerterreinen en kampeerauto- en caravanterreinen (55.30)" (48,2 %), "overige eetgelegenheden (56.29)" (+18,7 %) en "drinkgelegenheden (56.30)" (+4,9 %) werd er echter een positief effect waargenomen.

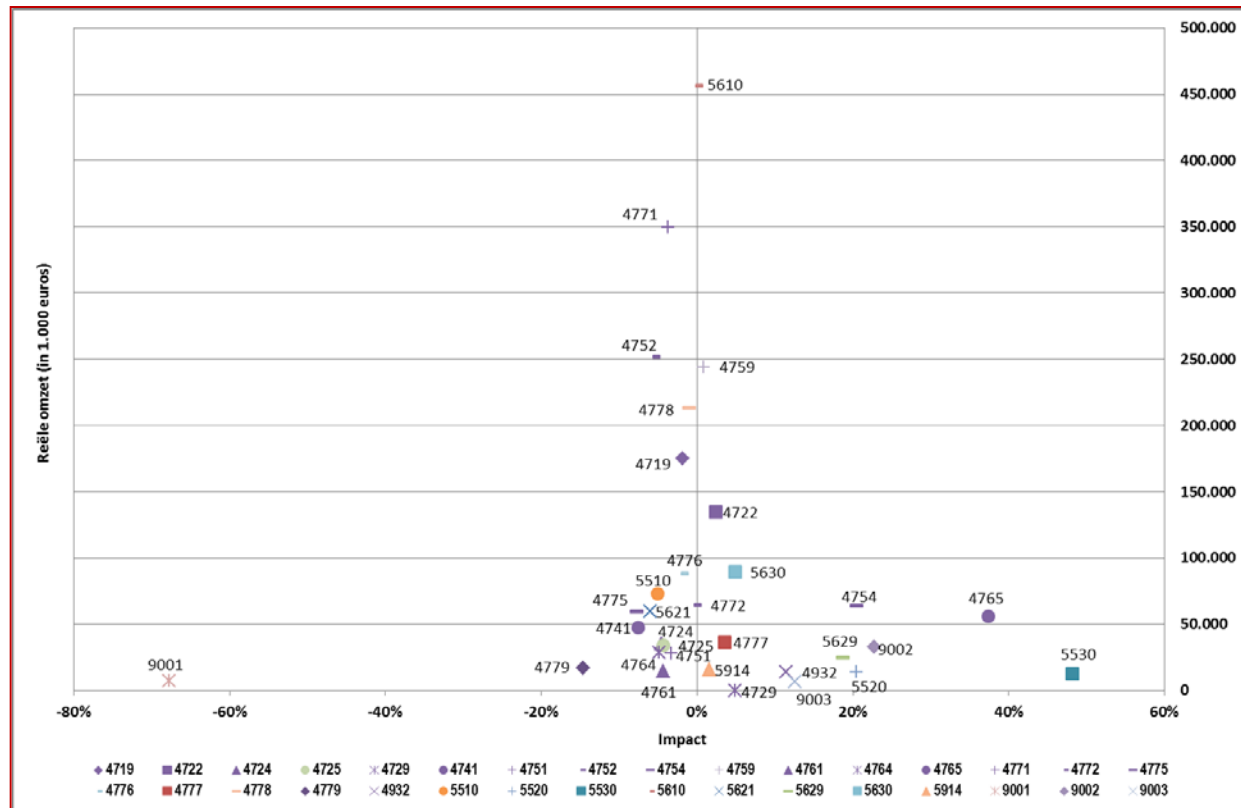
De sector van de "creatieve activiteiten, kunst en amusement (90)" ervoer in zijn geheel dan weer een negatieve impact, wat zich vertaalde in het eerste kwartaal van 2016 in een verschil van -15,4 %. Het negatieve verloop van deze sector is daarbij exclusief toe te schrijven aan de tak "uitvoerende kunsten (90.01)" (-67,7 %).

Voor de sector "productie van films en video- en televisieprogramma's; maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van geluidsopnamen (59)" blijkt er sprake van een positieve impact in het eerste kwartaal van 2016, met een verschil van +1,6 %.

Net zoals in de twee andere gewesten profiteerde de tak "exploitatie van taxi's (49.32)" ten slotte ook hier van het substitutie-effect, wat zich vertaalde in een hogere omzet dan verwacht (+11,5 %) in het eerste kwartaal van 2016.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 6. Impact van de terreuraanslagen op de geanalyseerde sectoren (Waals Gewest)

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

In fine blijkt van de 32 voor elk gewest geselecteerde subsectoren een gemiddelde van 18 subsectoren negatief beïnvloed te zijn in het eerste kwartaal van 2016 door de terroristische aanslagen, zij het wel voor de meeste van deze takken in de vorm van een negatieve ontwikkeling die zich beperkt tot één cijfer. Van dit gemiddelde van 18 getroffen subsectoren:

- vertonen 7 subsectoren, voor het merendeel van de detailhandel (47), negatieve verschillen van 2 cijfers voor het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest**: “overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels (47.19)” (-14,3 %), “detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels (47.54)” (-19,2 %), “detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels (47.71)” (-17,8 %), “detailhandel in schoeisel en lederwaren in gespecialiseerde winkels (47.72)” (-10,2 %), “detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels (47.77)” (-28,2 %), “detailhandel in antiquiteiten en tweedehandsgoederen in winkels (47.79)” (-10,2 %) en “vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf (55.20)” (-22,4 %);
- werden er voor 3 subsectoren negatieve verschillen van 2 cijfers opgetekend voor het **Vlaams Gewest**, met name: “detailhandel in boeken in gespecialiseerde winkels (47.61)” (-17,5 %), “vertoning van films (59.14)” (-14,5 %) en “ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten (90.02)” (-28,1 %);

- en vertonen 2 subsectoren negatieve verschillen van 2 cijfers voor het **Waals Gewest**, met name: “detailhandel in antiques en tweedehandsgoederen in winkels (47.79)” (-14,6 %) en “uitvoerende kunsten (90.01)” (-67,7 %).

Tabel 7 Samenvatting van de gesimuleerde kwartaalimpact in de zes weerhouden grote sectoren

Sectoren	Brussels Hoofdstedelijk Gewest		Vlaams Gewest		Waals Gewest	
	Impact	Score	Impact	Score	Impact	Score
Nace 47	↘	1	↘	3	↘	2
Nace 49	↗	2	↗	1	↗	3
Nace 55	↘	1	↘	2	↗	3
Nace 56	↘	1	↗	3	↗	2
Nace 59	↗	3	↘	1	↗	2
Nace 90	↗	3	↘	2	↘	1
Totaal 6 Nace	↘	11	↘	12	↘	13

(3= beste score, 1 = slechtste score)

Bron: FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

Voor het toekennen van deze score (gaande van 1 tot 3, waarbij 1 voor de slechtste score en 3 voor de beste score staat) wordt het percentage van drie gewesten voor dezelfde sector met twee digits vergeleken (47, 49, 55, 56, 59 en 90) en wordt de score 1 toegewezen aan het ongunstigste impactpercentage van de drie gewesten en de score 3 aan het gunstigste percentage van de drie gewesten. De score 2 stemt daarbij overeen met het percentage dat zich tussen het ongunstigste en het gunstigste situeert. Eenmaal de scores toegewezen werden, wordt ook het totaal voor elk gewest gemaakt. Het gewest met de kleinste score vertegenwoordigt dan het gewest dat het sterkste getroffen werd, terwijl het gewest met de grootste score het minst beïnvloed werd.

Zoals we kunnen zien in tabel 7 werd het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in het eerste kwartaal van 2016 het hardst getroffen (score van 11) met drie negatief beïnvloede sectoren (Nace 47, 55 en 56), gevolgd door het Vlaams Gewest (score van 12) met 4 negatief beïnvloede sectoren (Nace 47, 55, 59 en 90). Het Waals Gewest werd het minst getroffen (score van 13) met twee negatief beïnvloede sectoren, met name 47 en 90.

De terroristische aanslagen hebben dus een directe negatieve impact gehad op de Belgische economie en dat in het bijzonder op de consumptie van de gezinnen, het toerisme alsook op de ontspannings- en vrijetijdsactiviteiten. Die negatieve gevolgen lieten zich meteen gevoelen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en meer bepaald in de handels- (47), hotel- (55) en restauratiesector (56).

1.2.2.2 Maandgegevens

Tabel 8 geeft de resultaten van de impact van de aanslagen in de drie gewesten weer voor 32 in aanmerking genomen bedrijfstakken op basis van de gegevens voor de maanden maart en april 2016. Om de interpretatie van de resultaten te vergemakkelijken zijn de rode en groene kleur bedoeld als toelichting bij de verschillen ten opzichte van de verwachte waarden (waarbij rood voor een negatieve impact en groen voor een positieve impact staat). Voor de meer gedetailleerde resul-

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

taten van de impactstudie voor elk gewest (met de gegevens van de gevolgen in absolute waarden) verwijzen we naar de tweede bijlage.

Tabel 8. Gesimuleerde maandelijkse impact voor de 32 in de drie gewesten in aanmerking genomen sectoren

Nace Code	Activiteiten	Brussel			Vlaanderen			Wallonië		
		Impact maart (2016) (in %)	Impact april (2016) (in %)	Gecumuleerde impact (2016) (in %)	Impact maart (2016) (in %)	Impact april (2016) (in %)	Gecumuleerde impact (2016) (in %)	Impact maart (2016) (in %)	Impact april (2016) (in %)	Gecumuleerde impact (2016) (in %)
47	Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	-6,9%	-10,0%	-8,5%	0,1%	-1,1%	-0,5%	-2,3%	-2,7%	-2,5%
4719	Overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels	8,3%	-15,2%	-4,5%	-9,0%	-8,3%	-8,6%	-8,7%	0,3%	-4,4%
4722	Detailhandel in vlees en vleesproducten in gespecialiseerde winkels	-18,3%	-14,6%	-16,5%	-5,1%	-5,8%	-5,4%	4,3%	-4,6%	-0,4%
4724	Detailhandel in brood, banketbakkerswerk en suikerwerk in gespecialiseerde winkels	12,2%	-8,8%	1,4%	26,9%	1,9%	13,9%	-27,4%	-31,6%	-29,5%
4725	Detailhandel in dranken in gespecialiseerde winkels	3,1%	11,5%	7,2%	0,2%	-3,3%	-1,6%	-0,2%	-2,2%	-1,2%
4729	Overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels	-0,1%	-5,7%	-2,9%	50,2%	-19,3%	12,9%	-2,5%	-5,9%	-4,2%
4741	Detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels	-9,1%	1,0%	-4,3%	-15,4%	0,1%	-8,1%	-10,8%	-6,7%	-8,8%
4751	Detailhandel in textiel in gespecialiseerde winkels	-16,4%	4,2%	-6,6%	-7,6%	-3,1%	-5,5%	-12,6%	6,1%	-4,0%
4752	Detailhandel in ijzerwaren, verf en glas in gespecialiseerde winkels	0,7%	10,4%	5,6%	-2,1%	6,3%	2,1%	-5,8%	6,5%	0,6%
4754	Detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels	0,2%	-11,2%	-5,6%	23,6%	3,2%	13,0%	10,6%	11,4%	11,0%
4759	Detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels	1,4%	5,3%	3,3%	6,5%	11,1%	8,8%	3,5%	5,3%	4,4%
4761	Detailhandel in boeken in gespecialiseerde winkels	4,5%	-5,7%	-0,8%	-7,0%	-19,5%	-13,4%	-15,9%	9,6%	-4,9%
4764	Detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels	-10,5%	-9,4%	-10,0%	24,6%	18,9%	21,5%	4,5%	-5,2%	-0,3%
4765	Detailhandel in spellen en speelgoed in gespecialiseerde winkels	21,7%	-9,2%	5,0%	7,7%	-17,8%	-6,1%	53,8%	-22,9%	7,9%
4771	Detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels	-12,9%	-22,0%	-17,3%	-11,6%	-12,7%	-12,1%	-14,2%	-14,0%	-14,1%
4772	Detailhandel in schoeisel en lederwaren in gespecialiseerde winkels	2,7%	2,5%	2,6%	-7,7%	-0,5%	-3,9%	-2,4%	1,4%	-0,4%
4775	Detailhandel in cosmetica en toiletartikelen in gespecialiseerde winkels	-2,8%	-1,6%	-2,2%	-1,9%	-8,8%	-5,1%	-7,5%	-11,1%	-9,2%
4776	Detailhandel in bloemen, planten, zaden, kunstmeststoffen, huisdieren en voedsel voor huisdieren in gespecialiseerde winkels	37,8%	26,1%	31,2%	20,6%	17,0%	18,6%	2,0%	11,1%	6,9%
4777	Detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels	-30,6%	-33,2%	-31,9%	-14,3%	-13,7%	-14,0%	18,7%	-2,8%	7,8%
4778	Overige detailhandel in nieuwe artikelen in gespecialiseerde winkels	-9,4%	-2,7%	-6,0%	6,7%	0,5%	3,6%	10,1%	-2,6%	3,5%
4779	Detailhandel in antiek en tweedehandsgoederen in winkels	-20,2%	-43,1%	-31,6%	30,6%	25,7%	28,4%	-13,9%	-42,1%	-31,8%
49	Vervoer te land en vervoer via pijpleidingen	-13,1%	1,0%	-6,6%	3,5%	7,1%	5,2%	21,4%	24,0%	22,7%
4932	Exploitatie van taxi's	-13,1%	1,0%	-6,6%	3,5%	7,1%	5,2%	21,4%	24,0%	22,7%
55	Verschaffen van accommodatie	-15,8%	-13,6%	-14,8%	-4,2%	-1,4%	-2,7%	-4,8%	-0,4%	-2,6%
5510	Hotels en dergelijke accommodatie	-18,5%	-14,7%	-16,7%	-5,3%	-3,1%	-4,1%	-6,3%	-2,1%	-4,2%
5520	Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf	14,1%	85,5%	21,3%	-3,8%	15,9%	5,9%	7,1%	12,9%	10,1%
5530	Kampeerterreinen en caravanterreinen	-36,1%	-35,5%	-35,8%	10,1%	-14,6%	-1,0%	36,1%	17,8%	24,1%
56	Eet- en drinkgelegenheden	-7,3%	-2,3%	-4,9%	-1,8%	1,6%	-0,1%	-4,0%	0,9%	-1,6%
5610	Restaurants en mobiele eetgelegenheden	-12,8%	-9,6%	-11,3%	-1,7%	-1,9%	-1,8%	-7,7%	-3,9%	-5,8%
5621	Catering	0,1%	24,4%	11,2%	-2,9%	14,6%	5,2%	5,2%	25,3%	14,2%
5629	Overige eetgelegenheden	-3,6%	-1,3%	-2,5%	-2,0%	2,7%	0,3%	8,9%	7,4%	8,2%
5630	Drinkgelegenheden	-17,6%	-19,4%	-18,5%	1,8%	6,0%	3,8%	4,5%	12,1%	8,4%
59	Productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	-8,1%	0,6%	-2,8%	-16,3%	-35,0%	-26,0%	-10,2%	-12,4%	-11,3%
5914	Vertoning van films	-8,1%	0,6%	-2,8%	-16,3%	-35,0%	-26,0%	-10,2%	-12,4%	-11,3%
90	Creatieve activiteiten, kunst en amusement	15,1%	-7,2%	3,4%	-26,4%	-25,2%	-25,8%	117,9%	-5,5%	52,2%
9001	Uitvoerende kunsten	-5,7%	-27,0%	-17,2%	0,6%	-24,2%	-10,4%	-13,8%	-49,2%	-35,7%
9002	Ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten	24,2%	-9,3%	6,4%	-38,7%	-26,8%	-33,4%	174,8%	22,4%	98,9%
9003	Scheppende kunsten	6,8%	-2,7%	1,9%	18,9%	-13,1%	4,0%	-84,9%	-69,9%	-77,5%
Totaal van 32 de subsectoren - 3 Gewesten		-6,9%	-8,0%	-7,5%	-1,0%	-1,4%	-1,2%	-1,6%	-2,2%	-1,9%

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

Over het algemeen (alle geselecteerde subsectoren samengenomen) blijkt ook hier, net als uit de resultaten van de kwartaalgegevens, dat het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest harder getroffen werd dan de twee andere gewesten en dat zowel voor de aparte maandgegevens (maart en april 2016) als voor het gecumuleerde verloop van deze twee maanden**. De negatieve impact ten opzichte van de verwachte waarde was dan ook goed voor 6,9 % van de omzet in maart en 8,0 % in april, wat overeenstemt met een daling van 7,5 % voor de gegevens van beide maanden samen. De gevolgen blijken weliswaar ook negatief voor de twee andere gewesten, maar de verschillen ten opzichte van de verwachte waarden zijn anders. In maart 2016 werd er voor het Vlaams Gewest en het Waals Gewest namelijk een negatief verschil opgetekend tussen de waargenomen en de voor-

spelde gegevens van respectievelijk 1,0 % en 1,6 % (voor alle geselecteerde subsectoren samen). In de maand april was er in het Vlaams Gewest sprake van een minder grote impact (-1,4 %) dan in het Waals Gewest (-2,2 %) (voor alle geselecteerde subsectoren samen), waardoor de gecumuleerde gegevens wijzen op een sterkere negatieve impact op de omzet in het Waals Gewest (daling van 1,9 %) dan in het Vlaams Gewest (-1,2 %).

De gevolgen van de aanslagen verschilden van gewest tot gewest:

- **Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

In maart 2016 werden 18 van de 32 in aanmerking genomen subsectoren negatief beïnvloed met een gemiddelde van -13,7 % tegenover 14 subsectoren met een gemiddeld positief verschil van +9,8 %. De globale omzet bleek kleiner dan de gesimuleerde omzet (-6,9 %).

De maand erna werd er echter voor 21 van de 32 subsectoren een negatieve ontwikkeling opgetekend met een gemiddelde van -14,4 % tegenover een gemiddelde positieve impact van +15,7 % in 11 subsectoren. Opnieuw bleek de globale omzet kleiner dan de gesimuleerde omzet (-8,0 %). **In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest was de impact van de aanslagen groter in april dan in maart.**

Op sectoraal niveau is er sprake van een reële impact op de hele horecasector met in maart een negatieve impact van 15,8 % voor de verblijfsaccommodatie (tegenover -13,6 % in april) en van 7,3 % voor de restaurants (tegenover -2,3 % in april). Van de 7 in aanmerking genomen bedrijfstakken in de horecasector (55-56) gaven 5 blijk van negatieve gevolgen in zowel maart als april. Alleen voor de takken 55.20 en 56.21 werd er een hogere omzet waargenomen dan verwacht.

Sector 47 (detailhandel) kende een negatieve impact van 6,9 % in maart en van 10 % in april. Van de 20 subsectoren waaruit deze sector is samengesteld, werden er 10 negatief beïnvloed in maart en 13 in april.

Voor de sector productie van films en video- en televisieprogramma's; maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen werd er een sterk negatief verschil opgetekend in maart van -8,1 %, gevolgd door een licht positief verschil van 0,6 % in april.

Voor de sector creatieve activiteiten, kunst en amusement (90) was er in maart sprake van een positief effect van 15,1 %, die we kunnen toeschrijven aan de quasi volledige realisatie van de omzet van de maand maart op het moment van de aanslagen. In april was er echter sprake van een lagere omzet dan verwacht (-7,2 %) voor deze sector.

Tot slot kende in de sector vervoer te land en vervoer via pijpleidingen (49) alleen de tak "exploitatie van taxi's (49.32)" een negatieve impact (-13,1 %) in de maand maart, gevolgd door positieve (+1,0 %) in de maand april.

- **Voor het Vlaams Gewest**

In maart 2016 werd er voor 17 van de 32 in aanmerking genomen subsectoren een negatieve impact waargenomen met een gemiddelde van -9 % tegenover 15 subsectoren met een gemiddelde positieve evolutie van +15,5 %. De globale omzet bleek echter kleiner dan de gesimuleerde omzet (-1,0 %).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

In de maand april werd er voor 18 van de 32 weerhouden subsectoren een negatief effect opgetekend met een gemiddelde van -12,9 % terwijl 14 een gemiddelde positieve ontwikkeling van +9,4 % kenden. Opnieuw bleek de globale omzet lager uit te vallen dan het gesimuleerde cijfer (-1,4 %). In het Vlaams Gewest was de impact van de aanslagen groter in april dan in maart.

Op sectoraal niveau is er sprake van een reële impact op de hele horecasector met in maart een lagere omzet dan gesimuleerd van 4,2 % voor de verblijfsaccommodatie (tegenover -1,4 % in april) en van 1,3 % voor de restaurants (tegenover een positieve impact van 1,6 % in april). In maart bleken maar 5 van de 7 onderzochte takken (55-56) negatief beïnvloed, terwijl de takken 55.30 en 56.30 hun omzet zagen toenemen ten opzichte van de gesimuleerde waarden. In april was de situatie omgekeerd en vertoonden 4 takken een hogere omzet tegenover 3 takken die een negatieve impact ervoeren, met name 55.10, 55.30 en 56.10.

Voor sector 47 (detailhandel) werd er een hogere omzet dan verwacht (+0,1 %) opgetekend in maart, gevolgd door een lagere omzet dan gesimuleerd (-1,1 %) in april. Dit positief verschil in maart zouden we kunnen toeschrijven aan de quasi volledige realisatie van de omzet van de maand maart op het moment van de aanslagen. Het betreft hier echter geen significant verschil, aangezien de evolutie afgevlakt werd door de gevolgen van de aanslagen. Zo werden 10 van de 20 subsectoren negatief beïnvloed in maart tegenover 11 in april.

Voor de sector 'productie van films en video- en televisieprogramma's; maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen' was er sprake van een veel lagere omzet in maart dan verwacht (-16,3 %), gevolgd door een nog veel sterker verschil in april (-35,0 %). Voor de sector creatieve activiteiten, kunst en amusement (90) werd er een negatief verschil van de omzet van 26,4 % in maart en van 25,2 % in april waargenomen.

En tot slot kende in de sector vervoer te land en vervoer via pijpleidingen (49) alleen de tak "exploitatie van taxi's (49.32)" een betere omzet dan verwacht in de maand maart (+3,5 %). Een tendens die zich bestendigde in april in de vorm van een groter positief verschil van 7,1 %. In elk van de 3 gewesten waren de gevolgen van de aanslagen sterker voelbaar in april. De betere prestaties die in deze sector waargenomen werden, kunnen dan ook - minstens gedeeltelijk - toegeschreven worden aan een effect van substitutie van het openbaar vervoer door taxi's.

- **Voor het Waals Gewest**

In maart 2016 werd er voor 17 van de 32 in aanmerking genomen subsectoren een negatieve impact waargenomen met een gemiddelde van -14,4 % terwijl de impact in 15 subsectoren positief was, met gemiddeld +24,4 %. De globale omzet bleek kleiner dan de gesimuleerde omzet (-1,6 %).

In de maand april werd er voor 17 van de 32 weerhouden subsectoren een negatieve ontwikkeling opgetekend met een gemiddelde van -17 % tegenover 15 met een gemiddelde positieve impact van +11,6 %. De globale omzet bleef eveneens kleiner dan de gesimuleerde omzet (-2,2 %). Alle geselecteerde subsectoren samengenomen kunnen we stellen dat de impact van de aanslagen in het Waals Gewest groter was in april dan in maart.

Op sectoraal niveau is er sprake van een reële impact op de hele horecasector met in maart een negatief effect van 4,8 % voor de verblijfsaccommodatie (tegenover slechts 0,4 % in april) en van

4,0 % voor de restaurants (tegenover een stijging van 0,9 % in april). In maart en april bleken er maar 2 van de 7 weerhouden takken (55-56) negatief beïnvloed, met name 55.10 en 56.10.

Voor sector 47 (detailhandel) werd er een lagere omzet dan verwacht opgetekend in maart (-2,3 %) en april (-2,7 %). 12 van de 20 subsectoren werden negatief beïnvloed in maart en april.

Voor de sector productie van films en video- en televisieprogramma's; maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen werd er eveneens een sterk negatief verschil opgetekend in de onderzochte periode en dat in maart van 10,2 % en in april van 12,4 %.

De sector creatieve activiteiten, kunst en amusement (90) was dan weer goed voor een positief verschil van 117,9 % in de maand maart, terwijl er in april een negatieve impact van 5,5 % werd vastgesteld.

Tot slot kende in de sector vervoer te land en vervoer via pijpleidingen (49) alleen de tak "exploitatie van taxi's (49.32)" een hogere omzet dan gesimuleerd in de maand maart (+21,4 %). Een tendens die zich in de maand april bestendigde met een positief verschil van 24,0 %.

Tabel 9 Samenvatting van de gesimuleerde maandelijkse impact in de zes weerhouden sectoren

Maart						
Sectoren	Brussels Hoofdstedelijk Gewest		Vlaams Gewest		Waals Gewest	
	Impact	Score	Impact	Score	Impact	Score
Nace 47	↘	1	↗	3	↘	2
Nace 49	↘	1	↗	2	↗	3
Nace 55	↘	1	↘	3	↘	2
Nace 56	↘	1	↘	3	↘	2
Nace 59	↘	3	↘	1	↘	2
Nace 90	↗	2	↘	1	↗	3
Totaal 6 Nace	↘	9	↗	13	↘	14
April						
Sectoren	Brussels Hoofdstedelijk Gewest		Vlaams Gewest		Waals Gewest	
	Impact	Score	Impact	Score	Impact	Score
Nace 47	↘	1	↘	3	↘	2
Nace 49	↗	1	↗	2	↗	3
Nace 55	↘	1	↘	2	↘	3
Nace 56	↘	1	↗	3	↗	2
Nace 59	↗	3	↘	1	↘	2
Nace 90	↘	2	↘	1	↘	3
Totaal 6 Nace	↘	9	↘	12	↘	15

Bron: FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

Tabel 9 vat de resultaten van de maandelijkse gevolgen voor de maanden maart en april in de drie gewesten samen. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd het sterkst getroffen en dat zowel in de maand maart als april met een score van 9 voor elke maand. In maart werden 5 van de 6 sectoren negatief beïnvloed (47, 49, 55, 56 en 59) tegenover 4 in april (47, 55, 56 en 90). Na het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgt het Vlaams Gewest met een score van 13 in de maand maart met 4 beïnvloede sectoren (55, 56, 59 en 90) en een score van 12 voor de maand april met eveneens 4 nega-

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

tief beïnvloede sectoren (47, 55, 59 en 90). Het Waals Gewest blijkt tot slot het minst getroffen met een score van 14 in maart met 4 negatief beïnvloede sectoren (47, 55, 56 en 59) en een score van 15 voor april met 4 negatief beïnvloede sectoren (47, 55, 59 en 90).

2. Informatie van andere bronnen

Naast een literatuurstudie kan er ook informatie verzameld worden van bronnen 'op het terrein'. Federaties krijgen via hun leden in eerste lijn zowel kwalitatieve als kwantitatieve informatie over de impact van de terreurdreiging in november jongstleden en van de terroristische aanslagen van 22 maart in ons land. Ze vormen een nuttige aanvulling op het onderzoek.

Vóór de aanslagen van Brussel hadden sommige federaties zich al uitgesproken over de mogelijke impact van de terreurdreiging en getracht om hun leden zo goed mogelijk te begeleiden in deze omstandigheden.

- **Unizo** had een oproep gedaan om de handel en de horeca in Brussel te steunen door bezoeken in onze hoofdstad op de sociale media te delen.
- **Comeos**¹⁰, de federatie van handel en diensten, had een speciaal luik uitgewerkt op haar website om haar leden voldoende te informeren over de terreurdreiging. Daarnaast vraagt deze federatie aan de regering een structurele aanpak uit te werken met te nemen maatregelen en acties op het terrein bij een bepaald dreigingsniveau.

De impact van de terroristische dreiging (niveau 4 eind november 2015) liet zich vooral voelen in de horeca, de transportsector en de kleinhandel.

- Volgens **Horeca Brussel** weegt de terreurdreiging zwaar op de bedrijven. Marc Van Muylders van Horeca Brussel noemde de toestand een catastrofe. De restaurants konden nog rekenen op lokale klanten die niet uit onze hoofdstad wegbleven, maar de bezettingsgraad in de hotels tijdens de eindejaarsperiode zou zich ca. 20 % onder het normale peil voor deze tijd van het jaar (85-90 %) gesitueerd hebben. De impact op lange termijn blijft echter onduidelijk.
- Ook de transportsector werd getroffen. Uit de statistieken van **Brussels Airport** voor november 2015 blijkt dat het aantal lokaal vertrekkende en aankomende passagiers daalde. Vooral Europese reizigers zagen daarbij af van hun reisplannen naar België en Brussel.
- **Ook Comeos**¹¹ berekende de impact van terreurdreigingsniveau 4 op de handel. Zij baseerde zich hiervoor op de elektronische betalingen via bankkaart en kredietkaart in de Belgische detailhandel tussen 21 en 29 november van 2015 en vergeleek dit met de gewoonlijke maandelijkse uitgaven en de verwachtingen in deze periode (rekening houdend met een onderscheid tussen cash en elektronische betalingen en met sluitingsdagen). Zo becijferde de organisatie het verlies op zo'n 100 miljoen euro. Daar moeten echter de uitgestelde aankopen van afgetrokken worden, die ongeveer 30 miljoen euro bedragen, wat het totale verlies op 70 miljoen euro brengt.

¹⁰ <http://www.comeos.be/menu.asp?id=13047&lng=nL>.

¹¹ Le Soir, Comeos veut une marche à suivre en cas de menace, 17 februari 2016.

Helaas bleef het niet enkel bij de terreurdreiging in België. Op 22 maart werd ons land het slachtoffer van twee terroristische aanslagen. Deze hadden bepaalde veiligheidsmaatregelen tot gevolg:

- Het terreurdreigingsniveau bleef op 3, namelijk “ernstig, mogelijk en waarschijnlijk”.
- Bepaalde (metro)stations werden tijdelijk gesloten of waren slechts beperkt toegankelijk.
- Er heerst een versterkte aanwezigheid van politiediensten en militairen op openbare plaatsen.

Na de aanslagen in Brussel op 22 maart 2016 trachtten een aantal federaties en instellingen de impact op de Belgische economie te kwantificeren.

- Uit een rondvraag van **Unizo** en **Horeca Vlaanderen** bleek dat kleine ondernemers (vooral handelaars en horeca-uitbaters) zo’n 35 % omzetverlies leden op de dag van de aanslagen en tot een derde de dagen nadien. Niet alleen ondernemingen in Brussel hadden te lijden onder de aanslagen, ook andere provincies ondervonden negatieve gevolgen.
- **Brussels Airlines** vervoerde 19,1 % passagiers minder in maart 2016 in vergelijking met 2015. De luchtvaartmaatschappij werd door de aanslagen geconfronteerd met een omzetverlies van 80 tot 90 miljoen euro, verbonden aan de kosten die gepaard gingen met het uitwijken naar andere luchthavens en afschafte vluchten. Bij Brussels Airport wordt het verlies verbonden aan de sluiting en de momenteel slechts gedeeltelijk heropening voorlopig geraamd op 200 tot 300 miljoen euro.
- Kledingzaken in het Brusselse gewest hadden volgens **Comeos** sterk te lijden onder de aanslagen van 22 maart: in maart lag hun omzet 12,8 % lager dan in dezelfde periode vorig jaar. De oorzaak van deze daling ligt echter niet enkel bij de aanslagen, ook de invoering van de voetgangerszone en de mobiliteitsproblemen zorgen voor problemen bij de Brusselse handelaars.
- Het **VBO**¹² voerde eind april-begin mei een conjunctuuranalyse bij de sectorfederaties. 47 % van de federaties gaf aan dat de economische activiteit de voorbije 6 maanden stabiel bleef, 41 % had zelfs te maken met een stijging. Toch werden bepaalde sectoren uiteraard wel sterk geraakt door de aanslagen, zoals de horeca, luchtvaart, toerisme en handel, met volgens het VBO een afname van de groei van 0,2 % in het eerste kwartaal van 2016 tot gevolg.
- Volgens een bevraging van **Voka**¹³ (Vlaams netwerk van ondernemingen) ondervond 1 op 4 ondernemers negatieve gevolgen van de aanslagen. Bovendien wordt gevreesd dat ons land imago schade opliep waardoor buitenlandse investeringen zullen uitblijven.
- De **Europese Commissie**¹⁴ gaf in haar Spring Forecast aan dat de gevolgen van de aanslagen op de Belgische economie slechts tijdelijk zijn. De Belgische bbp-groei voor 2016 werd in mei dit jaar geschat op 1,2 %, een lichte herziening ten opzichte van de voorspelling in de Winter Forecast in februari van dit jaar (-0,1 procentpunt).

¹² <http://vbo-feb.be/nl-BE/Actiedomeinen/Economie-en-conjunctuur/Conjunctuur/Focus-Conjunctuur-Groei-en-jobcreatie-houden-stand/>

¹³ http://vokavev.files.voka.addemar.com/files/a_vokavev/data/File/Terreurbefragung_Voka.pdf

¹⁴ http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2016_spring_forecast_en.htm

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

- Volgens de economische projecties van de **Nationale Bank van België**¹⁵ vertraagde de Belgische bedrijvigheid licht begin dit jaar: de groei lag 0,1 procentpunt lager dan voorspeld in het eerste kwartaal van 2016. De terreuraanslagen beïnvloedden de activiteit negatief, voornamelijk in de toeristische sector, maar de totale impact op de groei zou beperkt en van korte duur blijven. De groei zou in 2016 met 0,1 procentpunt afnemen tot 1,3 % ten opzichte van 2015, alvorens aan te trekken tot 1,5 % in 2017 en 1,6 % in 2018.
- Volgens **IHS global insight** analysis zou de impact van de aanslagen in Brussel op de economie tijdelijk zijn. Bovendien worden slechts bepaalde sectoren negatief beïnvloed: de handel en hotels in Brussel en omgeving en het toerisme in onder andere Brussel, Brugge en Gent. Ook het openbaar vervoer en het luchtverkeer draaiden niet op een normale capaciteit.
- **ACI-Europe**, de overkoepelende organisatie van Europese luchthavens, stelde eveneens vast dat de Brusselse aanslagen hun tol eisten: het directe verlies werd geschat op 2 miljoen passagiers. De groei van het passagiersvervoer kwam daardoor sinds januari 0,5 procentpunt lager uit, op +6,4 %. De sector kon dus niet ten volle profiteren van de dalende brandstofprijzen en betere economische voorwaarden. Ook de toekomst blijft onzeker door de geopolitieke spanningen (o.a. Brexit, terrorisme).

¹⁵ Nationale Bank van België (2016), [Economische projecties voor België](#) – voorjaar 2016, juni.

Besluit

De kwantificering van de gevolgen van de terroristische aanslagen en de verscherping van de veiligheidsmaatregelen in België is een complexe oefening en vergt een analyse op middellange termijn.

Daarbij dient tevens gesteld dat, hoewel er nog grondigere methodes gebruikt kunnen worden om de impact van de terroristische aanslagen op onze economie in te schatten, deze door de FOD Economie gerealiseerde studie op dit ogenblik de meest gedetailleerde gegevens over het onderwerp aanreikt.

Het waargenomen verschil tussen de voorspellingen van het model en de werkelijke cijfers kan echter niet enkel toegeschreven worden aan de terroristische aanslagen. Tal van andere factoren kunnen de omzet beïnvloeden, zoals het weer, het consumentenvertrouwen of conjuncturele bewegingen. Afgezien van de verhoogde uitgaven ter beveiliging van het publieke domein hebben de terroristische aanslagen van 22 maart eveneens een impact gehad op de economie, hoewel het voor sommige subsectoren om een 'tijdelijke en beperkte' impact gaat. Er werd weliswaar een daling van de activiteit waargenomen in bepaalde sectoren, zoals met name de kleinhandel (47), de horeca (55-56), de creatieve activiteiten, kunst en amusement (90), enz., maar tegelijkertijd kan de dreiging ook voor een substitutie-effect zorgen naar andere sectoren toe.

Over het algemeen kan het op lange termijn echter wel zo zijn dat het toerisme, de restaurants en de ontspanningssector de gevolgen nog het langst zullen voelen, gezien hun afhankelijkheid van de toestroom van toeristen en het gegeven dat deze aanslagen sommigen er nog van kunnen weerhouden om België te bezoeken. De impact op de creatieve activiteiten, kunst en amusement (90) blijkt dan weer niet alleen onmiddellijk te zijn, maar ook een niet te verwaarlozen kost te vertegenwoordigen voor deze economisch vaak al kwetsbare structuren.

Uit een eerste onderzoek naar de ontwikkeling van de omzet voor 32 subsectoren bleek uit de simulatie dat een aantal onder hen, zoals de hotelsector, de restaurantsector of de niet-gespecialiseerde detailhandel, een forse impact hebben ondervonden (gaande voor sommige subsectoren tot een daling van twee cijfers op kwartaalbasis) van de aanslagen van 22 maart.

De globale resultaten voor het eerste kwartaal van 2016 alsook de voorlopige cijfers van de maand april bevestigen die negatieve impact op de economische activiteit, maar tonen slechts ten dele de omvang van de gevolgen van de aanslagen. Voor een meer volledig onderzoek is een uitbreiding van de analyse tot maanden na de aanslagen nodig. Niettemin kunnen we stellen dat de negatieve weerslag van de aanslagen van 22 maart en de verscherping van de veiligheidsmaatregelen geconcentreerd blijkt in bepaalde sectoren (handel, hotelsector, toerisme, vrije tijd en ontspanning) en geldt voor alle in aanmerking genomen sectoren dat de gevolgen zich sterker lieten gevoelen in april dan in maart.

Voorts dient eveneens aangestipt dat, hoewel alle gewesten de negatieve gevolgen van deze aanslagen ervoeren, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toch het sterkst getroffen lijkt te zijn en dat op basis van de resultaten van zowel de kwartaal- als de maandgegevens. Op driemaandelijks niveau blijkt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest namelijk over het algemeen het sterkst beïnvloed (-6,0 %) met 3 sectoren die negatieve gevolgen ervoeren, met name de detailhandel (-10,6 %) en de hotel- (-

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

7,5 %) en restaurantsector (-1,4 %). Daarna volgt het Waals Gewest met een globale impact van -0,7 % en twee negatief beïnvloede sectoren, met name de kleinhandel (-1 %) en creatieve activiteiten (-15,4 %). Het Vlaams Gewest blijkt ten slotte globaal genomen het minst hard getroffen (-0,4 %), zij het echter wel met 4 negatief beïnvloede sectoren, namelijk de kleinhandel (-0,3 %), de hotel- (-0,6 %) en de bioscoopsector (-14,5 %) en de creatieve activiteiten (-14,1 %).

Op maandniveau blijkt het eveneens het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te zijn dat over het algemeen het sterkst getroffen werd en dat zowel in de maand maart (-6,9 %) als in de maand april (-8 %), gevolgd door het Waals Gewest waar er een globale daling van -1,6 % in maart opgetekend werd, tegenover een globale impact van -2,2 % in april. Voor het Vlaams Gewest blijken de gevolgen het minst groot, zowel in de maand maart (-1 %) als in de maand april (-1,4 %).

Deze resultaten met betrekking tot de ontwikkeling van de omzet moeten echter met de nodige omzichtigheid worden behandeld. Ze werden immers verkregen aan de hand van maand- en kwartaalaangiften, waarvan de onderzoeksperiode natuurlijk sterk de periode na de aanslagen overschrijdt. Zo bevatten de kwartaalaangiften voor kleinere ondernemingen bijvoorbeeld hun omzet voor ruim 91 dagen, terwijl de gevolgen van de aanslagen maar betrekking hadden op een beperkte periode van 10 dagen. Daarenboven werd, vooral voor de kleinhandel, het btw-cijfer van btw-plichtigen met meerdere vestigingen aan de hand van een verdeelsleutel toegewezen aan de 3 gewesten. Verder zou de sterkere impact van de maand april deels verklaard kunnen worden door het feit dat deze aanslagen plaatsvonden tijdens het weekend dat aan de paasvakantie voorafging, d.w.z. aan een periode waarin de restaurants, bars en cafés alsook de detailhandel (vooral voor kleding of mode), de hotelsector en het toerisme normaliter een activiteitspiek kennen.

Naast de directe effecten op korte termijn in de meest voor de hand liggende sectoren, d.w.z. de horeca, de detailhandel en de creatieve activiteiten, zijn er ook indirecte effecten en dat zowel op korte als langere termijn.

Zo kunnen ook sectoren die de horecasector en de detailhandel bevoorraden, onder de aanslagen geleden hebben. We denken daarbij o.a. aan de groothandel en de agro- en voedingsindustrie (een belangrijke inputsector voor de horeca). Daarnaast had bv. ook de dienstensector te lijden onder de aanslagen: evenementen werden afgelast of ingeperkt, musea en bioscopen in de hoofdstad bleven dicht of werden gemeden. Net als overigens de transportsector, met name doordat er minder bezoekers waren in de hoofdstad en omdat het Brusselse transportnet enkele dagen werd stilgelegd. Nog andere sectoren, zoals de beveiligingssector, zullen het dan weer goed gedaan hebben.

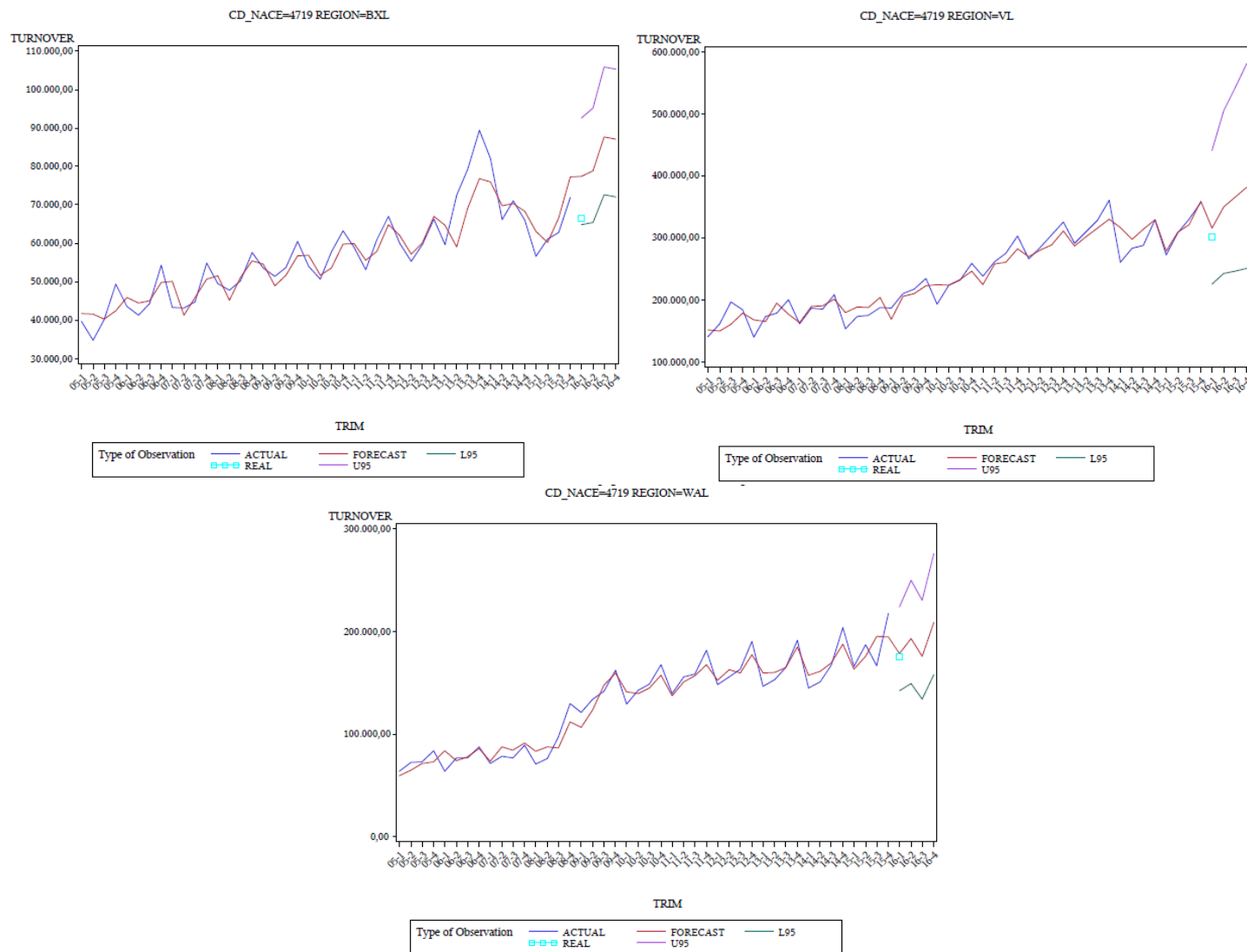
Andere beschikbare indicatoren, zoals het consumentenvertrouwen (teruggelopen bij de eerste peiling na de aanslagen), het aantal dagen tijdelijke werkloosheid (sterk toegenomen in de restauratie- en verblijfssector in april en mei 2016, respectievelijk +186 % en + 157 % gezien over de tijdspanne van een jaar) en de overnachtingen in hotels (sterk gedaald over de tijdspanne van een jaar in maart 2016) wijzen eveneens op een impact op het economische leven

En ook op langere termijn zullen de terroristische aanslagen gevolgen hebben: de overheid zet namelijk veel middelen in om de veiligheid op straat te garanderen en dat heeft uiteraard een prijskaartje dat te voelen zal zijn in de overheidsfinanciën.

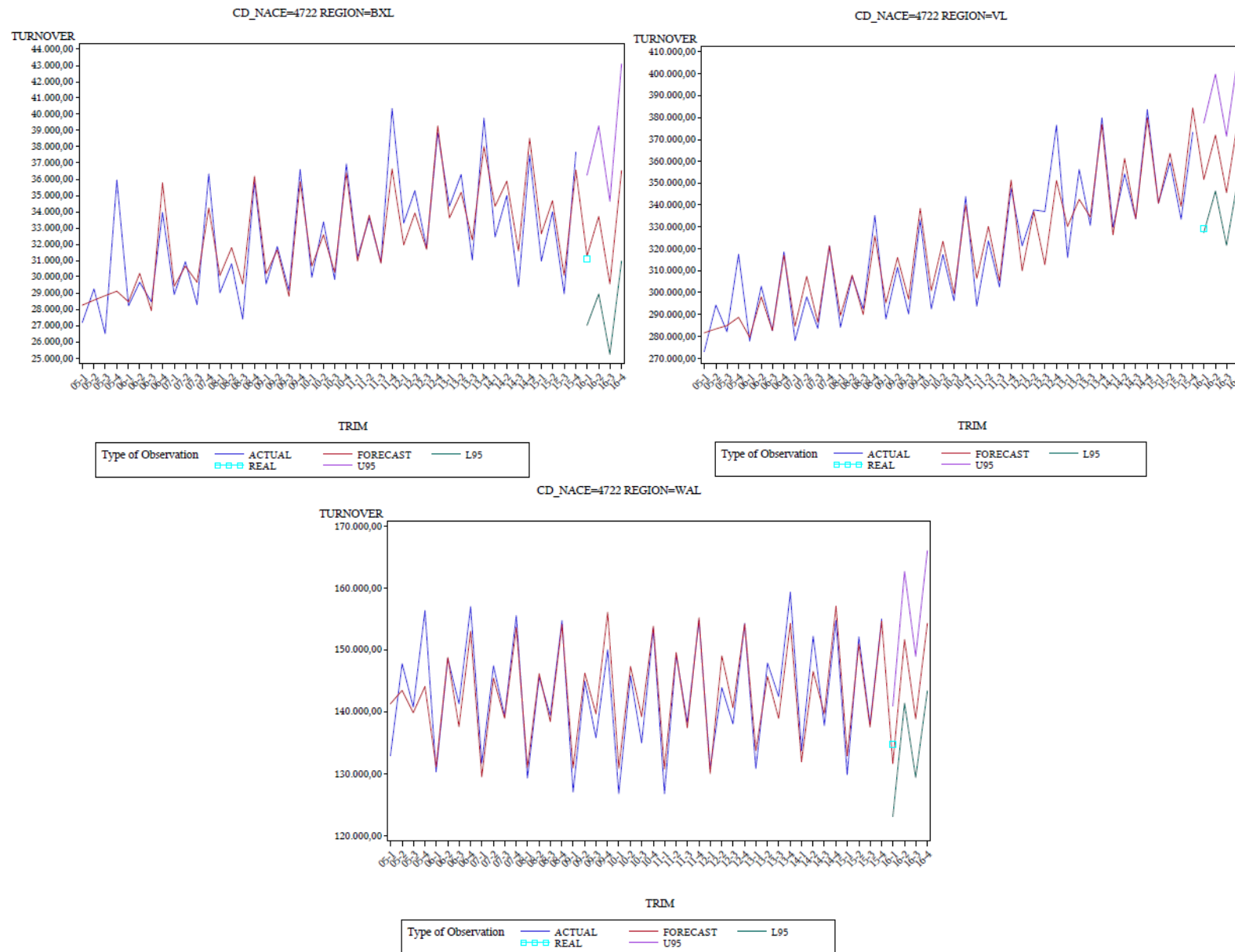
En tot slot is er nog de imagoschade die ons land geleden heeft. Het is dan ook van primordiaal belang dat de nodige middelen gemobiliseerd worden om deze schade te herstellen.

Bijlage 1. Kwartaalgegevens

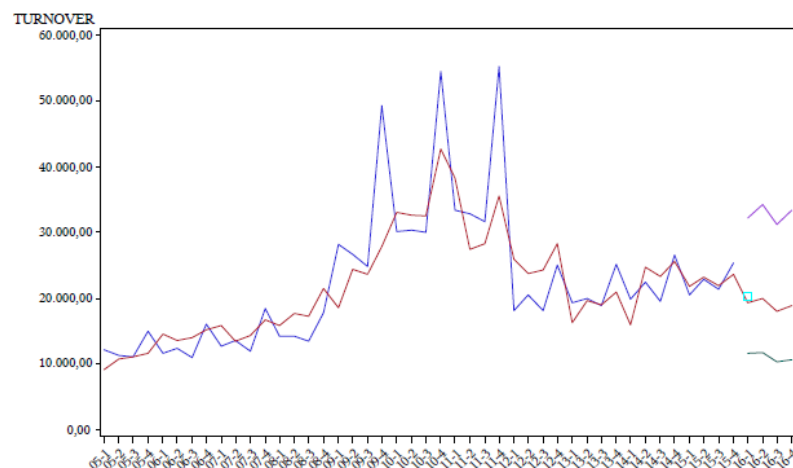
(Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie)).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

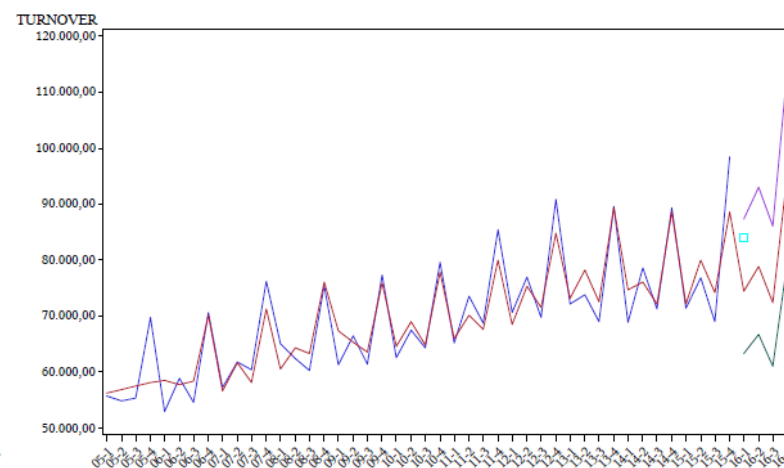
CD_NACE=4724 REGION=BXL

TRIM

Type of Observation	ACTUAL	FORECAST	L95
REAL	□-□-□	□-□-□	□-□-□
U95	□-□-□	□-□-□	□-□-□

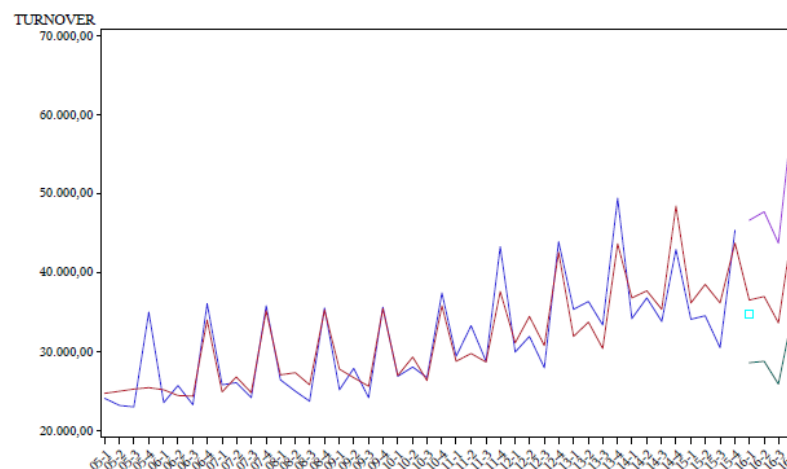
CD_NACE=4724 REGION=VL

TRIM

Type of Observation	ACTUAL	FORECAST	L95
REAL	□-□-□	□-□-□	□-□-□
U95	□-□-□	□-□-□	□-□-□

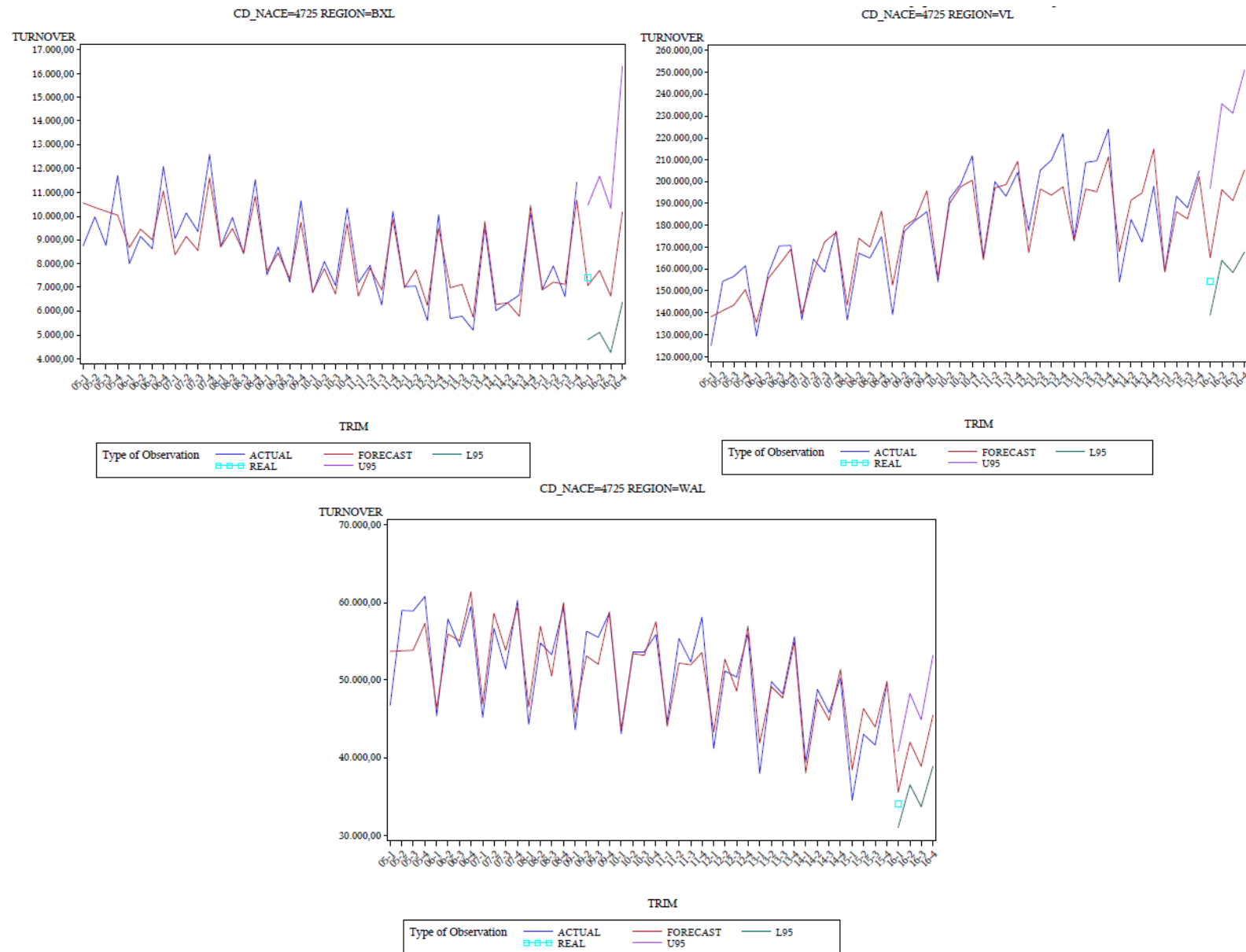
CD_NACE=4724 REGION=WAL

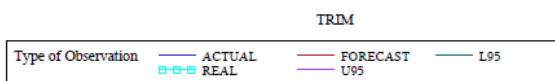
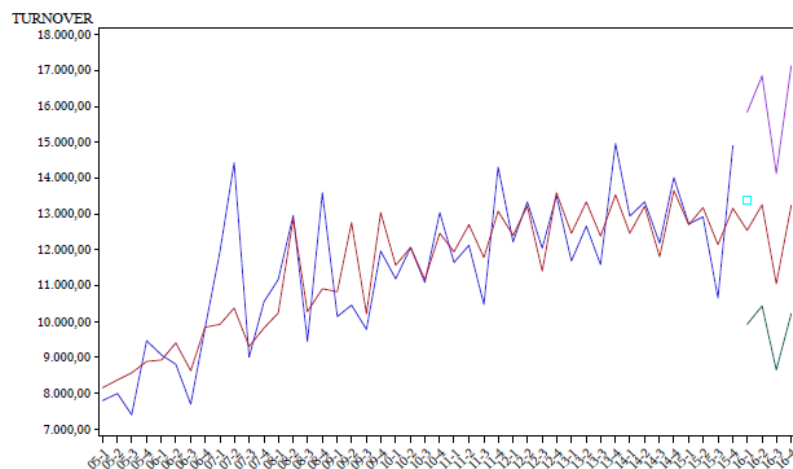
TRIM

Type of Observation	ACTUAL	FORECAST	L95
REAL	□-□-□	□-□-□	□-□-□
U95	□-□-□	□-□-□	□-□-□

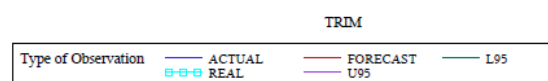
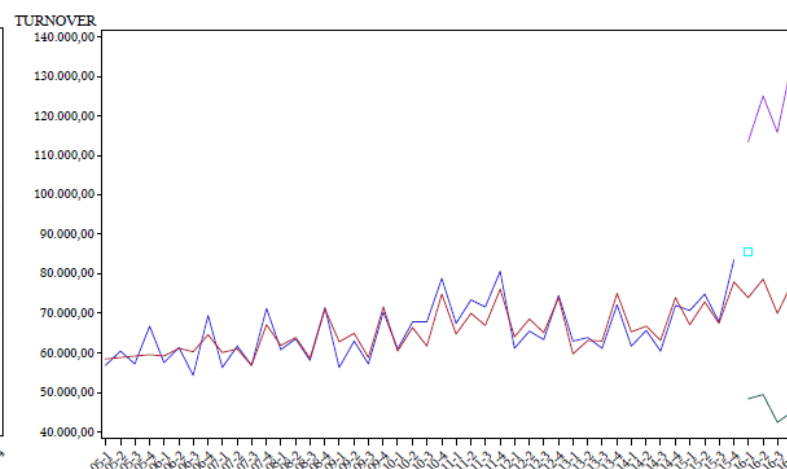
“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

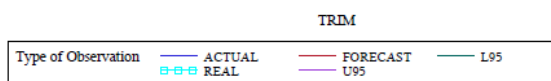
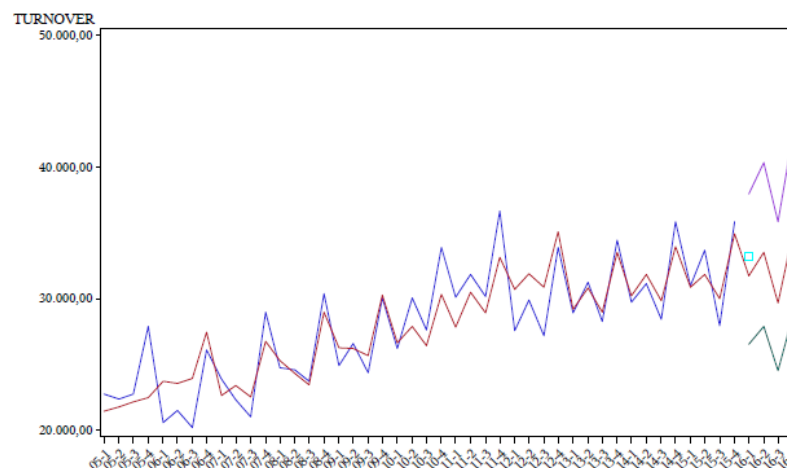
CD_NACE=4729 REGION=BXL

CD_NACE=4729 REGION=VL

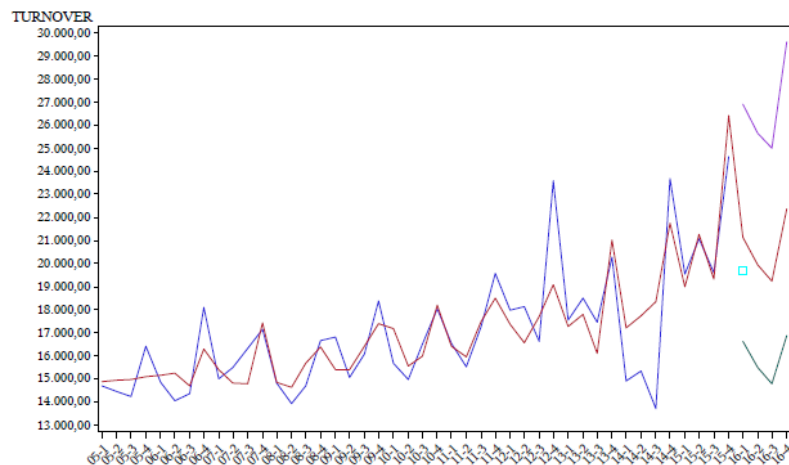
CD_NACE=4729 REGION=WAL

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

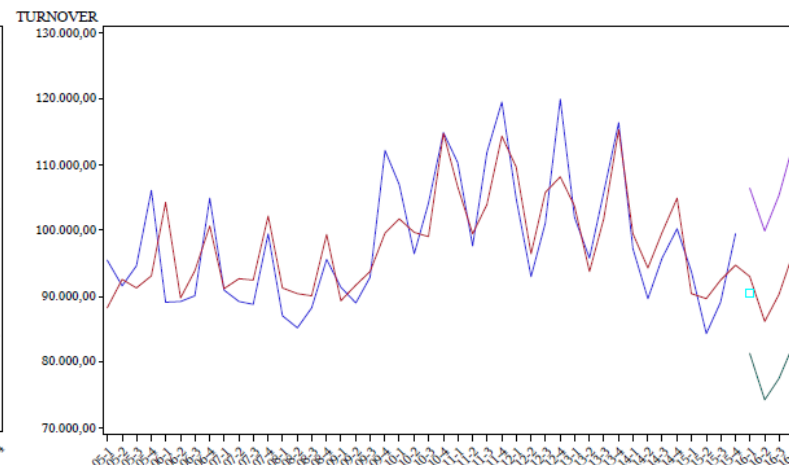
CD_NACE=4751 REGION=BXL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
— REAL — U95

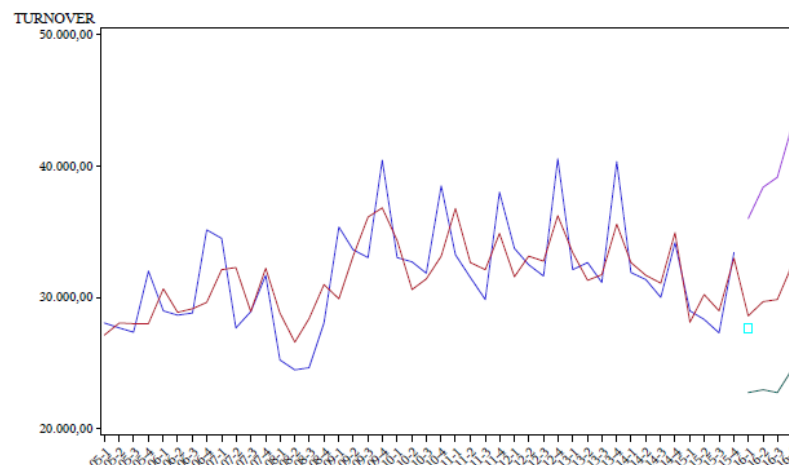
CD_NACE=4751 REGION=VL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
— REAL — U95

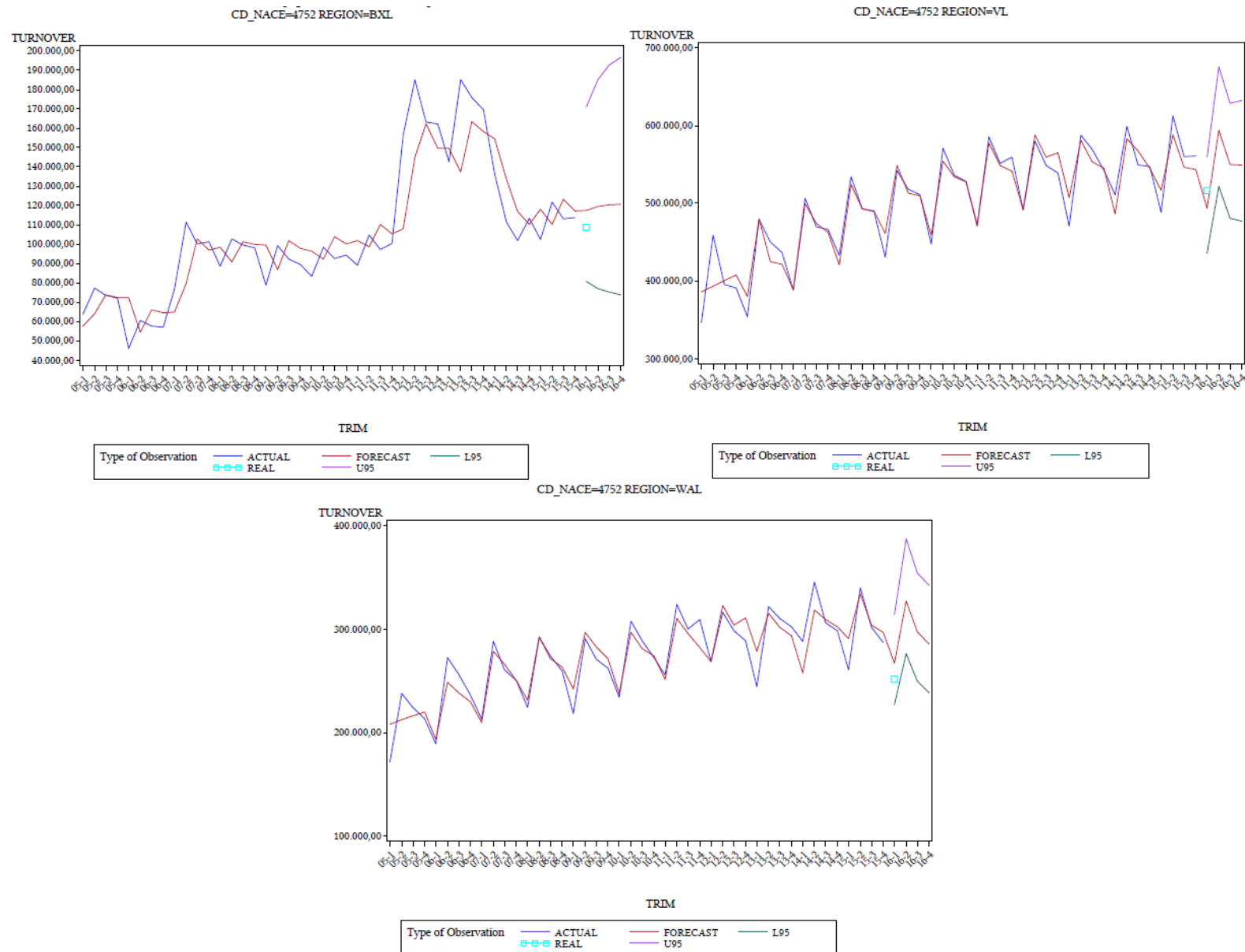
CD_NACE=4751 REGION=WAL

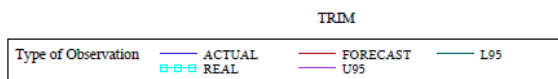
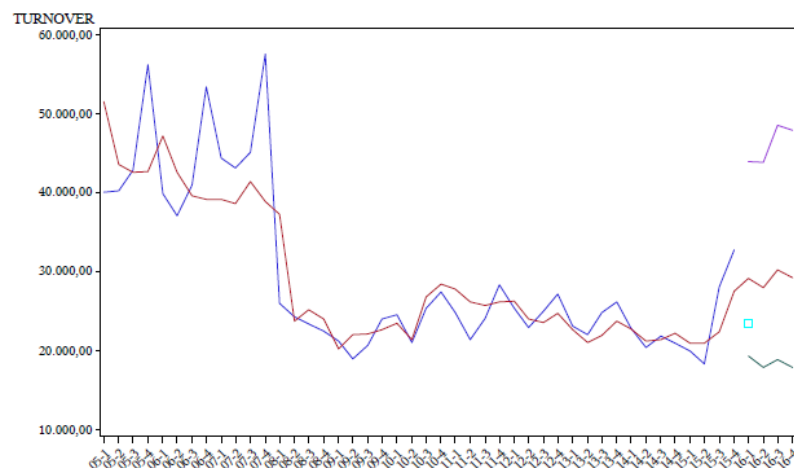
TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
— REAL — U95

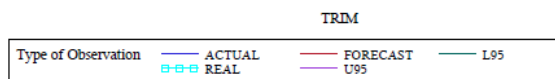
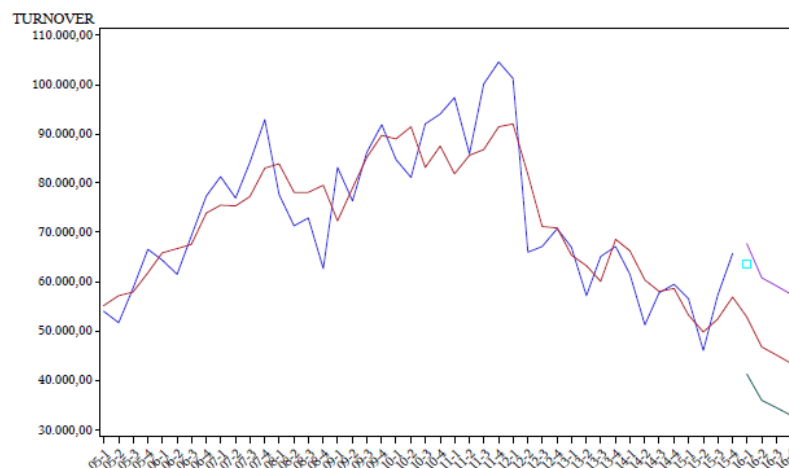
“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

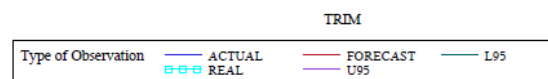
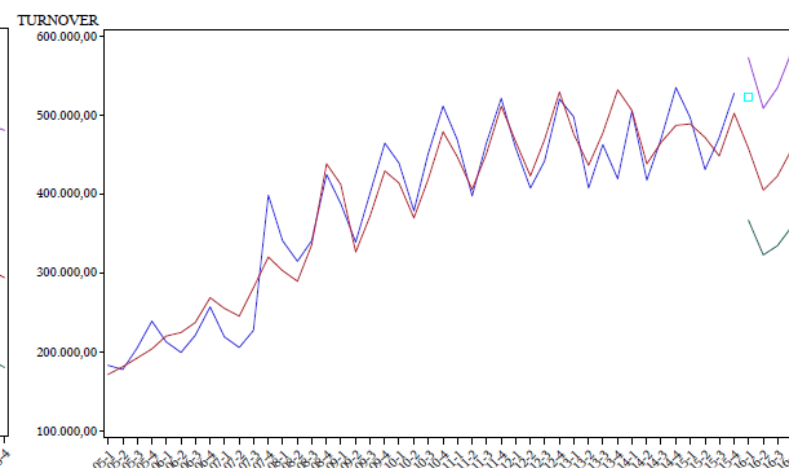
CD_NACE=4754 REGION=BXL

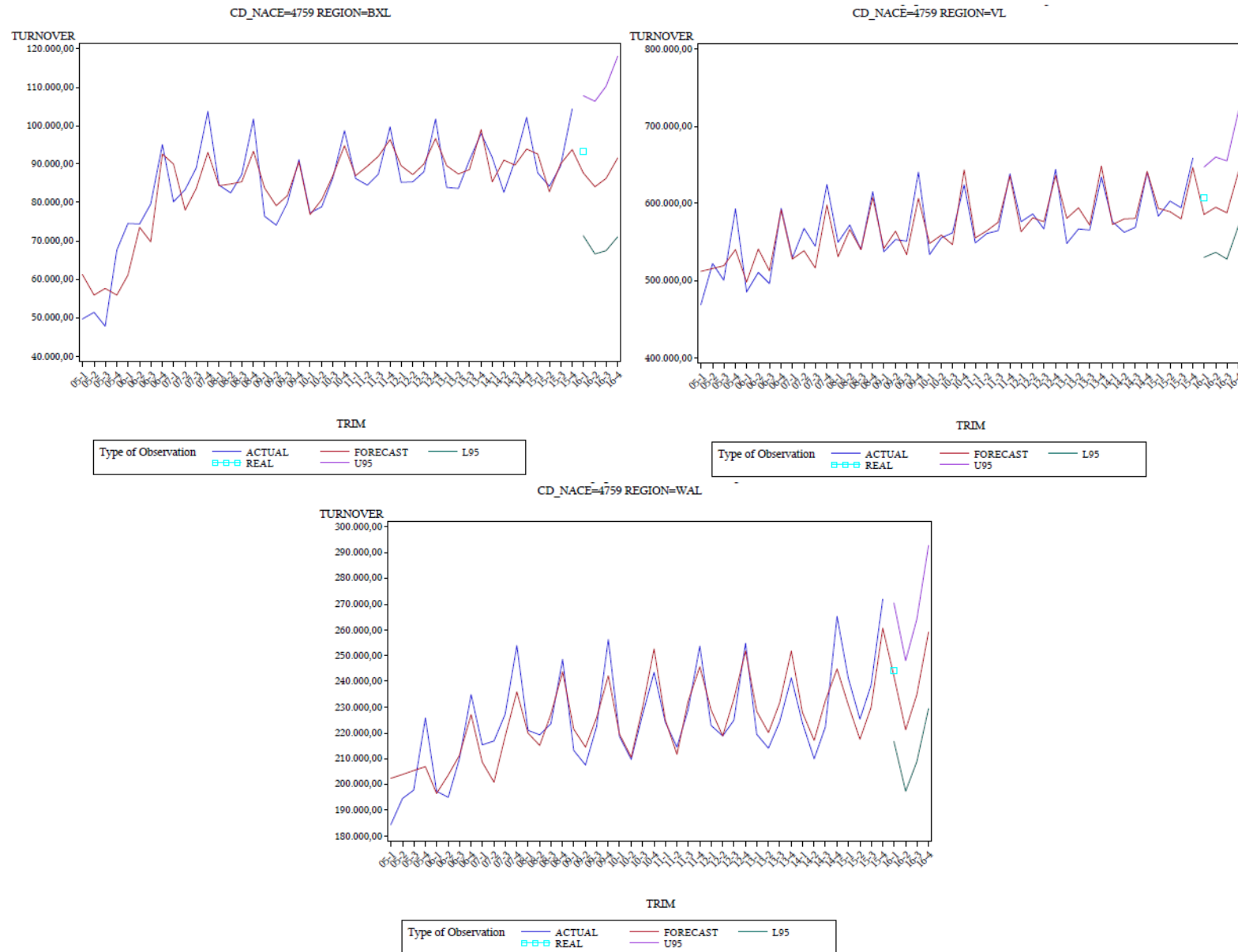
CD_NACE=4754 REGION=WAL

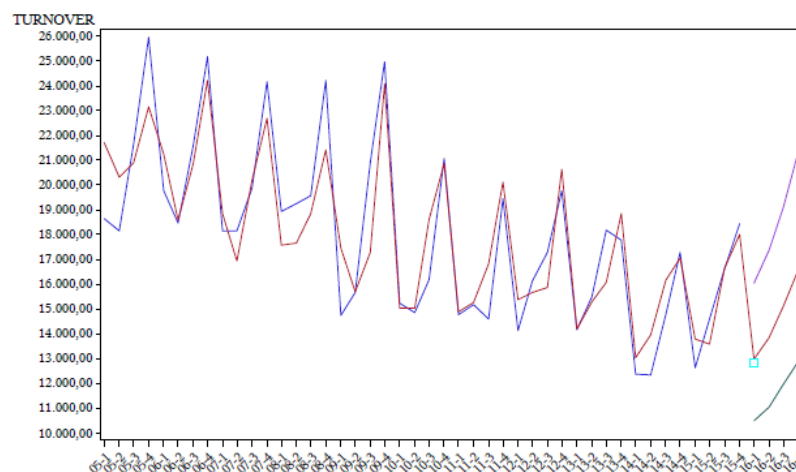
CD_NACE=4754 REGION=VL

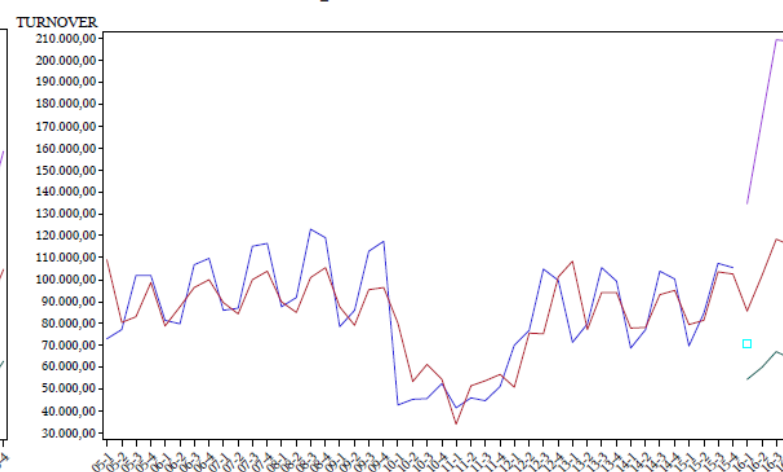
“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

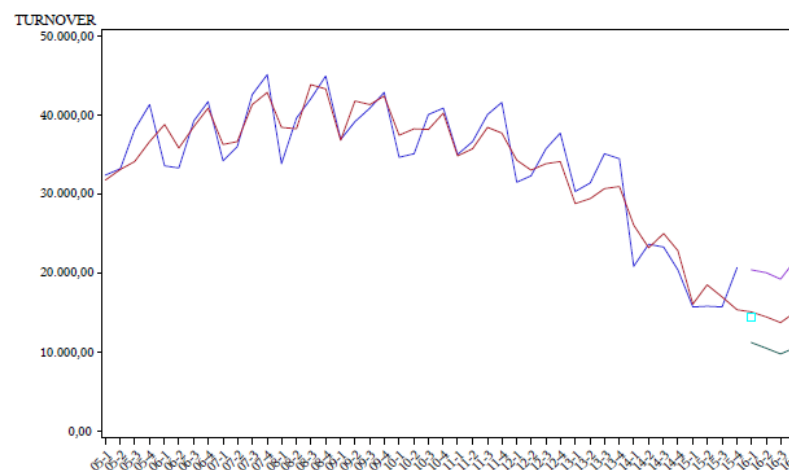
CD_NACE=4761 REGION=BXL

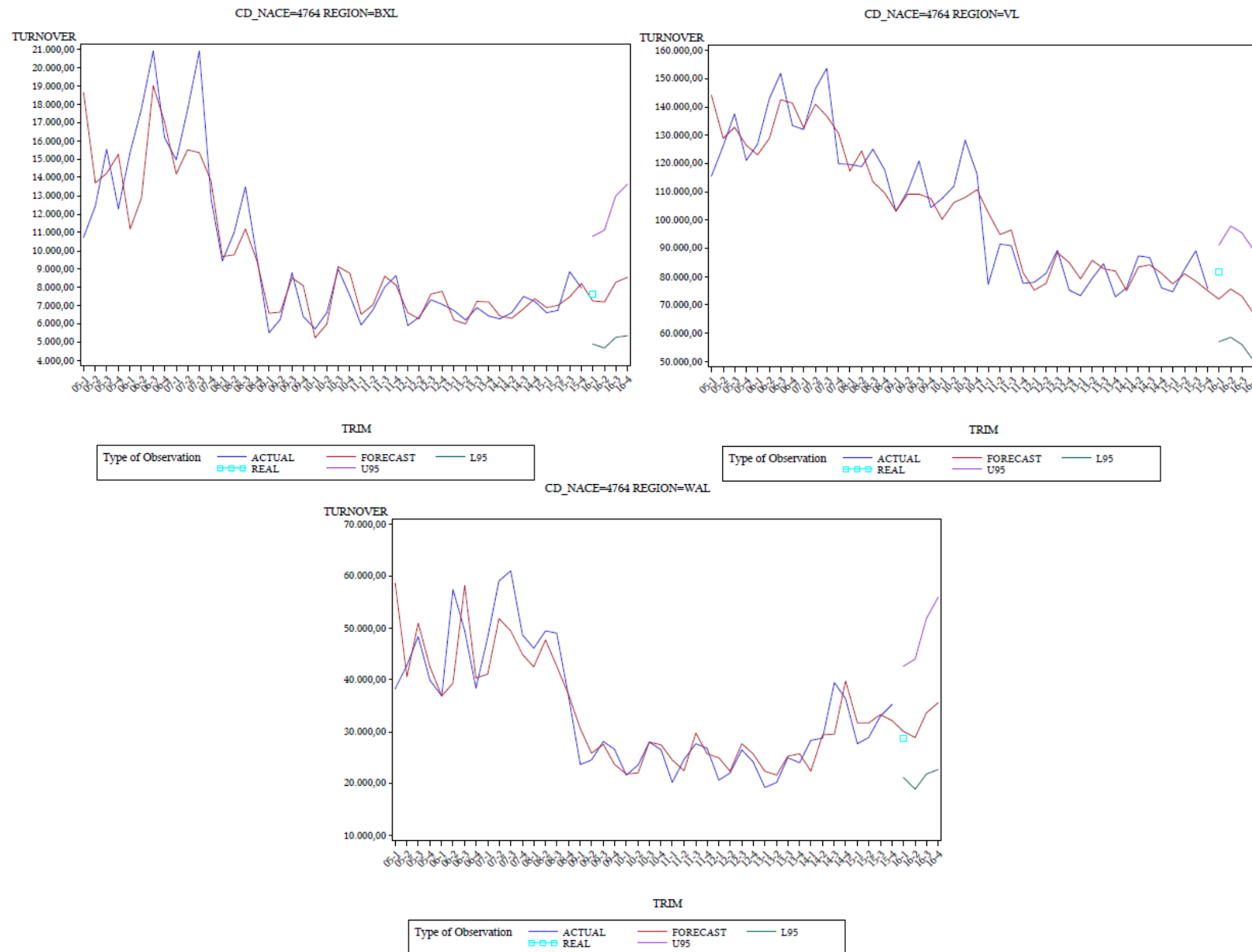
CD_NACE=4761 REGION=VL

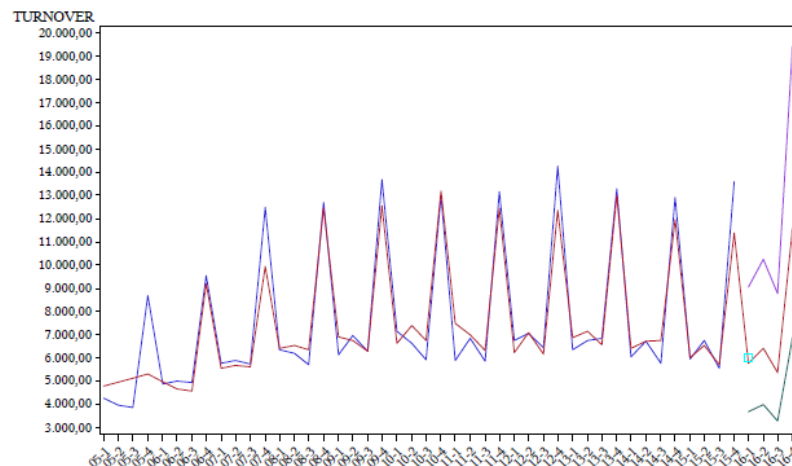
CD_NACE=4761 REGION=WAL

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

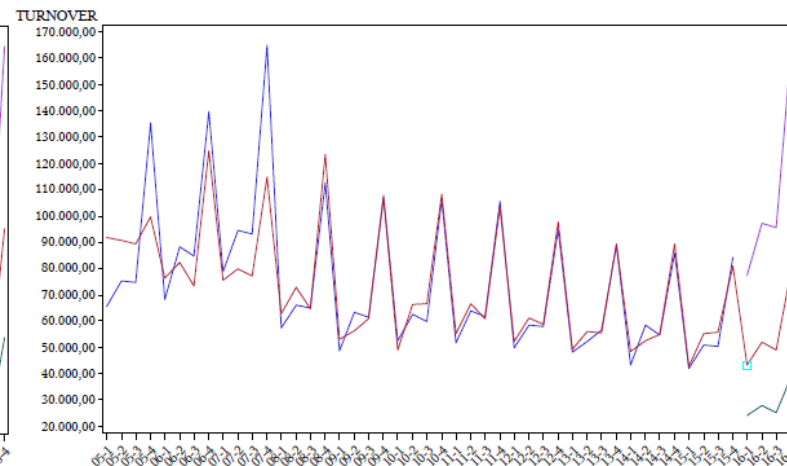
CD_NACE=4765 REGION=BXL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

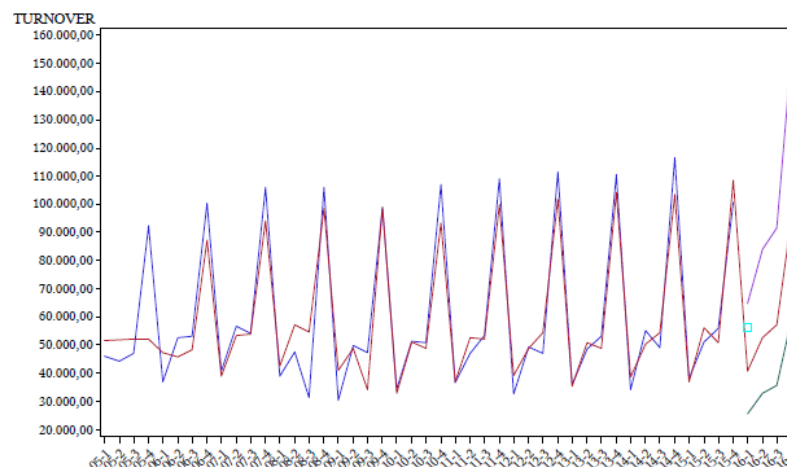
CD_NACE=4765 REGION=VL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

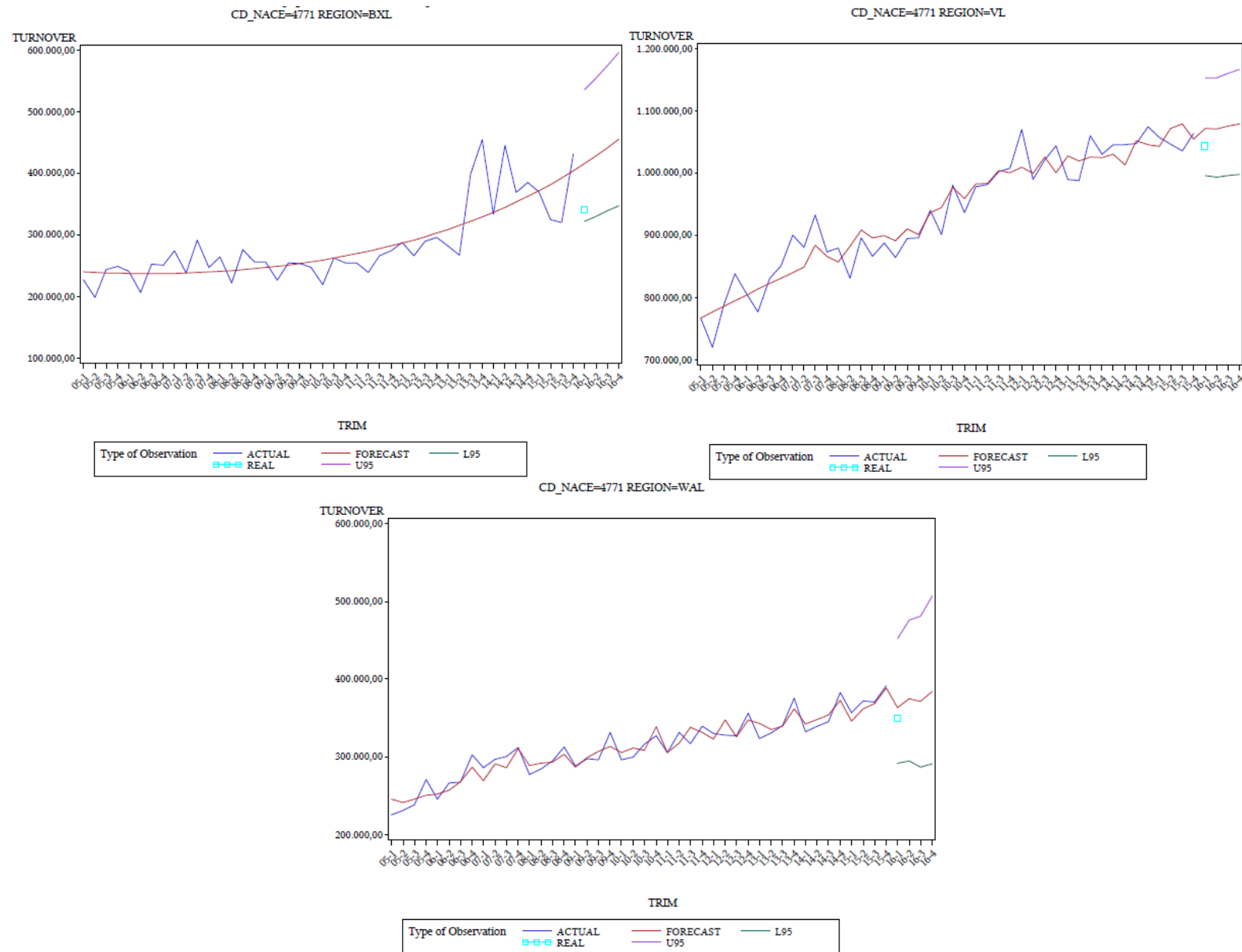
CD_NACE=4765 REGION=WAL

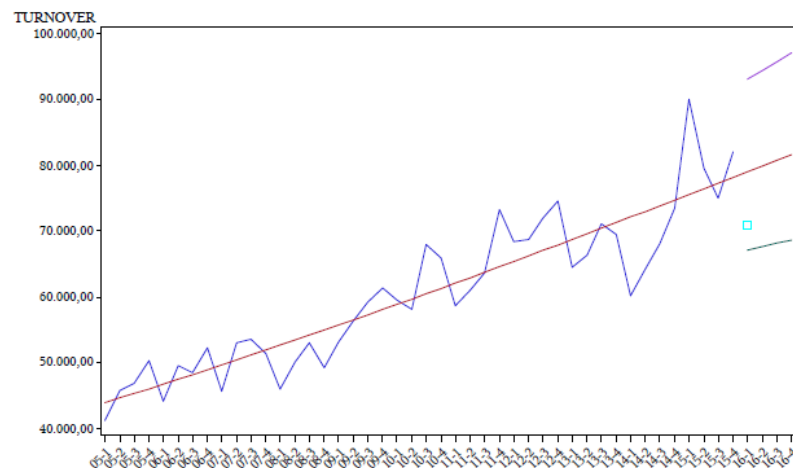
TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

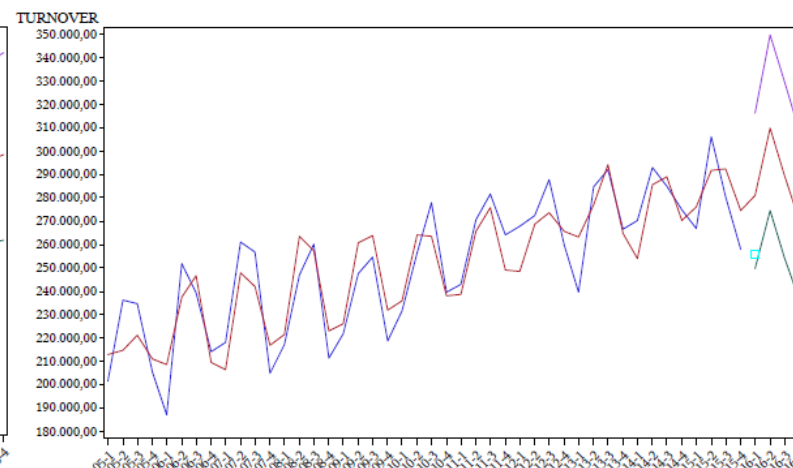
CD_NACE=4772 REGION=BXL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

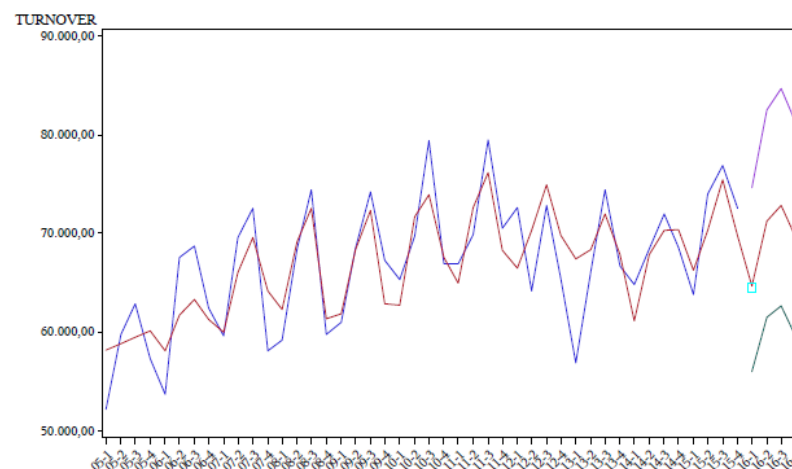
CD_NACE=4772 REGION=VL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

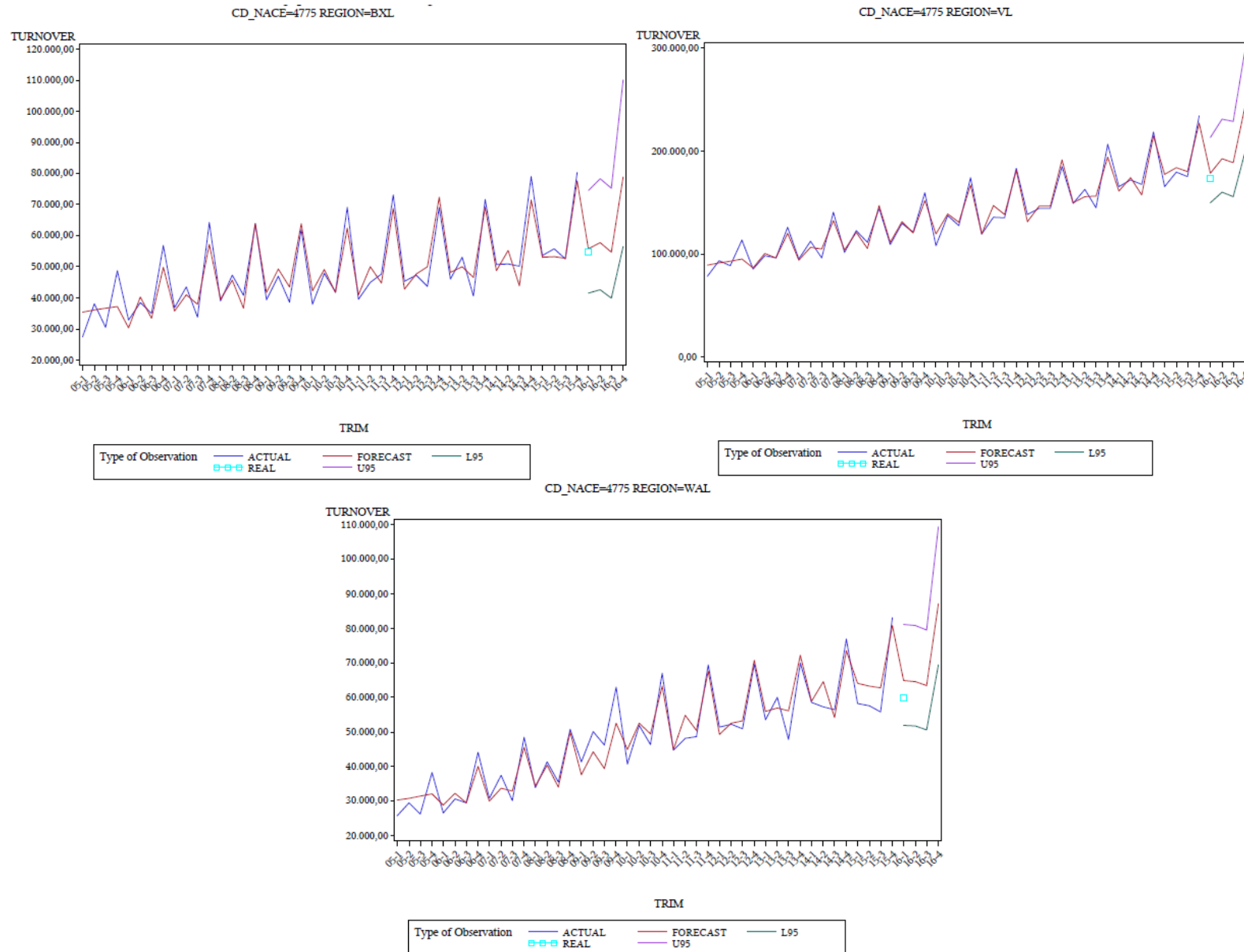
CD_NACE=4772 REGION=WAL

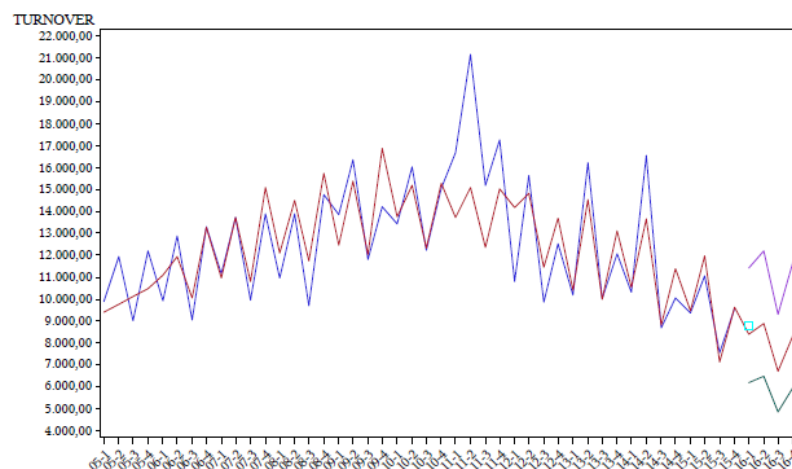
TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

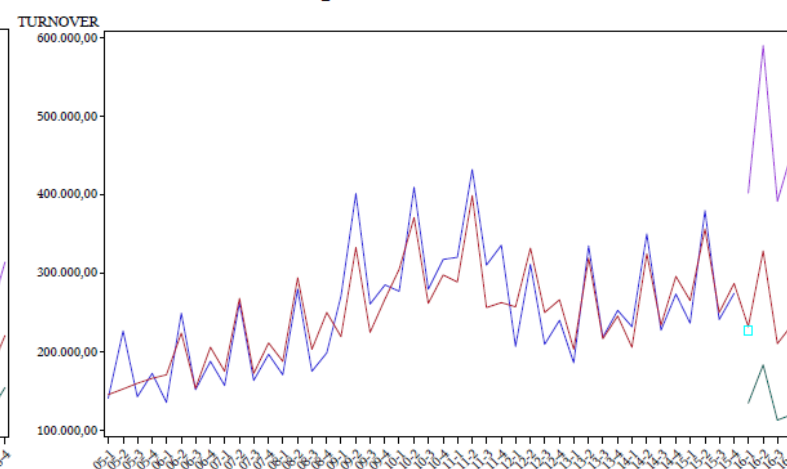
CD_NACE=4776 REGION=BXL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

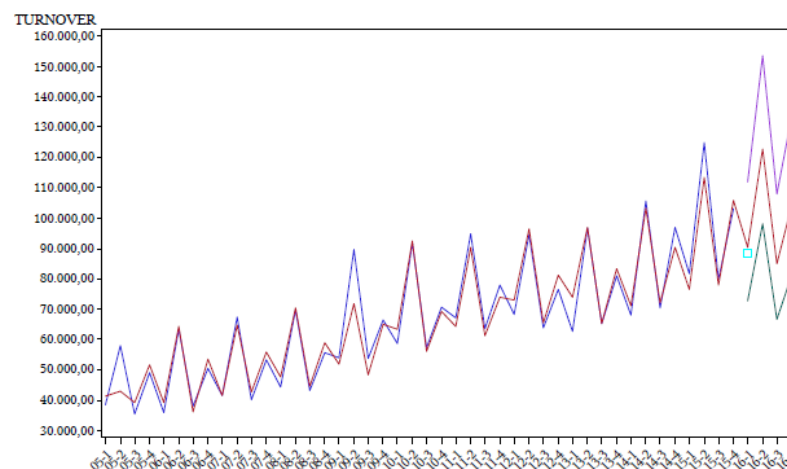
CD_NACE=4776 REGION=VL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

CD_NACE=4776 REGION=WAL

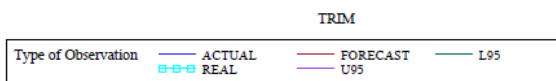
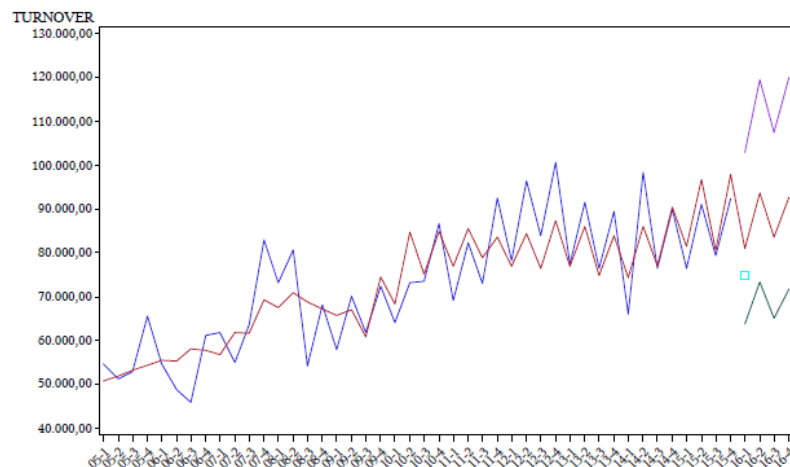
TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

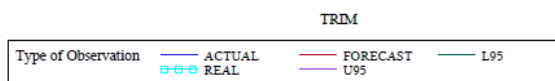
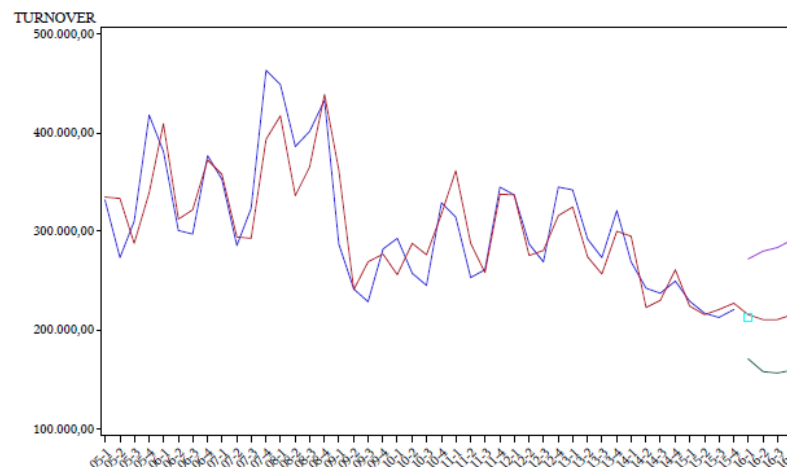
“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

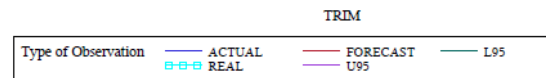
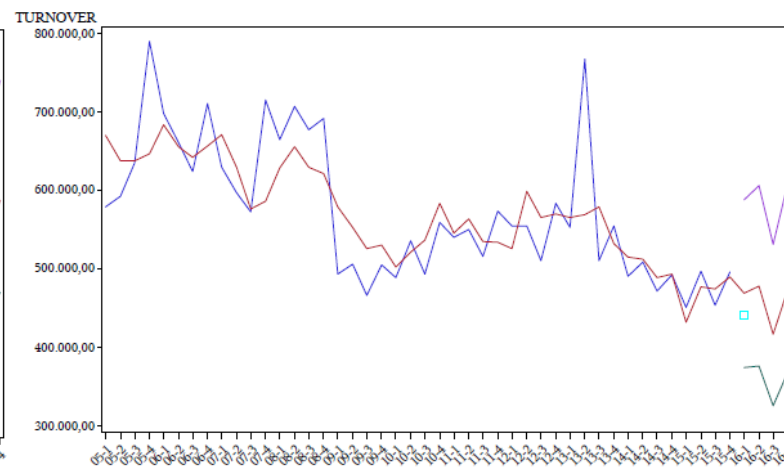
CD_NACE=4778 REGION=BXL

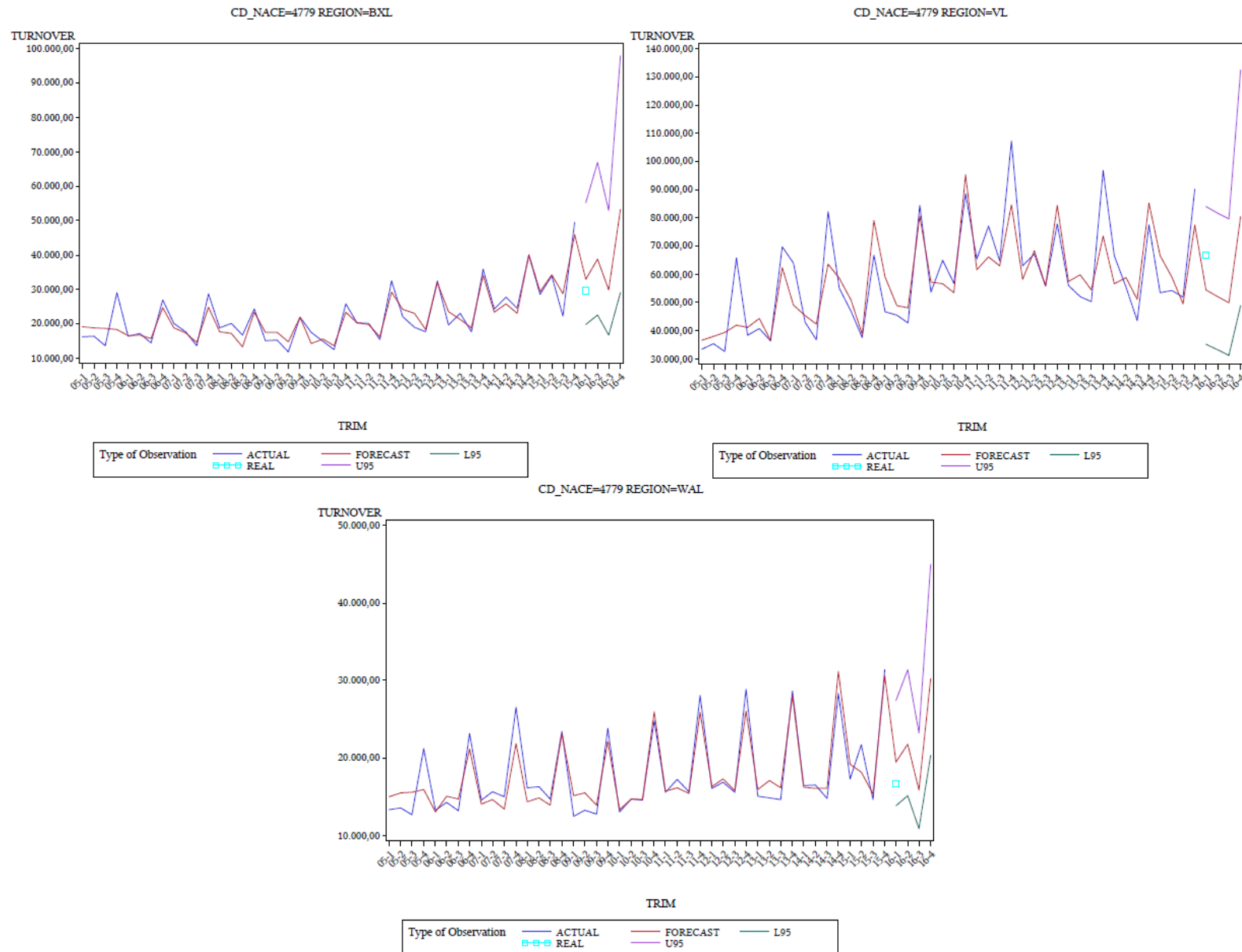
CD_NACE=4778 REGION=WAL

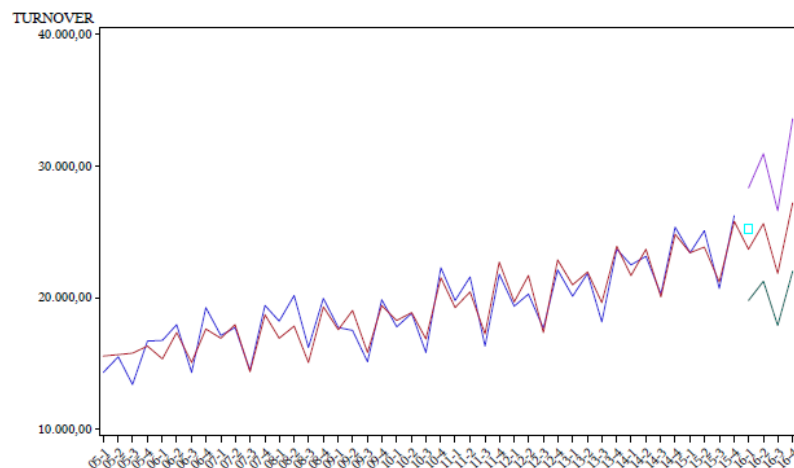
CD_NACE=4778 REGION=VL

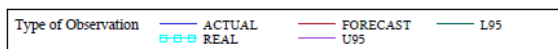
“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

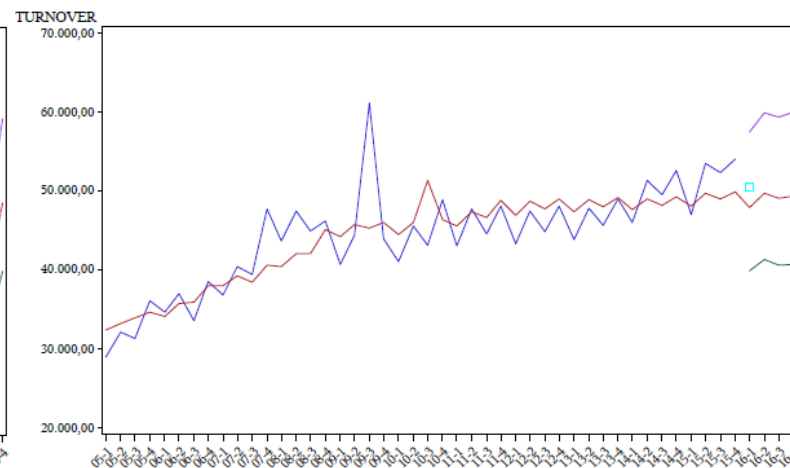
CD_NACE=4932 REGION=BXL

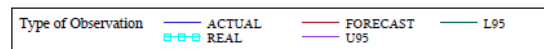
TRIM

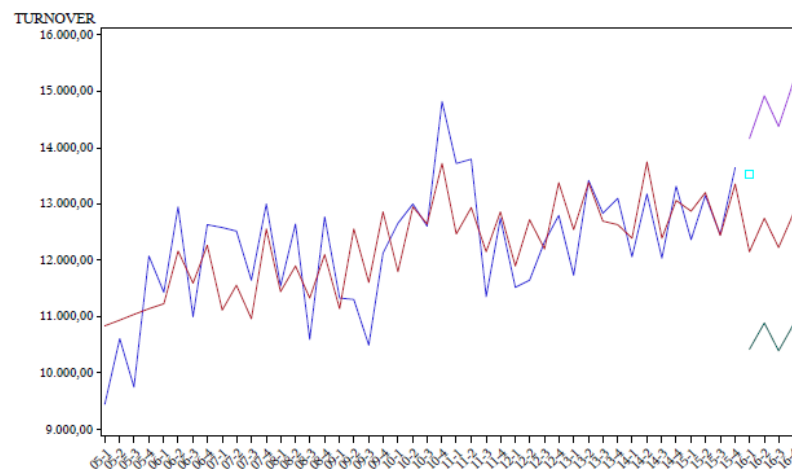
CD_NACE=4932 REGION=VL

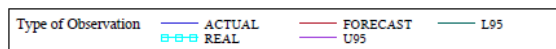
TRIM

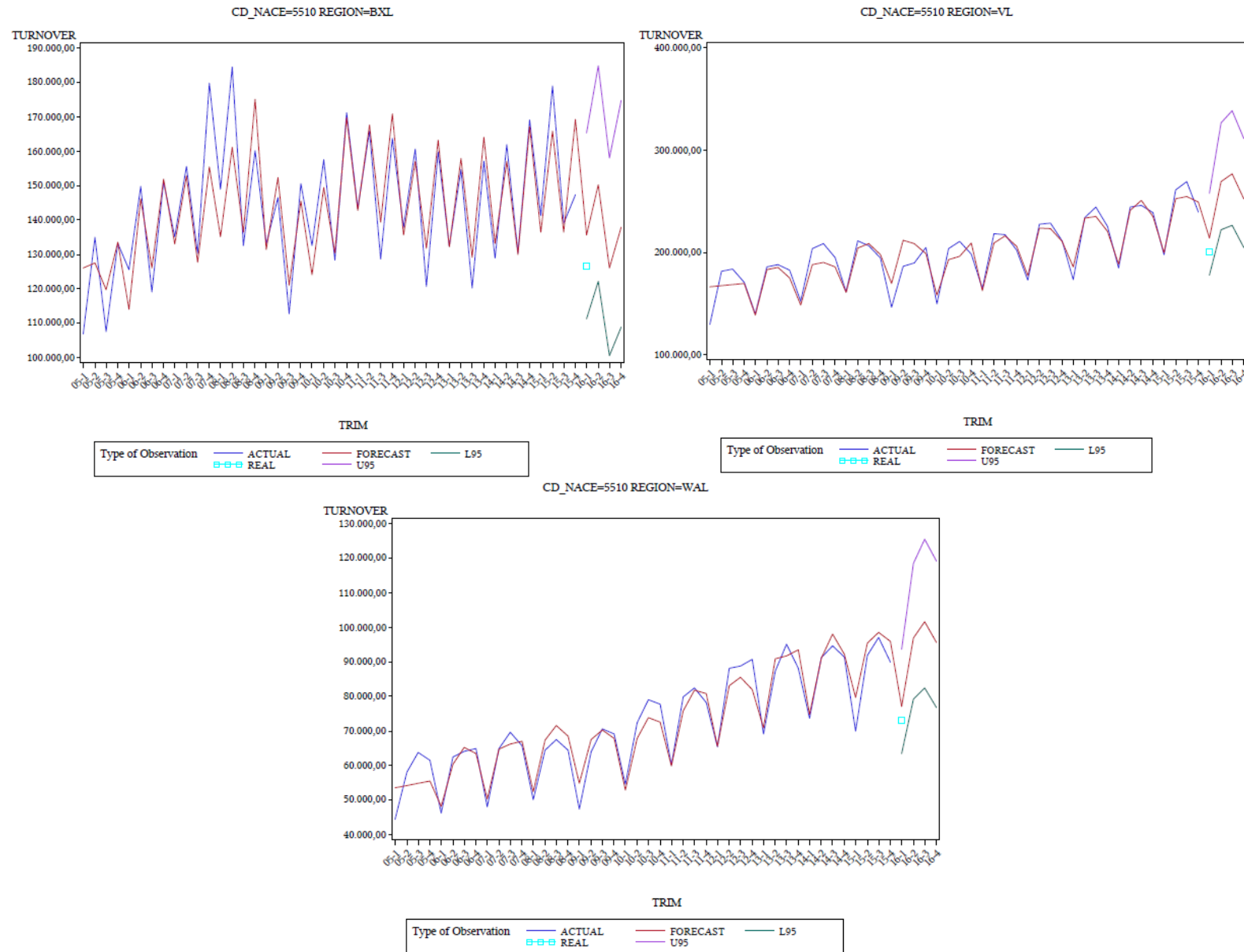
CD_NACE=4932 REGION=WAL

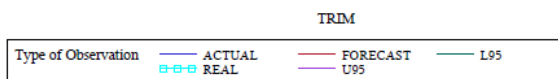
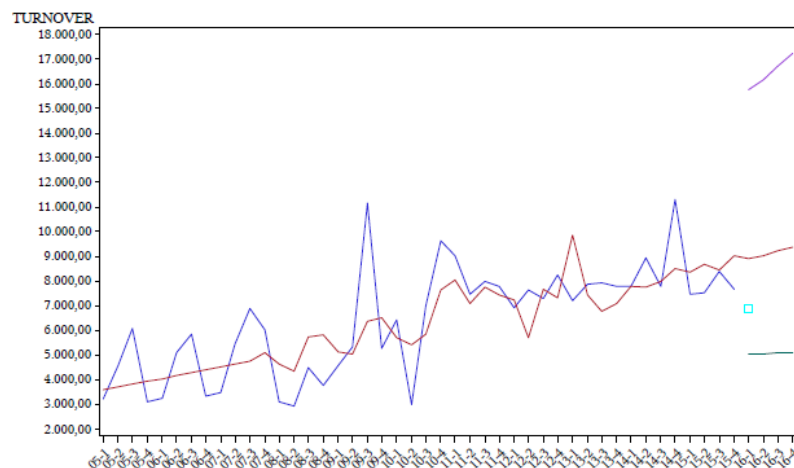
TRIM

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

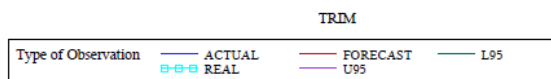
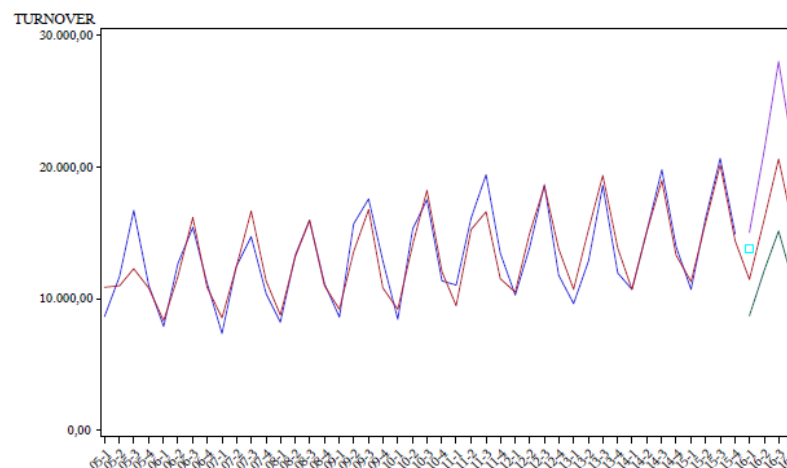
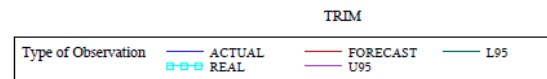
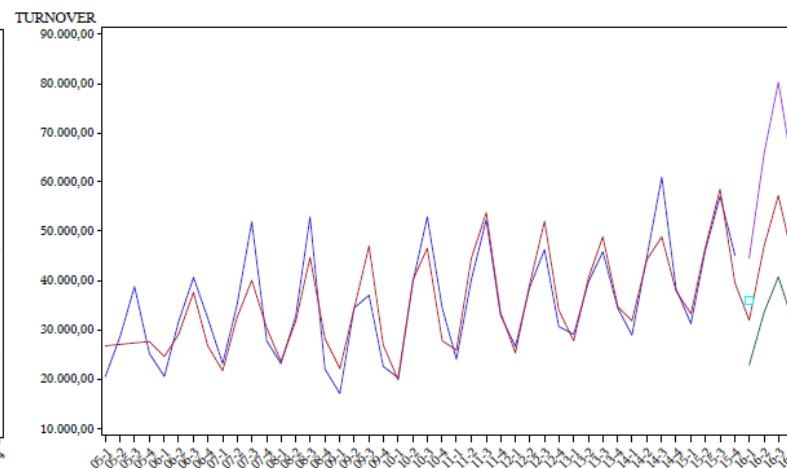

CD_NACE=5520 REGION=BXL

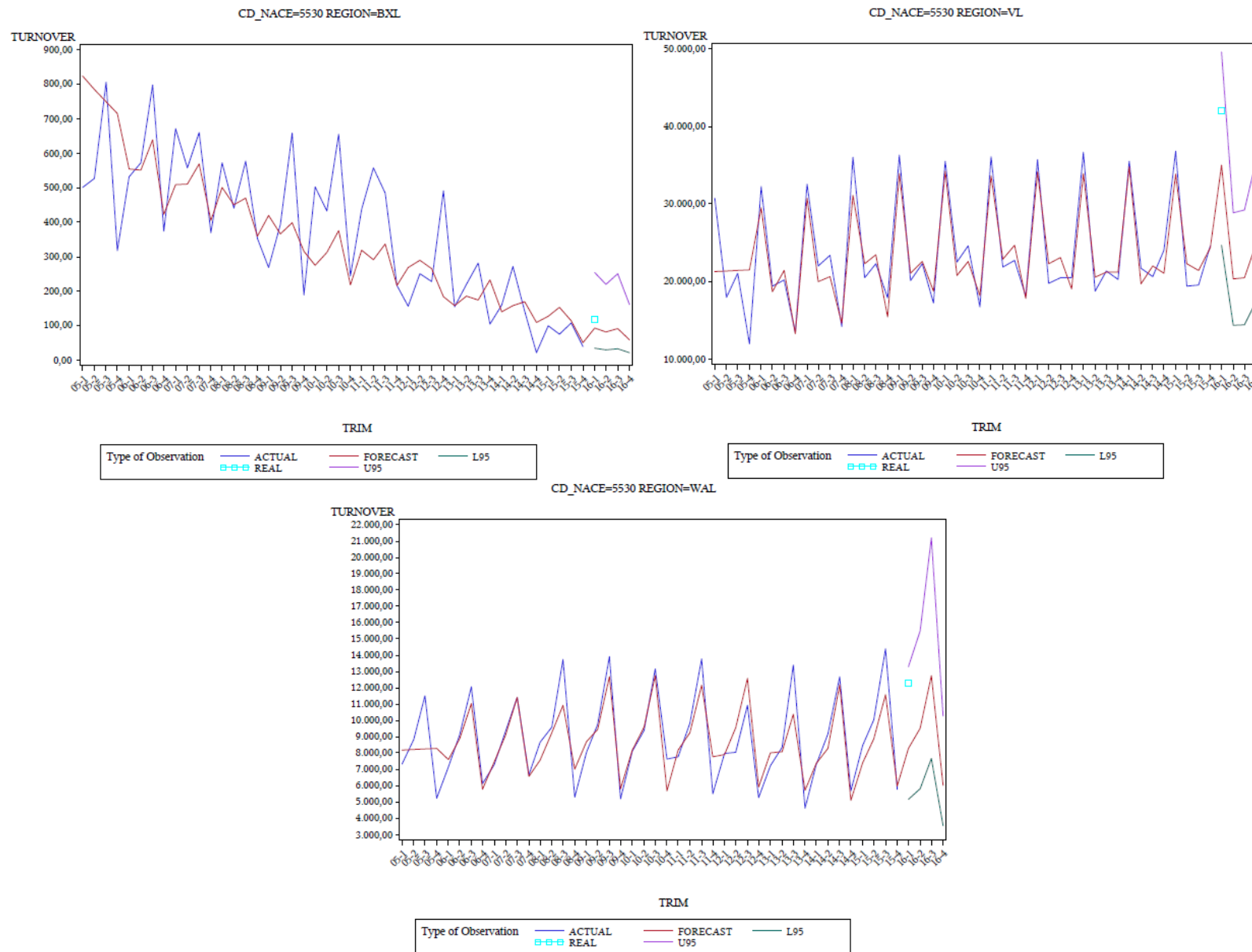

CD_NACE=5520 REGION=WAL

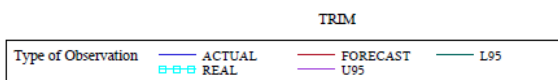
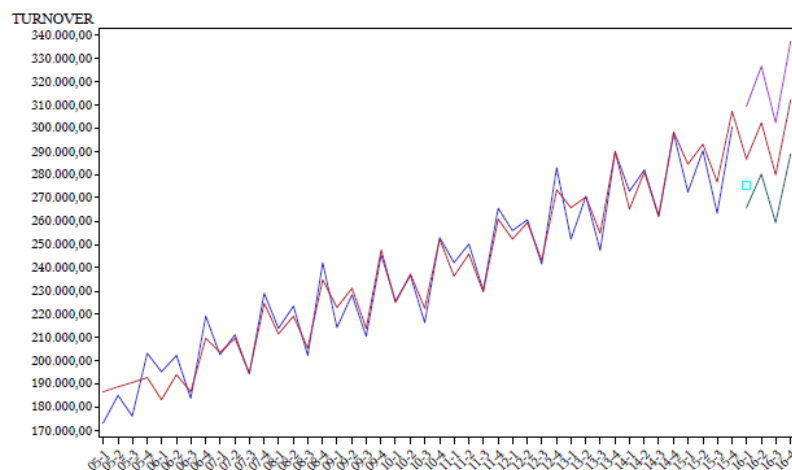
CD_NACE=5520 REGION=VL

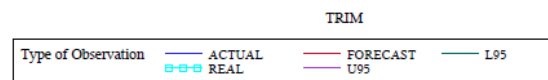
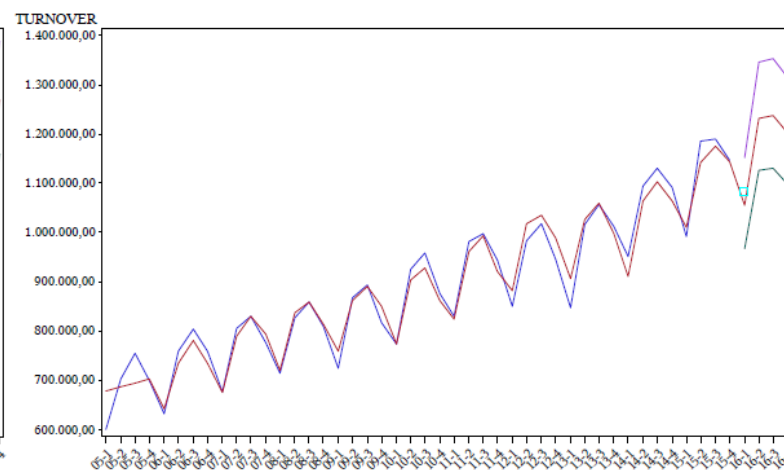
“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

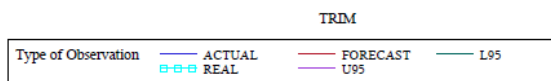
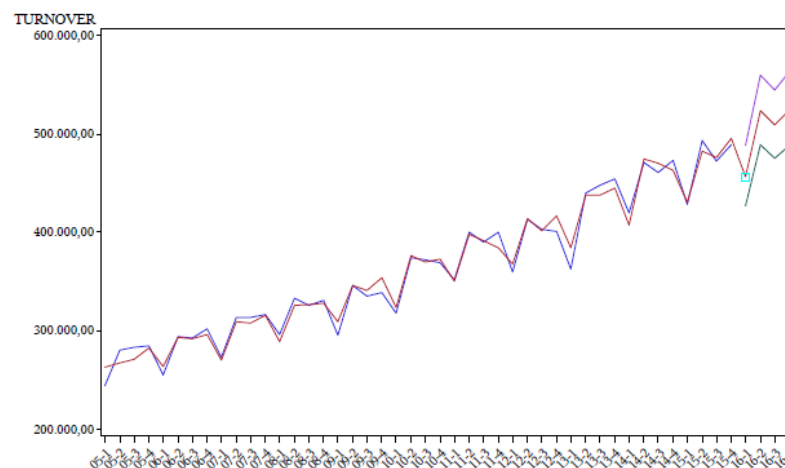
CD_NACE=5610 REGION=BRX

CD_NACE=5610 REGION=VL

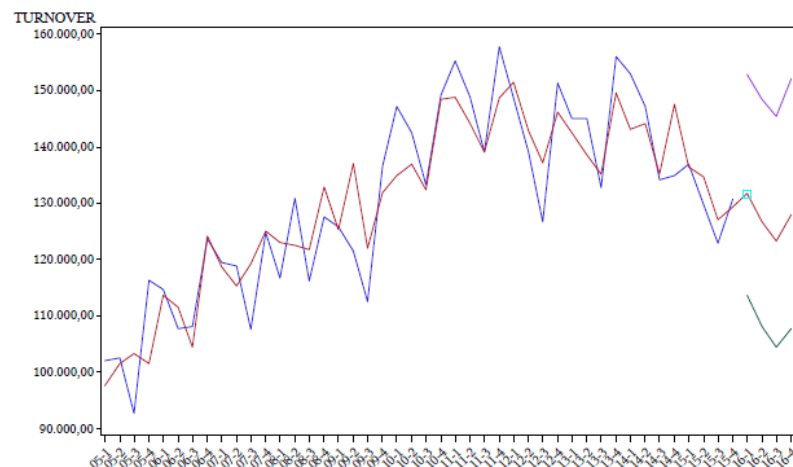
CD_NACE=5610 REGION=WAL

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

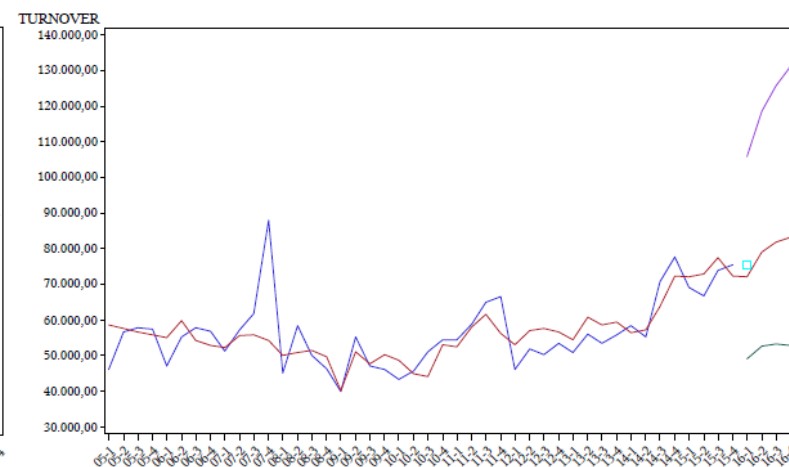
CD_NACE=5629 REGION=BXL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

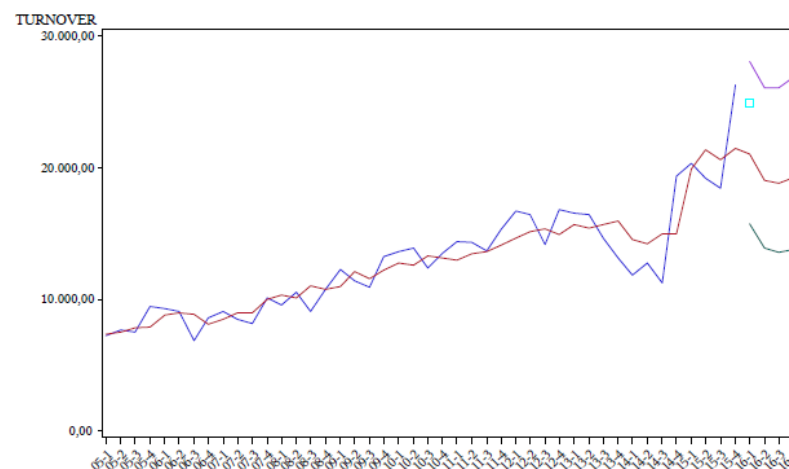
CD_NACE=5629 REGION=VL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

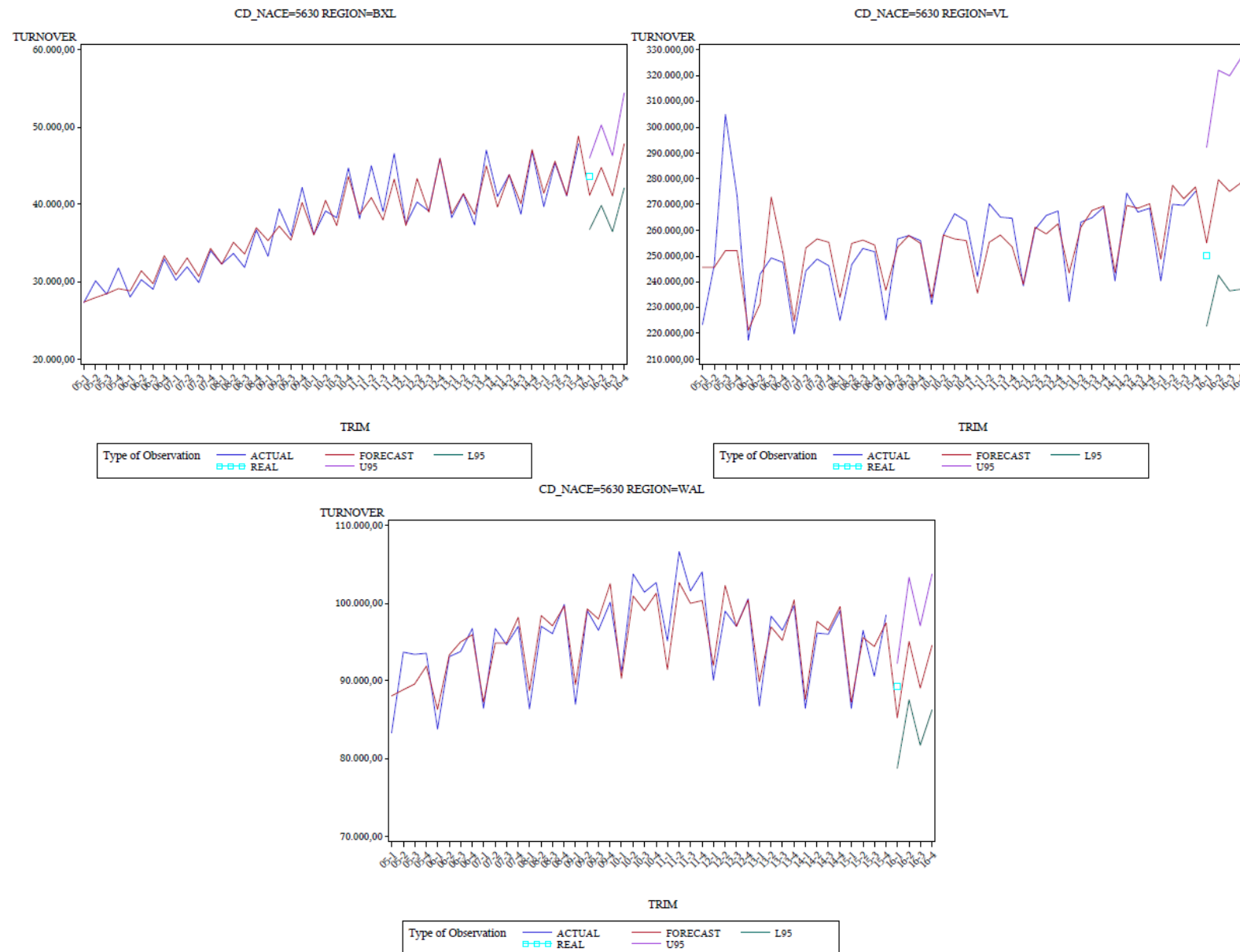
CD_NACE=5629 REGION=WAL

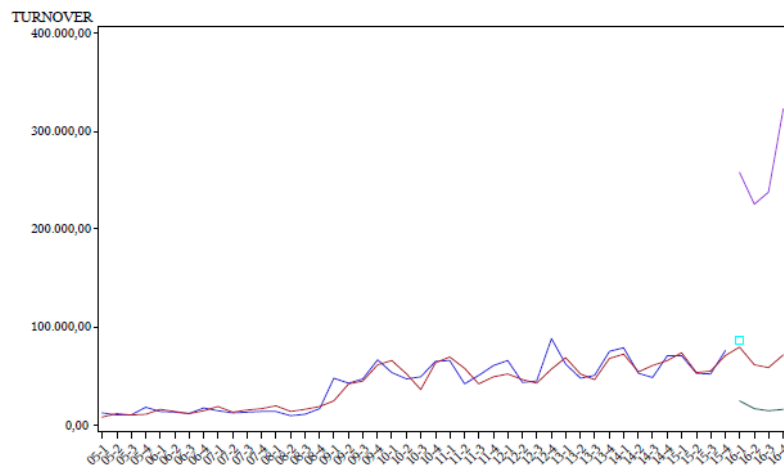
TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

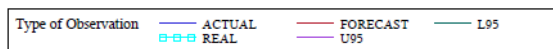
“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

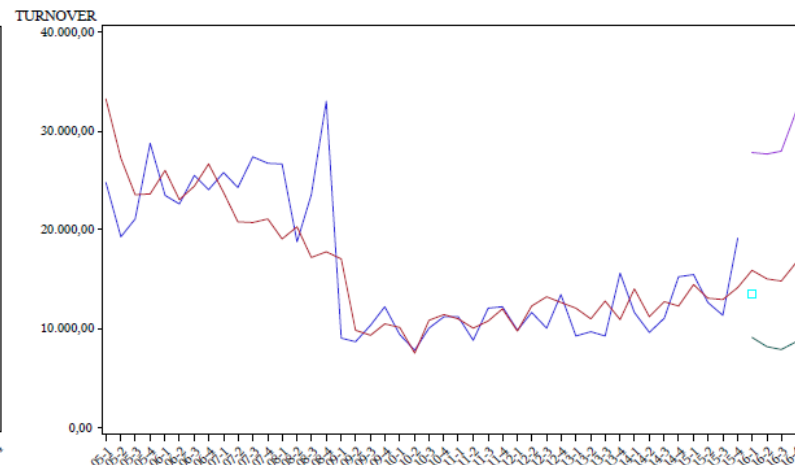
CD_NACE=5914 REGION=BXL

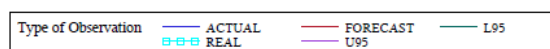
TRIM

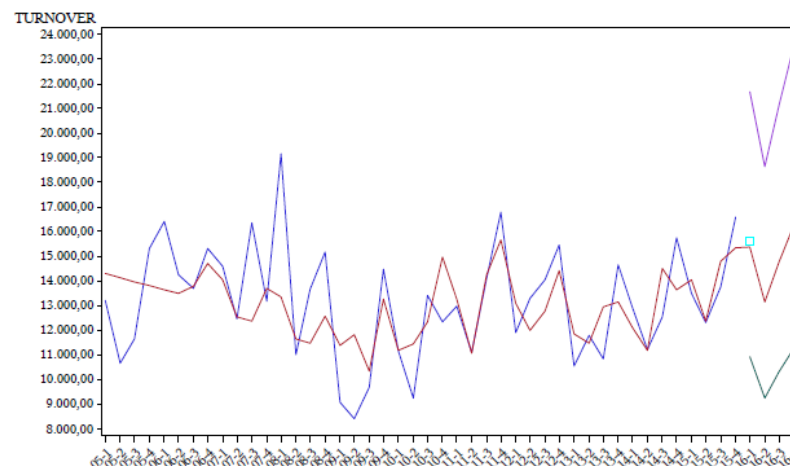
CD_NACE=5914 REGION=VL

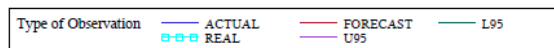
TRIM

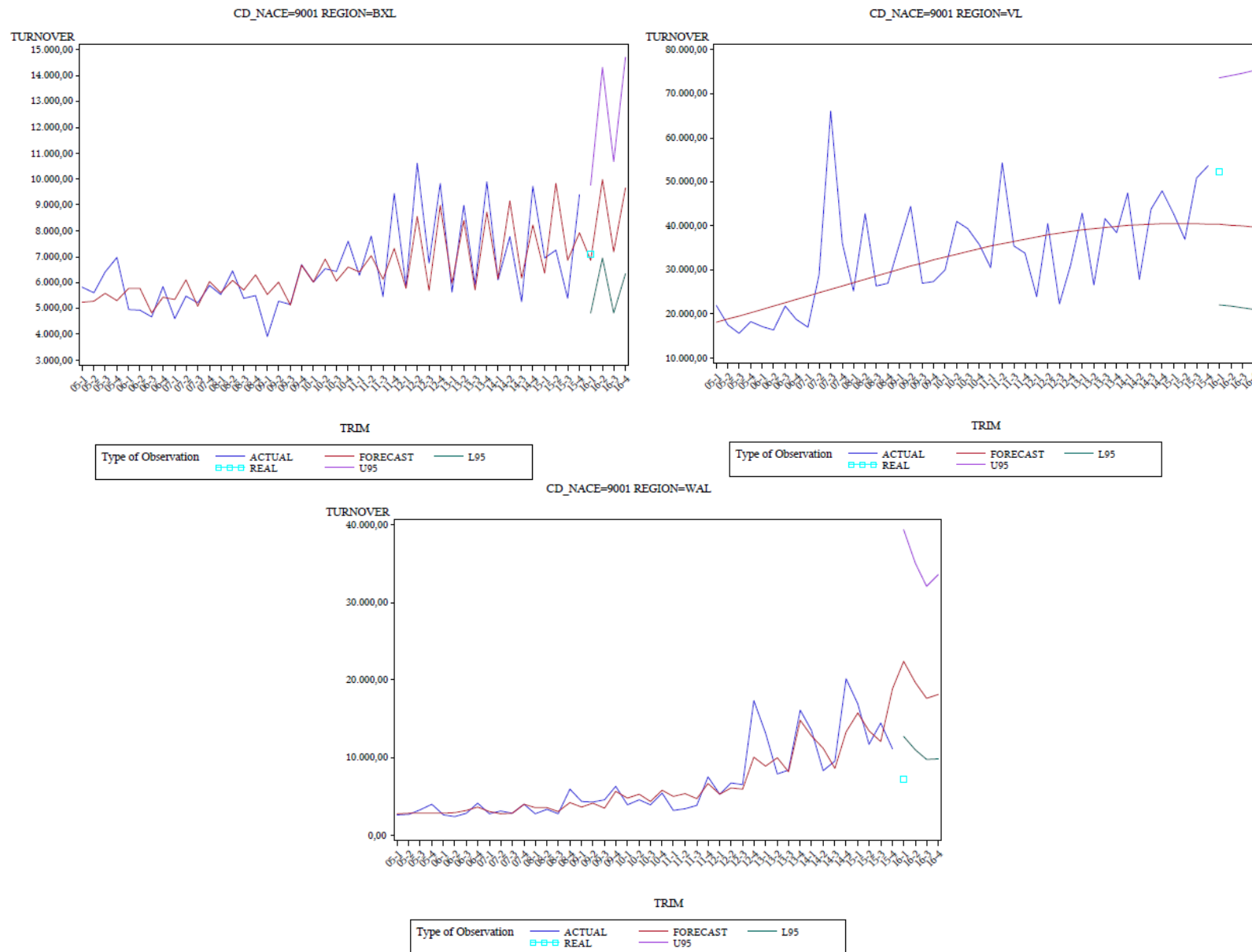
CD_NACE=5914 REGION=WAL

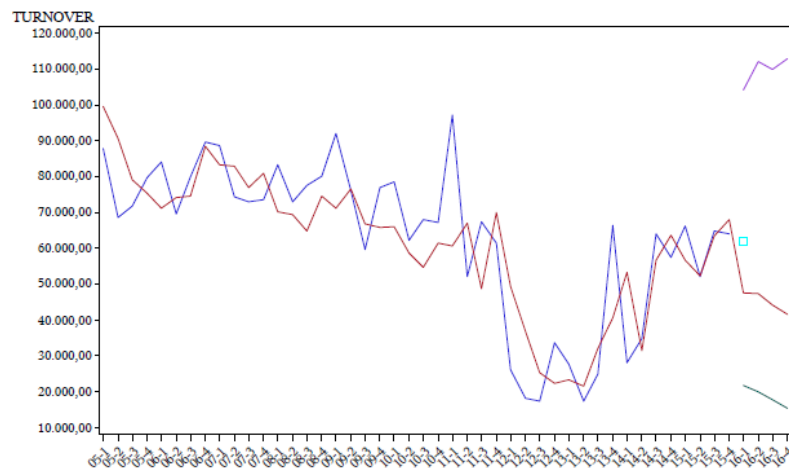
TRIM

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

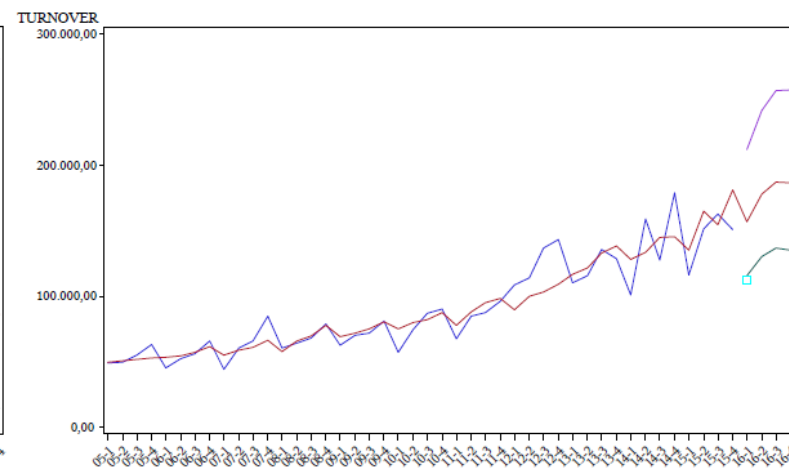
CD_NACE=9002 REGION=BXL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

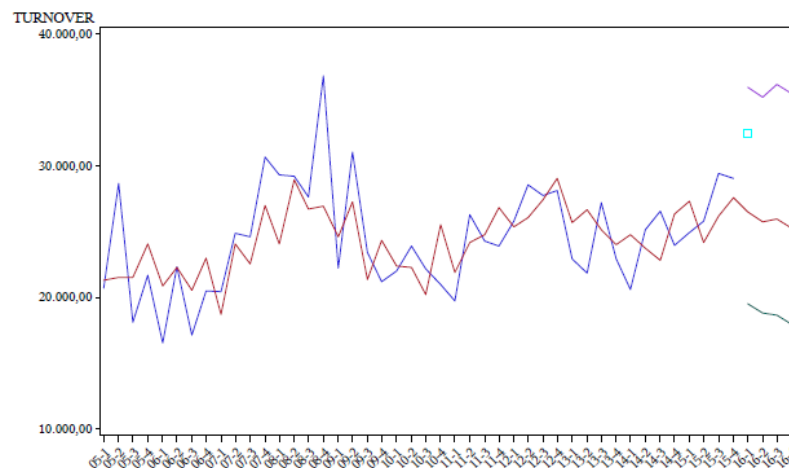
CD_NACE=9002 REGION=VL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

CD_NACE=9002 REGION=WAL

TRIM

Type of Observation — ACTUAL — FORECAST — L95
□ □ □ REAL — U95

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Bijlage 2. Gesimuleerde maandelijkse impact in de 3 gewesten

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Nace Code	Activiteiten	Reële omzet maart (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte omzet maart (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd verschil maart (2016) (in 1.000 euros)	Impact maart (2016) (in %)	Reële omzet april (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte omzet april (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd verschil april (2016) (in 1.000 euros)	Impact april (2016) (in %)	Reële gecumuleerde omzet (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte gecumuleerde omzet (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd verschil (2016) (in 1.000 euros)	Gecumuleerde impact (2016) (in %)
47	Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	286.545	307.801	-21.256	-6,9%	274.639	305.261	-30.622	-10,0%	561.184	613.062	-51.878	-8,5%
4719	Overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels	18.512	17.090	1.422	8,3%	17.299	20.409	-3.110	-15,2%	35.811	37.499	-1.688	-4,5%
4722	Detailhandel in vlees en vleesproducten in gespecialiseerde winkels	4.396	5.384	-988	-18,3%	4.455	5.215	-760	-14,6%	8.851	10.599	-1.748	-16,5%
4724	Detailhandel in brood, banketbakkerswerk en suikerwerk in gespecialiseerde winkels	3.150	2.807	343	12,2%	2.727	2.990	-263	-8,8%	5.877	5.797	80	1,4%
4725	Detailhandel in dranken in gespecialiseerde winkels	1.051	1.019	32	3,1%	1.056	947	109	11,5%	2.107	1.966	141	7,2%
4729	Overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels	1.424	1.426	-2	-0,1%	1.365	1.447	-82	-5,7%	2.789	2.873	-84	-2,9%
4741	Detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels	10.644	11.712	-1.068	-9,1%	10.876	10.770	106	1,0%	21.520	22.481	-961	-4,3%
4751	Detailhandel in textiel in gespecialiseerde winkels	4.123	4.932	-809	-16,4%	4.700	4.511	189	4,2%	8.823	9.443	-620	-6,6%
4752	Detailhandel in ijzerwaren, verf en glas in gespecialiseerde winkels	35.227	34.998	229	0,7%	40.062	36.298	3.764	10,4%	75.289	71.296	3.993	5,6%
4754	Detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels	6.048	6.038	10	0,2%	5.514	6.212	-698	-11,2%	11.562	12.250	-688	-5,6%
4759	Detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels	25.942	25.574	368	1,4%	25.703	24.417	1.286	5,3%	51.645	49.991	1.654	3,3%
4761	Detailhandel in boeken in gespecialiseerde winkels	3.426	3.280	146	4,5%	3.339	3.542	-203	-5,7%	6.765	6.822	-57	-0,8%
4764	Detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels	1.218	1.361	-143	-10,5%	1.135	1.253	-118	-9,4%	2.353	2.614	-261	-10,0%
4765	Detailhandel in spellen en speelgoed in gespecialiseerde winkels	1.672	1.374	298	21,7%	1.459	1.608	-149	-9,2%	3.131	2.982	149	5,0%
4771	Detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels	97.699	112.216	-14.517	-12,9%	81.425	104.449	-23.024	-22,0%	179.124	216.665	-37.541	-17,3%
4772	Detailhandel in schoeisel en lederwaren in gespecialiseerde winkels	21.279	20.715	564	2,7%	24.441	23.848	593	2,5%	45.720	44.563	1.157	2,6%
4775	Detailhandel in cosmetica en toilettartikelen in gespecialiseerde winkels	18.671	19.203	-532	-2,8%	17.323	17.597	-274	-1,6%	35.994	36.800	-806	-2,2%
4776	Detailhandel in bloemen, planten, zaden, kunstmeststoffen, huisdieren en voedsel voor huisdieren in gespecialiseerde winkels	642	466	176	37,8%	758	601	157	26,1%	1.400	1.067	333	31,2%
4777	Detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels	6.986	10.062	-3.076	-30,6%	6.924	10.368	-3.444	-33,2%	13.910	20.430	-6.520	-31,9%
4778	Overige detailhandel in nieuwe artikelen in gespecialiseerde winkels	16.581	18.298	-1.717	-9,4%	18.554	19.065	-511	-2,7%	35.135	37.364	-2.229	-6,0%
4779	Detailhandel in antiques en tweedehandsgoederen in winkels	7.854	9.847	-1.993	-20,2%	5.524	9.715	-4.191	-43,1%	13.378	19.562	-6.184	-31,6%
49	Vervoer te land en vervoer via pijpleidingen	3.384	3.894	-510	-13,1%	3.391	3.358	33	1,0%	6.775	7.252	-477	-6,6%
4932	Exploitatie van taxi's	3.384	3.894	-510	-13,1%	3.391	3.358	33	1,0%	6.775	7.252	-477	-6,6%
55	Verschaffen van accommodatie	47.819	56.798	-8.979	-15,8%	39.893	46.161	-6.268	-13,6%	87.712	102.959	-15.247	-14,8%
5510	Hotels en dergelijke accommodatie	42.477	52.111	-9.634	-18,5%	38.916	45.628	-6.712	-14,7%	81.393	97.739	-16.346	-16,7%
5520	Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf	5.334	4.675	659	14,1%	971	524	447	85,5%	6.305	5.198	1.107	21,3%
5530	Kampeerterreinen en kampeerauto- en caravanterreinen	8	13	-5	-36,1%	6	9	-3	-35,5%	14	22	-8	-35,8%
56	Eet- en drinkgelegenheden	97.699	105.337	-7.638	-7,3%	93.739	95.904	-2.165	-2,3%	191.438	201.241	-9.803	-4,9%
5610	Restaurants en mobiele eetgelegenheden	38.681	44.356	-5.675	-12,8%	37.607	41.603	-3.996	-9,6%	76.288	85.959	-9.671	-11,3%
5621	Catering	13.572	13.554	18	0,1%	14.013	11.260	2.753	24,4%	27.585	24.814	2.771	11,2%
5629	Overige eetgelegenheden	43.811	45.443	-1.632	-3,6%	40.560	41.106	-546	-1,3%	84.371	86.550	-2.179	-2,5%
5630	Drinkgelegenheden	1.635	1.984	-349	-17,6%	1.559	1.935	-376	-19,4%	3.194	3.918	-724	-18,5%
59	Productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	17.078	18.582	-1.504	-8,1%	28.736	28.561	175	0,6%	45.814	47.142	-1.328	-2,8%
5914	Verbanning van films	17.078	18.582	-1.504	-8,1%	28.736	28.561	175	0,6%	45.814	47.142	-1.328	-2,8%
90	Creatieve activiteiten, kunst en amusement	31.605	27.452	4.153	15,1%	28.190	30.367	-2.177	-7,2%	59.795	57.819	1.976	3,4%
9001	Uitvoerende kunsten	1.030	1.092	-62	-5,7%	940	1.288	-348	-27,0%	1.970	2.380	-410	-17,2%
9002	Ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten	17.308	13.939	3.369	24,2%	14.288	15.753	-1.465	-9,3%	31.596	29.692	1.904	6,4%
9003	Scheppende kunsten	13.267	12.421	846	6,8%	12.962	13.326	-364	-2,7%	26.229	25.747	482	1,9%
Totaal van de 32 subsectoren - Brussel		484.130	519.864	-35.734	-6,9%	468.588	509.612	-41.024	-8,0%	952.718	1.029.476	-76.758	-7,5%

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Vlaams Gewest

Nace Code	Activiteiten	Reële omzet maart (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte omzet maart (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd verschil maart (2016) (in 1.000 euros)	Impact maart (2016) (in %)	Reële omzet april (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte omzet april (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd verschil april (2016) (in 1.000 euros)	Impact april (2016) (in %)	Reële gecumuleerde omzet (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte gecumuleerde omzet (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd gecumuleerde verschil (2016) (in 1.000 euros)	Gecumuleerde impact (2016) (in %)
47	Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	1.504.496	1.502.279	2.217	0,1%	1.527.014	1.544.531	-17.517	-1,1%	3.031.510	3.046.810	-15.300	-0,5%
4719	Overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels	93.895	103.179	-9.284	-9,0%	97.104	105.903	-8.799	-8,3%	190.999	209.082	-18.083	-8,6%
4722	Detailhandel in vlees en vleesproducten in gespecialiseerde winkels	65.058	68.555	-3.497	-5,1%	65.089	69.078	-3.989	-5,8%	130.147	137.633	-7.486	-5,4%
4724	Detailhandel in brood, banketbakkerswerk en suikerwerk in gespecialiseerde winkels	6.968	5.490	1.478	26,9%	6.091	5.976	115	1,9%	13.059	11.466	1.593	13,9%
4725	Detailhandel in dranken in gespecialiseerde winkels	46.861	46.778	83	0,2%	47.953	49.576	-1.623	-3,3%	94.814	96.354	-1.540	-1,6%
4729	Overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels	19.666	13.091	6.575	50,2%	12.287	15.220	-2.933	-19,3%	31.953	28.311	3.642	12,9%
4741	Detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels	56.470	66.719	-10.249	-15,4%	59.193	59.109	84	0,1%	115.663	125.828	-10.165	-8,1%
4751	Detailhandel in textiel in gespecialiseerde winkels	16.084	17.407	-1.323	-7,6%	15.604	16.108	-504	-3,1%	31.688	33.515	-1.827	-5,5%
4752	Detailhandel in ijzerwaren, verfen glas in gespecialiseerde winkels	175.114	178.946	-3.832	-2,1%	192.385	181.052	11.333	6,3%	367.499	359.999	7.500	2,1%
4754	Detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels	157.531	127.429	30.102	23,6%	142.641	138.206	4.435	3,2%	300.172	265.635	34.537	13,0%
4759	Detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels	188.474	176.985	11.489	6,5%	193.568	174.185	19.383	11,1%	382.042	351.170	30.872	8,8%
4761	Detailhandel in boeken in gespecialiseerde winkels	19.407	20.863	-1.456	-7,0%	17.610	21.883	-4.273	-19,5%	37.017	42.746	-5.729	-13,4%
4764	Detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels	21.884	17.558	4.326	24,6%	24.296	20.435	3.861	18,9%	46.180	37.994	8.186	21,5%
4765	Detailhandel in spellen en speelgoed in gespecialiseerde winkels	13.208	12.265	943	7,7%	11.948	14.539	-2.591	-17,8%	25.156	26.804	-1.648	-6,1%
4771	Detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels	272.318	307.913	-35.595	-11,6%	275.611	315.540	-39.929	-12,7%	547.929	623.453	-75.524	-12,1%
4772	Detailhandel in schoeisel en lederwaren in gespecialiseerde winkels	75.432	81.742	-6.310	-7,7%	88.573	88.980	-407	-0,5%	164.005	170.722	-6.717	-3,9%
4775	Detailhandel in cosmetica en toilettartikelen in gespecialiseerde winkels	63.849	65.066	-1.217	-1,9%	53.539	58.687	-5.148	-8,8%	117.388	123.753	-6.365	-5,1%
4776	Detailhandel in bloemen, planten, zaden, kunststoffen, huisdieren en voedsel voor huisdieren in gespecialiseerde winkels	70.776	58.677	12.099	20,6%	89.555	76.556	12.999	17,0%	160.331	135.233	25.098	18,6%
4777	Detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels	16.018	18.692	-2.674	-14,3%	16.525	19.147	-2.622	-13,7%	32.543	37.839	-5.296	-14,0%
4778	Overige detailhandel in nieuwe artikelen in gespecialiseerde winkels	109.613	102.769	6.844	6,7%	105.134	104.560	574	0,5%	214.747	207.329	7.418	3,6%
4779	Detailhandel in antiek en tweedehandsgoederen in winkels	15.870	12.155	3.715	30,6%	12.308	9.790	2.518	25,7%	28.178	21.945	6.233	28,4%
49	Vervoer te land en vervoer via pijpleidingen	8.814	8.517	297	3,5%	8.648	8.075	573	7,1%	17.462	16.592	870	5,2%
4932	Exploitatie van taxi's	8.814	8.517	297	3,5%	8.648	8.075	573	7,1%	17.462	16.592	870	5,2%
55	Verschaffen van accommodatie	71.193	74.277	-3.084	-4,2%	77.420	78.536	-1.116	-1,4%	148.613	152.813	-4.200	-2,7%
5510	Hotels en dergelijke accommodatie	57.179	60.358	-3.179	-5,3%	63.648	65.689	-2.041	-3,1%	120.827	126.047	-5.220	-4,1%
5520	Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf	9.079	9.437	-358	-3,8%	10.630	9.169	1.461	15,9%	19.709	18.606	1.103	5,9%
5530	Kampeerterreinen en kampeerauto- en caravanterreinen	4.935	4.482	453	10,1%	3.142	3.678	-536	-14,6%	8.077	8.159	-82	-1,0%
56	Eet- en drinkgelegenheden	187.271	190.651	-3.380	-1,8%	192.226	189.242	2.984	1,6%	379.497	379.892	-395	-0,1%
5610	Restaurants en mobiele eetgelegenheden	121.056	123.138	-2.082	-1,7%	125.356	127.798	-2.442	-1,9%	246.412	250.936	-4.524	-1,8%
5621	Catering	32.530	33.517	-987	-2,9%	33.197	28.962	4.235	14,6%	65.727	62.479	3.248	5,2%
5629	Overige eetgelegenheden	23.776	24.261	-485	-2,0%	23.770	23.136	634	2,7%	47.546	47.397	149	0,3%
5630	Drinkgelegenheden	9.909	9.735	174	1,8%	9.903	9.345	558	6,0%	19.812	19.081	731	3,8%
59	Productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	3.439	4.106	-667	-16,3%	2.884	4.439	-1.555	-35,0%	6.323	8.545	-2.222	-26,0%
5914	Vertoning van films	3.439	4.106	-667	-16,3%	2.884	4.439	-1.555	-35,0%	6.323	8.545	-2.222	-26,0%
90	Creative activiteiten, kunst en amusement	37.683	51.193	-13.510	-26,4%	30.776	41.121	-10.345	-25,2%	68.459	92.314	-23.855	-25,8%
9001	Uitvoerende kunsten	10.483	10.421	62	0,6%	6.291	8.301	-2.010	-24,2%	16.774	18.722	-1.948	-10,4%
9002	Ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten	22.648	36.945	-14.297	-38,7%	21.574	29.471	-7.897	-26,8%	44.222	66.416	-22.194	-33,4%
9003	Scheppende kunsten	4.552	3.827	725	18,9%	2.911	3.349	-438	-13,1%	7.463	7.176	287	4,0%
Totaal van de 32 subsectoren - Vlaanderen		1.812.896	1.831.024	-18.128	-1,0%	1.838.968	1.865.942	-26.974	-1,4%	3.651.864	3.696.966	-45.102	-1,2%

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).

Nace Code	Activiteiten	Reële omzet maart (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte omzet maart (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd verschil maart (2016) (in 1.000 euros)	Impact maart (2016) (in %)	Reële omzet april (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte omzet april (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd verschil april (2016) (in 1.000 euros)	Impact april (2016) (in %)	Reële gecumuleerde omzet (2016) (in 1.000 euros)	Geschatte gecumuleerde omzet (2016) (in 1.000 euros)	Geobserveerd verschil gecumuleerde (2016) (in 1.000 euros)	Gecumuleerde impact (2016) (in %)
47	Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	532.530	545.117	-12.587	-2,3%	551.605	566.646	-15.041	-2,7%	1.084.135	1.111.763	-27.628	-2,5%
4719	Overige detailhandel in niet-gespecialiseerde winkels	60.339	66.106	-5.767	-8,7%	60.874	60.691	183	0,3%	121.213	126.797	-5.584	-4,4%
4722	Detailhandel in vlees en vleesproducten in gespecialiseerde winkels	28.793	27.612	1.181	4,3%	29.271	30.668	-1.397	-4,6%	58.064	58.280	-216	-0,4%
4724	Detailhandel in brood, banketbakkerij en suikerwerk in gespecialiseerde winkels	2.311	3.184	-873	-27,4%	2.086	3.050	-964	-31,6%	4.397	6.234	-1.837	-29,5%
4725	Detailhandel in dranken in gespecialiseerde winkels	8.346	8.366	-20	-0,2%	8.344	8.530	-186	-2,2%	16.690	16.896	-206	-1,2%
4729	Overige detailhandel in voedingsmiddelen in gespecialiseerde winkels	5.415	5.553	-138	-2,5%	5.324	5.656	-332	-5,9%	10.739	11.209	-470	-4,2%
4741	Detailhandel in computers, randapparatuur en software in gespecialiseerde winkels	11.943	13.384	-1.441	-10,8%	12.239	13.123	-884	-6,7%	24.182	26.507	-2.325	-8,8%
4751	Detailhandel in textiel in gespecialiseerde winkels	6.309	7.218	-909	-12,6%	6.536	6.162	374	6,1%	12.845	13.381	-536	-4,0%
4752	Detailhandel in ijzerwaren, verf en glas in gespecialiseerde winkels	85.006	90.259	-5.253	-5,8%	103.471	97.170	6.301	6,5%	188.477	187.429	1.048	0,6%
4754	Detailhandel in elektrische huishoudapparaten in gespecialiseerde winkels	15.580	14.083	1.497	10,6%	14.889	13.367	1.522	11,4%	30.469	27.450	3.019	11,0%
4759	Detailhandel in meubelen, verlichtingsbenodigdheden en andere huishoudelijke artikelen in gespecialiseerde winkels	72.351	69.899	2.452	3,5%	70.354	66.819	3.535	5,3%	142.705	136.718	5.987	4,4%
4761	Detailhandel in boeken in gespecialiseerde winkels	2.258	2.685	-427	-15,9%	2.246	2.049	197	9,6%	4.504	4.734	-230	-4,9%
4764	Detailhandel in sportartikelen in gespecialiseerde winkels	6.371	6.096	275	4,5%	5.737	6.051	-314	-5,2%	12.108	12.147	-39	-0,3%
4765	Detailhandel in spellen en speelgoed in gespecialiseerde winkels	21.352	13.879	7.473	53,8%	15.980	20.733	-4.753	-22,9%	37.332	34.611	2.721	7,9%
4771	Detailhandel in kleding in gespecialiseerde winkels	87.515	101.943	-14.428	-14,2%	92.545	107.658	-15.113	-14,0%	180.060	209.601	-29.541	-14,1%
4772	Detailhandel in schoeisel en lederwaren in gespecialiseerde winkels	16.425	16.833	-408	-2,4%	18.825	18.558	267	1,4%	35.250	35.391	-141	-0,4%
4775	Detailhandel in cosmetica en toiletartikelen in gespecialiseerde winkels	20.097	21.717	-1.620	-7,5%	17.777	20.003	-2.226	-11,1%	37.874	41.719	-3.845	-9,2%
4776	Detailhandel in bloemen, planten, zaden, kunststoffen, huisdieren en voedsel voor huisdieren in gespecialiseerde winkels	20.211	19.820	391	2,0%	26.025	23.415	2.610	11,1%	46.236	43.235	3.001	6,9%
4777	Detailhandel in uurwerken en sieraden in gespecialiseerde winkels	6.874	5.789	1.085	18,7%	5.812	5.980	-168	-2,8%	12.686	11.769	917	7,8%
4778	Overige detailhandel in nieuwe artikelen in gespecialiseerde winkels	52.239	47.447	4.792	10,1%	50.001	51.315	-1.314	-2,6%	102.240	98.763	3.477	3,5%
4779	Detailhandel in antiek en tweedehandsgoederen in winkels	2.795	3.245	-450	-13,9%	3.269	5.647	-2.378	-42,1%	6.064	8.891	-2.827	-31,8%
49	Vervoer te land en vervoer via pijpleidingen	1.338	1.102	236	21,4%	1.379	1.112	267	24,0%	2.717	2.214	503	22,7%
4932	Exploitatie van taxi's	1.338	1.102	236	21,4%	1.379	1.112	267	24,0%	2.717	2.214	503	22,7%
55	Verschaffen van accommodatie	22.532	23.679	-1.147	-4,8%	23.912	24.020	-108	-0,4%	46.444	47.699	-1.255	-2,6%
5510	Hotels en dergelijke accommodatie	20.100	21.448	-1.348	-6,3%	20.940	21.399	-459	-2,1%	41.040	42.846	-1.806	-4,2%
5520	Vakantieverblijven en andere accommodatie voor kort verblijf	2.234	2.086	148	7,1%	2.643	2.342	301	12,9%	4.877	4.428	449	10,1%
5530	Kampeerterreinen en kampeerauto- en caravanterreinen	198	145	53	36,1%	329	279	50	17,8%	527	425	102	24,1%
56	Eet- en drinkgelegenheden	77.428	80.616	-3.188	-4,0%	78.938	78.224	714	0,9%	156.366	158.840	-2.474	-1,6%
5610	Restaurants en mobiele eetgelegenheden	54.335	58.884	-4.549	-7,7%	56.236	58.534	-2.298	-3,9%	110.571	117.418	-6.847	-5,8%
5621	Catering	9.386	8.919	467	5,2%	8.968	7.156	1.812	25,3%	18.354	16.075	2.279	14,2%
5629	Overige eetgelegenheden	7.929	7.284	645	8,9%	7.260	6.758	502	7,4%	15.189	14.042	1.147	8,2%
5630	Drinkgelegenheden	5.778	5.529	249	4,5%	6.474	5.776	698	12,1%	12.252	11.305	947	8,4%
59	Productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	4.009	4.463	-454	-10,2%	4.149	4.737	-588	-12,4%	8.158	9.200	-1.042	-11,3%
5914	Verloning van films	4.009	4.463	-454	-10,2%	4.149	4.737	-588	-12,4%	8.158	9.200	-1.042	-11,3%
90	Creatieve activiteiten, kunst en amusement	12.224	5.611	6.613	117,9%	6.045	6.395	-350	-5,5%	18.269	12.006	6.263	52,2%
9001	Uitvoerende kunsten	1.153	1.338	-185	-13,8%	1.101	2.167	-1.066	-49,2%	2.254	3.505	-1.251	-35,7%
9002	Ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten	11.032	4.015	7.017	174,8%	4.869	3.979	890	22,4%	15.901	7.994	7.907	98,9%
9003	Scheppende kunsten	39	258	-219	-84,9%	75	249	-174	-69,9%	114	507	-393	-77,5%
Totaal van de 32 subsectoren - Wallonië		650.061	660.588	-10.527	-1,6%	666.028	681.134	-15.106	-2,2%	1.316.089	1.341.723	-25.634	-1,9%

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, eigen berekeningen FOD Economie (AD Economische Analyses en Internationale Economie).